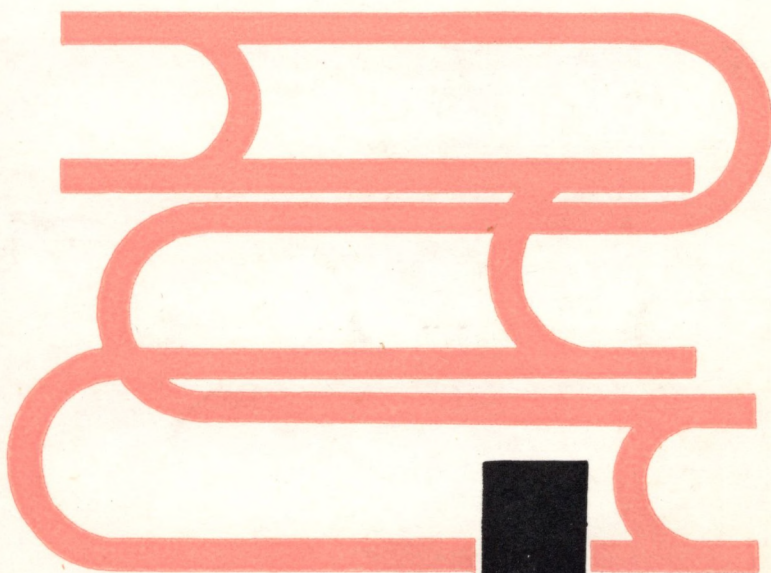

7 400(2)

KÖNYVTÁROS

6

1980

Kölcsönözhető

Rendezvények a Hajdúhadházi Földi János Nagyközségi Könyvtárban. Felső képünkön az Alföld Ifjúsági Színpad népköltészeti műsora, alsó képünkön Kertész Lilla előadóestje. (Híradásunkat lásd a 342. oldalon) (Horváth Rezső felvételei)

TARTALOM

DR. RÓZSA GYÖRGY: Tervek a számítógépes társadalomtudományi információs együttműködésre	315
SZABÓ LÁSZLÓ: A felsőoktatási könyvtárak műszaki berendezései	319
DR. TÓVÁRI JUDIT: A Balaton-parti városok könyvtárai, A siófoki „modell” (322) Megjegyzés (<i>Szita Ferenc</i>) (324)	

BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL

EEREND T. IVÁN: A könyveknek természetes közegként kell körülvenniük az embert (<i>Billédi Ferencné dr.</i>)	325
Kitüntetések	326
BAUER JÓZSEF: Takarékoság	327
MOHOR JENŐ: Bemutatjuk az Országos Széchényi Könyvtár új információs osztályát	328
Pályázati felhívás (A <i>Könyvtáros</i> jubileumi pályázata)	331

A KÖNYVTÁRAK ÉLETÉBŐL

Egy megyei építőipari vállalat műszaki könyvtárának tájékoztató rendszere (<i>Kapui Ferenc</i>)	332
A községi könyvtárak távlati fejlesztési tervének megvalósulása a szolnoki járásban (<i>Bálint István</i>)	334
Születőben egy új fénykép- és diatár. Felhívás a könyvtárak vezetőihez (<i>Herbolyné Alberti Júlia</i>)	335

VISSZHANG

Filmek a szakkönyvtárban (<i>Csik Lászlóné</i>)	336
BÍRÓ FERENC: Látható, hallható irodalom a könyvtárban. Magyar irodalmi diafilmek hangszalaggal	337
A lapokban olvastuk (<i>Délmagyarország</i>)	338
Kérdezz—felelek	339, 352
Pályázati felhívás [Olvasó ifjúságért]	340
Lapozgató	341, 372
Hírek	342
A tanácsi és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1979. évi fontosabb adatai	344

LÁTÓKÖR

KAMARÁS ISTVÁN: Mi közük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz?	346
VARGA CSABA: „Amit mi szellemileg nem tudunk nyújtani...” Kettős tükörben a mátrafüredi olvasótábor	348
Allamvizsgára készülők figyelmébe!	352
CSAPÓ EDIT—TÖRÖKNÉ JORDÁN KATALIN: Mindig ugyanazt? A közművelődési és a szakkönyvtárak továbbképzési igényei	353

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

VAMOS MAGDA: A könyv gondolatokat ébreszt, irányít és ösztönöz	356
KOVALIK KÁROLY: Gutenberg a dobogó tetején!	357
TIHANYI JÓZSEF: Gondolatokért a könyvtárba	358
KULCSÁR GERGELY: Századunkban nem lehet a felszínen maradni könyv nélkül	360
<i>Könyvtárosok és bibliográfusok</i> : MARÓTHI GYÖRGY 1715—1744 (<i>Tóth Béla</i>)	361
A Könyvtáros galériája: CSUTAK LEVENTE (<i>Galambos Ferenc</i>)	363

Pótlások a lexikonokhoz az 1979. évről (<i>Landenberger Istvánné</i>)	364
Hallottuk ...	364, 368
Helytelenül—helyesen. Még egyszer a fölösleges idegen szavakról (<i>Szabó Ernő</i>)	365

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

Két gyermekkönyvtári kiadvány (<i>Balogh Ferencné</i>)	366
PELEJTEI TIBOR: Közönségkapcsolatok. A könyvtári alkalmazás módszerei (<i>Pap János</i>)	368
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	369
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	373

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket és egyéb grafikákat Csutak Levente készítette

Из содержания

Рожда Дьёрдь: Планы организации венгерской автоматизированной информационной системы (315);
Сабо Ласло: Состояние технических средств и оборудования венгерских вузовских библиотек (319);
Товари Юдит: Библиотеки городов, расположенных на берегу Балатона (Шиофок) (322);
 Разговоры о библиотеке. Интервью с членом-корреспондентом Академии наук, историком-экономистом, профессором *Берендом Т. Ианом* (325);
Мохор Энэ: Представляем новый информационный отдел Государственной библиотеки им. Сечени (328);
 Статистические данные советских и профсоюзных массовых библиотек о 1979 г. (344);
 Библиотеки и лагеря читателей (*Камараш Иштван, Варга Чабя*) (346);
Чано Эдит—*Т. Йордан Каталин*: Потребности массовых и специальных библиотек в повышении квалификации (353).

From the contents

György Rózsa: Plans for a computerized Hungarian information system (315);
László Szabó: Operational condition of the technical equipment in the libraries of higher education (319);
Judit Tóvári: Town libraries around the Balaton (Siófok) (322);
 Talks about the library (Interview with *Ivan Berend T.*, professor of economic history (325);
Jenő Mohor: New information department in the National Széchényi Library (328);
 Statistical data on council and trade union public libraries for 1979 (344);
 Libraries and the reading camps (*István Kamarás, Csaba Varga*) (346);
Edit Csapó—*Katalin T. Jordán*: Requirements for continuation courses in public and special libraries (353).

Aus dem Inhalt

György Rózsa: Pläne für die Organisierung des ungarischen rechenautomatischen Informationssystem (315);

László Szabó: Der Zustand der technischen Einrichtungen der ungarischen Hochschulbibliotheken (319);

Judit Tóvári: Die Bibliotheken der Städte um den Plattensee (Siófok) (322);

Gespräche über die Bibliothek. Interview mit *T. Iván Berend*, korrespondierendes Mitglied der Akademie, Wirtschaftshistoriker, Universitätsprofessor (325);

Jenő Mohor: Wir präsentieren die neue Informationsabteilung der Ungarischen Nationalbibliothek Széchényi (328);

Die statistischen Daten der allgemeinbildenden Räte- und Gewerkschaftsbibliotheken vom Jahre 1979 (344);

Die Bibliotheken und die Leselager (*István Kamarás, Csaba Varga*) (346);

Edit Csapó—*Katalin T. Jordán*: Die Weiterbildungsansprüche der allgemeinbildenden und Fachbibliotheken (353).

Cikkeink szerzői

Balogh Ferencné, a Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa; *Bauer József*, a KG-INFORMATIK osztályvezetője; *Bíldi Ferencné dr.*, az AGROINFORM osztályvezető-helyettese; *Bíró Ferenc*, a Magyar Diafilmgyártó Vállalat munkatársa; *Csapó Edit*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Herbolyné Alberti Júlia*, a KMK munkatársa; *Kamarás István*, a KMK osztályvezetője; *Mohor Jenő*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Pap János* újságíró (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ); *dr. Rózsa György*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának főigazgatója; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószervezője; *Szabó László*, a KMK munkatársa; *Tóth Béla* ny. tanár (Debrecen); *dr. Tóvári Judit*, a Miskolci Megyei Könyvtár munkatársa; *Törökné Jordán Katalin*, a KMK munkatársa; *Varga Csaba* író.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.

Lévélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 80.5602 Budapest, 1980.

Felelős vezető: **Sümeghi Zoltán** igazgató

**KÖNYVTÁROS
A KULTURÁLIS
MINISZTERIUM
LAPJA**

INDEX: 25 449

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 48 forint. Egy szám ára 8 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Tervek a számítógépes társadalomtudományi információs együttműködésre

MINEK NEVEZZELEK? A Magyar Tudományos Akadémiának a tudományos információellátásban tervezett részvételéről megjelent írás (*Könyvtáros*, 1980. 4. sz.) nagyrészt a gépi adatbázisú természettudományos információellátás terveivel foglalkozott, közelebről a *Science Citation Index* gépi adatbázisának honosításával és a vele kapcsolatos szolgáltatási lehetőségekkel. Egy rövidebb fejezet vázolta a társadalomtudományi informatika fejlesztési lehetőségeit is, utalván a Társadalomtudományi Információs Munkacsoportnak (TIM) a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB) megbízásából készülő rendszertervére, továbbá az *Akadémiai Könyvtár* elképzeléseire a nemzetközi együttműködés keretében (ennek szervei a szocialista országok vonatkozásában: a MISZON, a szocialista tudományos akadémiák 1976-ban létrehozott nemzetközi társadalomtudományi információs rendszere; nyugati viszonylatban pedig a francia országos kutatási központ, a CNRS humán dokumentációs központja). Írásunk nem kíván teljes áttekintést nyújtani a Társadalomtudományi Információs Munkacsoport eddigi tevékenységéről, s csak annyiban vázolja az előzményeket, amennyiben azok ismerete egy gépi adatbázisú társadalomtudományi információs együttműködés (rendszer) előmunkálatainak, illetőleg indokoltságának jobb megértéséhez szükséges. Együttműködési tervről van szó, nem pedig rendszerről, amiről már eddig túl sokat beszéltünk (a természettudományi és a műszaki információban is) a megfelelő valóságtartalom nélkül. A tapasztalatok óvatosságra intenek.

AZ ELŐZMÉNYEKRŐL. A kormány Tudománypolitikai Bizottsága 1974-ben hozott határozatot a társadalomtudományi információ fejlesztéséről, majd 1976. júniusi határozatában felhatalmazta a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottságot — amely a kormány Tudománypolitikai Bizottságának munkaszerve —, hogy dolgoztasson ki irányelveket a társadalomtudományi információs rendszer továbbfejlesztésére. A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság és a Kulturális Minisztérium munkaszerveként 1977-ben alakult Társadalomtudományi Információs Munkacsoport — amelynek tagjai a jelentősebb társadalomtudományi könyvtárak vezető munkatársai — előterjesztését 1978 februárjában tárgyalta meg a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság. (A Társadalomtudományi Információs Munkacsoport elődjének tekinthető a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 1975 áprilisa és 1976 augusztusa között működtetett, ún. TINTI, azaz Társadalomtudományi Információs Titkárság.) Végül a TKB 1979. decemberi ülésén vitatta meg a munkacsoport beszámolóját, illetve javaslatát az 1978. februári TKB állásfoglalás végrehajtásáról és a szükségesnek tartott további lépésekről. A tárgyalt dokumentum, a *Beszámoló egy számítógépes társadalomtudományi információs együttműködés terveiről* és a vele kapcsolatos vita alkotja e közlemény gerincét. De előbb lássuk a korábbi tervezetek lényegét.

MODELL AZ 1979. DECEMBERI VÁLTOZATIG (1974—1979). A lényegre összpontosítva: a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság által 1979 decemberében megvitatott és a Tudománypolitikai Bizottság által megerősített tervváltozatig az elképzelések középpontjában egy, az országos tudományos és műszaki rendszerbe tartozó, tudományterületenként decentralizált szakközpontok (központi könyvtárak) önkéntes együttműködéséből kialakuló országos rendszer állt. Ez az országos rendszer alrendszerből fokozatosan épült volna ki az ágazati szakközpontok irányításával. Az elgondolás feltételezte a tudományági szakközpontok olyan szervező, irányító, ösztönző, tehát befolyásolási lehetőségeit, amelyekkel mind a mai napig sem a hálózati, sem a koordinációs központok általában nem rendelkeznek és előreláthatólag egyhamar nem is fognak rendelkezni. Csak egy példát: a közgazdasági információval gyakorlatilag valamennyi tárca és főhatóság foglalkozik, illetve érdekelt benne. Elképzelhető-e, hogy éppen az információ területén lehetne húsz tárca érdekeit kiegyensúlyozottan egyeztetni? De a szociológia műhelyei is sokféle ágaznak, sokféle érdekességűek (egyetemek, MTA, TV, egészségügy stb.), több főhatósághoz tartoznak. És ha mindehhez még hozzávesszük, hogy egy-egy tárcán belül sem megy egykönnyen a koordinálás, még világosabbá válnak az alrendszeri szakközpontok irányításával kialakítandó rendszer nehézségei. Hadd tegyük hozzá: a hamarabb elkezdett és hasonlíthatatlanul nagyobb energiaforrásokat és főleg pénzt mozgósító műszaki

vagy egyéb, országos tájékoztatási rendszerek munkálataiban is a rendszerfogalom inkább idézőjelbe kívánczik.

De visszatérve a társadalomtudományi információs rendszer elképzeléseihez: a tudományágankénti szakközpontok (alrendszerek) szervezése, a fokozatosság (prioritások) elvének szem előtt tartása mellé csatlakozott a tudánypolitikai orientálás is. Ezt akadémiai intézményeknek, illetve testületeknek, bizonyos esetekben pedig az erre a célra létrehozott irányító bizottságoknak kellett volna gyakorolniuk. Általánosságban a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság felügyelte volna a rendszer tudánypolitikai irányítását, míg a Kulturális Minisztérium a könyvtárak általános szakfelügyeletéből adódó irányítási teendőkről gondoskodott volna. Így állt össze e modell. Ám a nem kevés befektetett munka — többek társadalmi munkája —, a felső áldások ellenére sem bizonyult életrevalónak.

Megtörtént a szakközpontok, majd a tudánypolitikai irányító intézmények kijelölése: politika — Országgyűlési Könyvtár, MSZMP KB Társadalomtudományi Intézet; jogtudomány — Országgyűlési Könyvtár, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet; közgazdaságtudomány — a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára, MTA Közgazdaságtudományi Intézet; szociológia — Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, MTA Szociológiai Intézet; pedagógia — Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, MTA pedagógiai kutató csoport, az Oktatási Minisztérium tudányszervezési főosztálya. Ez lett volna az első lépcső, de megtörténtek a további kijelölések is, például magyar irodalom — Országos Széchényi Könyvtár, MTA Irodalomtudományi Intézet stb.

A TIM megbízásából értékes tudományági információelemzések születtek, amelyeket a munkacsoport után az illetékes tudományos testületek (MTA) meg is vitattak. Ilyenek a politika, a jogtudomány, a pedagógia, a szociológia és a magyar irodalom köréből készültek. A TIM megtárgyalt egy, a hazai közgazdasági információról szóló cikket koncepció gyanánt, és megvitattott egy átfogó helyzetképet is a közgazdasági információ helyzetéről. Ezt a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára állította össze. Ha ezekhez még hozzávesszük a TIM kezdeményezésére készült egyéb felméréseket, elemzéseket és a TIM keretében folytatott konzultációkat vagy az egyes intézmények kérésére megvitattott iratokat — például a társadalomtudományi refrall központ (Könyvtáros, 1979. 4. sz.) tervezetét, a magyar humán retrospektív bibliográfia helyzetét (OSZK), továbbá a külföldi szakértők által tartott előadásokat és konzultációkat stb. —, akkor elmondható, hogy a Társadalomtudományi Információs Munkacsoport valóban a társadalomtudományi információ hazai fórumává vált. Megfontolásra érdemes a tudományági információs elemzések, valamint az egyéb TIM vitairatok rövidített és kommentált formában történő közreadása. (A legteljesebb TIM-dokumentáció az MTA Könyvtárában és a KMK iratárában található.)

A legfontosabb ügyben azonban, aminek szolgálatára tulajdonképpen létrehozták, vagyis az országos társadalomtudományi információs rendszer megalkotásában a TIM nem tudott eddig „frontáttörést” elérni, jóllehet részeredmények jócskán vannak a korábbi határozatok (1974 és 1976) nyomán. Így, egyebek között a vezetői tájékoztatásban az MTA Közgazdasági Információs Csoportja, a számítógépes szakirodalmi információban — a világpolitika területén — az Országgyűlési Könyvtár, az általános szociológiai tájékoztatásban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ért el figyelemreméltó eredményeket. Miért nem történt hát mégis lényeges előrehaladás az országos rendszer kiépítésében?

HIÁNYOSSÁGI CSOMÓPONTOK. Az okok többértékűek. A kijelölt ágazati szakközpontok többsége nehéz körülmények között működik, napi elhelyezési gondokkal küszködik, több évtizedes mulasztás nyomasztja. Sokéves a mulasztás a képzésben is: hiányoznak a társadalomtudományi informatika „működtetésére” alkalmas szakemberek. A teljesen decentralizált információellátás nem kedvez sem a hálózati elv, sem pedig másféle koordinációs elvek érvényesülésének. Ily módon aligha lehetséges akár az állománygyarapításba, akár a szolgáltatásokba a tervezés vagy a tervszerűség elemeit bevenni. Súlyos a lemaradás az információs háttérágazatban, vagyis a könyvtárak gépi kommunikációs eszközökkel való ellátottságában, ami mind a primér, mind pedig a szekunder információk hozzáférhetőségére kedvezőtlenül hat vissza. Nem kielégítő a telephálózat, elégtelen a mikromásolat-olvasók száma és minősége (például a pozitív másolatot produkáló gépeké), kevés a gyorsmásoló (xerográfiai) gépek száma. Mindezeket szemléleti okok is súlyosbítták, amelyek összefüggének a felsorolt hiányosságokkal. Így aztán a vezető intézmények egy része nem is vállalkozik szívesen országos feladatok ellátására, mások meg nem látják hasznát az együttműködésben való részvételnek.

Az országos rendszer irányába történő dinamikusabb fejlődést ugyancsak nem

mozdította elő, hogy a lefolyt ágazati információelemzési viták, amelyeknek feladata az ágazati koncepcióhoz való hozzájárulás és ezek megerősítése lett volna, nem nyújtották a várt tudománypolitikai orientálást.

Az előző súlyos okok mellett közrejátszanak olyan szubjektív tényezők is, mint a ragaszkodás egy bizonyos szerephez, a presztízs stb. Az együttműködés többnyire azzal jár, hogy a részt vevő intézmények úgy érzik, mintha csorbulna önállóságuk.

KISÉRLET A KORSZERŰBB MODELL KIALAKÍTÁSÁRA. A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság programja szerint 1979 végén be kellett számolni az 1978. februári állásfoglalás végrehajtásáról és javaslatot tenni a további feladatokra. Erre a Társadalomtudományi Információs Munkacsoport újabb változatot dolgozott ki, amiben hasznosítani igyekezett az eddigi tapasztalatokat mind az eredmények, mind pedig a gátló tényezők tekintetében.

Megőrizve az eddig kialakított elképzelésekből mindazt, ami beépíthető a további munkába is, mindenekelőtt azt az elvet, hogy a társadalomtudományi információt a könyvtárakra kell építeni és ágazati központokat kell kialakítani, a *Beszámoló egy számítógépes társadalomtudományi információs együttműködés tervéről* több új elemet tartalmaz a korábbival (és általában az előzőkkel) szemben: Kimondja például, hogy az első lépcsőben számítógépes információs együttműködést kell megvalósítani, mintegy a későbbiekben kialakuló rendszer szervező erejét; a számítógépes együttműködést szerződéses kapcsolatra kell építeni, információs céltársulás formájában; mindezt pedig az MTA égisze alatt, annak számítógépbázisára alapozva.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS ALAPELVEI. A számítástechnika ésszerű és gazdaságos alkalmazását lehetővé tevő társadalomtudományi információs együttműködés és az ehhez szükséges fejlesztőmunka alapelvei — a korábbi határozatokkal is összhangban — a következőkben foglalhatók össze:

1. Az együttműködés alapfeltétele egy, az eddigi előtanulmányokon nyugvó, a társadalomtudományi információ *egészére* vonatkozó új, *egységes* koncepció, amely elég általános ahhoz, hogy a szerteágazó fejlesztőmunkához megfelelő elméleti alapot és gyakorlati iránymutatást adjon (tervszerű és folyamatos fejlődés, az ún. fehér foltok, valamint a szükségletlen párhuzamosságok kiküszöbölése, kompatibilitás, azaz más rendszerekhez való kapcsolhatóság).

2. A társadalomtudományi információs együttműködés az országos számítógépes szakirodalmi információs rendszer részeként *fokozatosan* építendő ki. Az 1985-ig terjedő első szakaszban a már kijelölt szakterületek jönnek számításba, valamint azok, amelyeknek feltételei kedvezők.

3. A javasolt együttműködésben változatlanul kulcsszerep hárul az országos szakközpontokra, de további fontos feltétel, hogy a közös érdek az érintett országos szakközpontok között létesülő *szerződéses kapcsolatokban* is testet öltjön.

4. Az együttműködés kialakítása szempontjából lényeges új elem, hogy 1980-tól az MTA számítástechnikai bázisa nagyszámú információ gépi tárolását és visszakeresését teszi lehetővé. E létrejövő korszerű *hardware-* és *software-*lehetőségek már önmagukban is jelentékeny *szervezőerőt* képviselnek. Ennek megfelelően az együttműködést az *MTA számítástechnikai bázisára* alapozva célszerű létrehozni. A közös adatbázis részben a külföldi kapcsolatokból (például MISZON, NTMIR, SCI, CNRS) származó *input*-adatokról jönne létre, részben saját fejlesztésű adatbázisokból. Ez utóbbi lehet a külföldi adatanyag kiegészítője, de lehet teljesen önálló is. A későbbiekben szóba jöhet az empirikus kutatási adatok adatbankszerű tárolása is.

5. Az együttműködés eredményeként létrejövő egységes, ám decentralizált szervezet működése során — a mindenkori szükséges és lehetséges mértékben — *központilag is tárolja és szolgáltathatja* a különféle forrásokból származó input-információkat, mégpedig általában az országos szakközpontok közvetítésével. A központi számítógépes nyilvántartásba elsősorban azokat az információkat kell fokozatosan bevonni, amelyek bevonása interdiszciplináris jellegű, tudományos és (vagy) gyakorlati alkalmazásbeli szerepük, illetve a működtetés gazdaságossága folytán indokolt.

6. Az együttműködő országos szakközpontok és az egyéb információs intézmények a tervezett központi adatbázis szolgáltatásait a szerződéses kapcsolatban foglaltak szerint használhatják fel, és *kiegészíthetik* ezeket az adott szakterület igényeinek megfelelő további szolgáltatásokkal. Ezeket saját megítélésük alapján hozzák létre.

MŰSZAKI ÉS SZELLEMI FELTÉTELEK — SZERVEZETI KÉRDÉSEK. A fejlesztés egyik alapfeltétele a szolgáltatásokhoz szükséges háttér megteremtése. Erről volt már szó (telex, reprográfia, mikrotechnika), de rajtuk kívül szükség lesz mágneses adatrögzítőkre és a terminálegységek fokozatos kiépítésére is.

A számítógépet alkalmas *programokkal* kell ellátni. Megfelelő adatbázis-kezelő és adatkommunikációs rendszere van szükség. A programok vásárlását vagy kölcsönzését a könyvtári beszerzésekhez hasonlóan kell megoldani. A gépi kapacitás és a software mellett legalább annyira fontos a szellemi-szervezési felkészülés is (az ún. *brainware* és az *orgware*). Az együttműködésben részt vevő szakközpontokban kell ágazati szakismerettel és nyelvtudással rendelkező szakembereknek kell működniük, továbbá rendszerszervezőknek és a szükséges technikai személyzetnek. A közreműködő intézményeknek képeseknek kell lenniük a számítógépes *input* szolgáltatására és az *output* fogadására.

Célszerű kialakítani a szervezett *kutatási és fejlesztési tevékenységet*, felhasználva a *nemzetközi kapcsolatokból* adódó lehetőségeket. Szükséges annak vizsgálata is, például adaptációs kísérletek útján, hogy mely külföldi információs szolgáltatásokat érdemes átvenni és meghonosítani Magyarországon. Mindez természetesen feltételezi az informatikai képzés és az új lehetőségekről szóló tájékoztatás fejlesztését is.

Mivel az országos szakközpontok egy-egy információs szakági alrendszer megszervezéséért felelősek, ehhez számukra bizonyos fejlesztési lehetőségeket kell teremteni. A fejlesztés azonban nemcsak a fenntartó szervek feladata, hanem központi tennivaló is. A felmerülő pénzügyi, jogi és szervezeti kérdések átfogó rendezése több oldalú szerződéses kapcsolatok alapján, az érvényes jogszabályok szerinti formában, lehetőség szerint egyfajta *információs céltársulás* keretében látszik a leginkább megoldhatónak. Az MTA égisze alatt működő céltársulás a kidolgozandó részletes *szervezeti és működési szabályzat* alapján végezne munkáját. Koordináló szerve a közreműködő országos szakközpontok és fontosabb információs intézmények, illetve az érdekelt főhatóságok képviselőiből álló testület lenne, amely a felmerülő szakmai feladatok megoldásába szakértőket vonna be. A céltársulás szervezői-titkársági funkcióit az MTA Könyvtára látná el. Ily módon egy kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező, korszerű technikával dolgozó, gazdaságosan és racionálisan kialakított, egységes tudományos információs szervezet jönne létre, amelyből majd országos rendszer nőhet ki.

A TERVEZŐ-ELŐKÉSZÍTŐ MUNKA ÜTEMEZÉSE. A továbbiakban hozzávetőleg egyéves fokozott tervező és előkészítő tevékenység szükséges a Társadalomtudományi Információs Munkacsoport irányításával. E munka során el kell készíteni, és az érdekeltekkel egyeztetni a céltársulást létrehozó több oldalú szerződést, s ennek mellékleteként a tervezett rendszer elvi koncepcióját, a céltársulás szervezeti és működési szabályzatát, valamint a munkatervét. Ezek alapján 1980 decemberéig megtörténhet a közösen kidolgozott dokumentumok elfogadása, illetve a céltársulást létrehozó szerződést aláírhatják a rendszer kiépítésében érintett országos szakközpontok és főhatóságok képviselői. A tényleges kiépítés, folyamatos fejlesztés és működtetés a kidolgozott elképzeléseknek megfelelően az 1981–85-ös tervidőszak feladata lenne.

A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság 1979. december 19-i ülésén megtárgyalta és elfogadta az előző határozatokkal egybehangzó, mégis új modellt. A „Beszámoló” és a vitában elhangzottak alapján *részletes rendszerterv* készült, a tervezett együttműködésre vonatkozó javaslatot pedig egyeztetni kell az érdekelt főhatóságokkal. (A munkaterv kidolgozására *Pálvölgyi Lajos*, az MTA pedagógiai kutatócsoportjának titkára kapott megbízást, ő készítette el a „Beszámoló” alapdokumentumát, amelyből a TIM munkájaként született meg az előterjesztés a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság számára.) Mindez újra a TKB elé kerül, amely akkor az anyagiak tekintetében is állást foglalhat. A Tudománypolitikai Bizottság jóváhagyta a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság állásfoglalását.

VAN-E ALTERNATÍVA? Felmerülhet a kérdés: van-e az előbbiekben vázolt új modellnek alternatívája, és ha igen, mi az? Van. Elképzelhető, hogy ha a vázolt modell sem valósítható meg, arra az álláspontra kell helyezkedni, hogy nincsenek meg az együttműködés feltételei, tehát nem kell erőltetni. Úgy is fel lehet fogni, hogy ha annyi évi erőfeszítés, kísérletezés után sem jön létre együttműködés, akkor feltehetőleg nincs rá szükség — legalábbis egyelőre.

De alternatíva akkor is van. Az Országgyűlési Könyvtár már szépen előrehaladt a számítógépes információ alkalmazásában. Az OSZK folytatja a nemzeti bibliográfia automatizálását. Az Országos Vezetőképző Központ BIBDOSZ-a (Bibliográfiai Dokumentációs Számítógépes Tájékoztató Rendszer — lásd a *Könyvtári Figyelő* 1978. évi 5. számát) is működik. A nemzetközi együttműködésből minden biztonnal belátható időn belül átvehetők lesznek társadalomtudományi információk (a MISZON keretében a Nemzetközi Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Bizottság bibliográfiának automatizálása napirenden van stb.). Az Aka-

démiai Könyvtár kísérleteket indít a *Social Science Citation Index*, valamint az *Arts and Humanities Citation Index*, mint multidiszciplináris gépi adatbázisok esetleges használatára (még akkor is, ha ismerjük a két index forráskorlátait), és egyéb kísérletezési lehetőségek is vannak.

DINOSAURUS- VAGY GANECA-JELENSÉG? Már eddig is megnyilvánult, de az elkövetkező években minden bizonnyal még erőteljesebben feltűnik majd a tudományos információban és azon belül a társadalomtudományiban is az, amit *Dinosaurius-* vagy *Ganeca*-jelenségnek neveznek. Dinosaurust, az őssálatot hatalmas test, de hozzá képest apró fej jellemzi. Ganecát a vietnami monda szerint — amint ezt Máriássy Judit megírta az *Élet és Irodalom* 1979. febr. 10-i számában — apja, *Siva* mérgezés lefejeztette, de az anyja így fohászkodott érte: amikor a fej nélküli gyermek kilép az utcára, az első élőlény adja neki a fejét. Ez a lény az elefánt volt. *Ganeca* kis testén azóta ez a nagy fejű, bölcs, sokat tudó elefántfej gondolkodik.

Dr. Rózsa György

A felsőoktatási könyvtárak műszaki berendezései

A felsőfokú szakemberképzés intézményeiben — a 19 egyetemen, a 4 egyetemi rangú főiskolán, valamint az 59 főiskolán és egyéb főiskolai jellegű intézetben — mindenütt találunk könyvtárat. Az egyetemi és a főiskolai könyvtárak egyik közös jellemzője az, hogy nem önálló intézményként, hanem az egyetem vagy a főiskola szervezetében működnek. A könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről szóló 5/1978. KM számú rendelet meghatározta a felsőfokú oktatási intézményekben működő könyvtári hálózat feladatát, és az országos feladatkört ellátó szakkönyvtárak közé huszonnyolcat vett be közülük. A rendelet szerint az egyetemi és a főiskolai könyvtárak kettős feladatkört látnak el: egyrészt az egyetem, illetve a főiskola szakterületének szakkönyvtáraként működnek, másrészt közvetlenül szolgálják az oktatási célokat. E kettős feladatkör azt eredményezi, hogy a könyvtáraknak mind a kutatók, mind a hallgatók igényeinek — például a kötelező és az ajánlott irodalomra vonatkozó igényeinek — figyelembevételével kell az állományt és a szolgáltatásokat kialakítaniuk.

Milyen műszaki berendezések és eszközök állnak a felsőoktatási könyvtárak rendelkezésére feladataik teljesítéséhez? Egyebek között erre a kérdésre kerestük a választ azzal a felméréssel, amelyet a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1979 első felében végzett a könyvtárak szervezéstechnikai eszközökkel való ellátottságáról. E vizsgálat során összegyűjtöttük több, különböző típusú könyvtár állományában található berendezési tárgyak és eszközök főbb adatait. Végül 11 egyetemi és 22 főiskolai könyvtár adatainak birtokában lehetővé vált, hogy a felsőfokú oktatási intézmények könyvtárainak gépesítettségi színvonaláról átfogó képet nyerjünk. Előjáróban azonban néhány általános megállapítás az adatok értelmezéséhez: Mivel ezek a könyvtárak nem önálló intézmények, olyan berendezések és eszközök (például számítógép, reprográfiai berendezés, fotólaboratórium) is a rendelkezésükre állnak, amelyek nem tartoznak saját állományukba, hanem a fenntartó intézmény tulajdonában vannak. Néhány, egyébként könyvtári funkciót viszont az oktatási intézmény más szervei vállalnak, ezért néhány eszköztípus teljesen hiányzik ezekből a könyvtárakból. (Elsősorban a nyelvi laboratóriumokra, továbbá a nem hagyományos dokumentumok gyűjtésére és hozzáférhetővé tételére gondolunk.) Ismeretes, hogy a gépesítettség színvonala és az állomány nagysága, a könyvtár jelentősége között szoros összefüggés van. Ez alól az egyetemi és a főiskolai könyvtárak sem kivételek. A vizsgált egyetemi könyvtárak közül például a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára nemcsak kimagaslóan nagy dokumentumállománnyal — csaknem 3 millió egység —, de kivételesen magas színvonalú gépparkkal is rendelkezik. A Budapesti Műszaki Egyetem ugyancsak tekintélyes nagyságú állománnyal rendelkező központi könyvtárának szervezéstechnikai eszközállománya is korszerű. Ezzel szemben a megvizsgált 22 főiskolai könyvtár közül öt semmilyen műszaki berendezéssel vagy eszközzel nem rendelkezett a felmérés időpontjában.

Végül néhány szó az adatokról és azok értelmezéséről. A könyvtáraktól azt kértük, hogy minden műszaki berendezésről és eszközről küldjék meg a következő adatokat: a berendezés (eszköz) pontos megnevezése és gyártója, a beszerzés éve, valamint műszaki állapota. Ez utóbbit a „kifogástalan”, „ritkán javítandó”, „gyakran javítandó”, valamint „selejtezendő” kifejezés valamelyikével kellett jelölni. A „beszerzési év” adatát úgy értelmeztük, hogy az egyes szervezéstechnikai eszközöket mindig az év utolsó napján vették állományba, így lehetőség volt az „átlagos beszerzési év” mutatószám használatára.

Az eszközállomány átlagos beszerzési éve

Mivel csak azokról a berendezésekről és eszközökről kaptunk információt, amelyek a felmérés időpontjában a könyvtár állományában voltak, a beszerzési évek megoszlásáról csak korlátozott mértékben mondhatunk véleményt. Semmilyen információnk nincs a vásárolt, de a vizsgálat időpontja előtt az állományból már törölt berendezésekről. Ily módon ismeretlen maradt az a fejlődési szakasz, amely a jelenlegi állapot kialakulásához vezetett. A felmérést kiegészítő szóbeli tájékozódás viszont elegendőnek bizonyult az alapvető tendenciák megállapításához. Az adatok elemzése mind a könyvtárakra, mind az egyes eszköztípusokra nézve megtörtént. Ezek szerint *az egyetemi könyvtárak eszközállományának átlagos beszerzési éve (a beszerzési évek egyszerű számtani átlaga) 1972, a főiskolai könyvtáraké 1976.* Eszköztípusonként vizsgálva az átlagos beszerzési éveket lényeges eltéréseket tapasztalunk.

Könyvtártípus	Az AV-eszközök	A reprográfiai	A kötészeti	A mikrofilm-technikai	Az egyéb szervezőtechnikai
		berendezések		eszközök	
	átlagos beszerzési éve				
egyetemi	1973	1974	1964	1972	1973
főiskolai	1973	1977	1972	1976	1977

Mint a fenti táblázat is mutatja, mind az egyetemi, mind a főiskolai könyvtárakban a kötészeti berendezések a legöregebbek. Ennek egyrészt az az oka, hogy több könyvtár „örökölt” még a háború előtt gyártott kötészeti berendezést, másrészt ezeknek a jórészt mechanikus működésű gépeknek az átlagos élettartama jóval hosszabb, mint a többi eszköztípusé. A reprográfiai berendezések, a mikrofilmtechnikai eszközök, valamint az egyéb szervezőtechnikai eszközök (speciális tárolóeszközök, villanyírógépek, teherlift, telex stb.), jó részét az elmúlt néhány évben szerezték be a könyvtárak. A főiskolai könyvtárakban található eszközök és berendezések „életkora” átlagosan négy évvel alacsonyabb az egyetemi könyvtárakénál, a gépessítési törekvések ugyanis jóval később kezdődtek meg a főiskolai könyvtárakban. Számukra csak az utóbbi három évben nyílt nagyobb lehetőség műszaki eszközök és berendezések vásárlására. A főiskolai könyvtárakban igen kevés berendezés, illetve műszaki eszköz található, amelyet 1975 előtt vásároltak. Ezt összehasonlítva az egyetemi könyvtárak eszközállományával, amelyben a hatévesnél idősebb berendezések aránya jóval nagyobb, kitűnik, hogy a főiskolai könyvtárakban a műszaki eszközök és berendezések vásárlása 1975 előtt csak szórványos volt.

Az eszközállomány műszaki állapota

A felmérés során a könyvtárak értékelték az egyes berendezések műszaki állapotát. Az adatok feldolgozása során a következő mérőskálát alkalmaztuk: 0 = selejtezendő; 1 = gyakran javítandó; 2 = ritkán javítandó; 3 = kifogástalan. Annak ellenére, hogy az egyes berendezések műszaki állapotát jelző érték mindig egész szám, az átlagos műszaki állapotot kifejező értékek tizedestört része is értelmezhető, mivel a mérőskálát folyamatos számegyenesként vettük fel.

Az átlagos műszaki állapot vizsgálata két szempont szerint történt. Egyrészt eszköztípusonként vizsgáltuk a műszaki állapotot, másrészt arra a kérdésre kerestünk választ, hogy milyen összefüggés van a beszerzési év és a műszaki állapot között. Az egyetemi könyvtárak birtokában levő eszközállomány átlagos műszaki állapotának mérőszáma 2,2. A főiskolai könyvtárak esetében ugyanez az érték 2,3.

Megvizsgáltuk azt is, van-e összefüggés a beszerzési év és a műszaki állapot között. Ennek érdekében nemcsak a felmérés évére vonatkoztatva néztük meg az egyes berendezések műszaki állapotát, hanem összevetettük azokat a berendezések

Könyvtártípus	Az AV-eszközök	A reprográfiai	A kötészeti	A mikrofilm-technikai	Az egyéb szervezőtechnikai
		berendezések		eszközök	
		műszaki állapotának mérőszáma			
egyetemi	1,95	1,77	2,20	2,48	2,47
főiskolai	1,50	2,08	3,00	2,54	2,50

életkorával is. A számítások azt mutatták, hogy a főiskolai könyvtárakban átlagosan majdnem kétszer gyorsabban romlik a berendezések műszaki állaga, mint az egyetemi könyvtárakban.

A főiskolai könyvtárakban található műszaki eszközök és berendezések nagy részét 1975 után szerezték be. Ezek kivétel nélkül — esetleg egy-egy berendezés idő előtti selejtezésével — állományban voltak a felmérés időpontjában, így a műszaki állapot pontos képet ad a kopás mértékéről. Az 1974-ben vásárolt — tehát 1979-ben hatodik éves — berendezéseknél az elhasználódás már olyan mértékű (az átlagos műszaki állapot értéke 1,43), hogy gyakran kell őket javítani, és legtöbbjüket törlik is az állományból. Az 1975 előtt beszerzett berendezések és eszközök közül csak azokat tartják meg, amelyek jól, vagy kifogástalanul működnek. Ezt mutatja az is, hogy az 1970-ben vásárolt és még állományban levő berendezések átlagos műszaki állapota 2,00, az 1969-ben és az 1967-ben beszerzett berendezéseké 3,00. Ezek a tízéves vagy még idősebb berendezések két eszköztípusban, a kötésműszaki berendezések és a mikrofilmtechnikai eszközök között találhatók. Az egyetemi könyvtárak eszközállományában nagyrészt 1968 óta vásárolt berendezéseket találunk. Az 1973 előtt beszerzett berendezések közül csak a jó állapotban levőket tartják meg.

Gépesítési tervek és elképzelések

A vizsgált egyetemi könyvtárak mindegyike az elkövetkezendő öt esztendőre eszközállományának fejlesztését tervezi. Külön figyelmet érdemel, hogy minden könyvtár középtávú terveiben helyet kap legalább egy *gyorsmásoló* berendezés beszerzése, és a könyvtárak nagyobbik része *mikrofilmtechnikai* eszközállományát is fejleszteni szeretné. Két egyetemi könyvtár *kötésműszaki* berendezéseket, öt pedig valamilyen *szervezőtechnikai* eszközt (kardex, teherlift, szállítóeszköz, villanyírógép, tárolóeszköz) szeretne vásárolni. Egyetlen egyetemi könyvtár sem kívánja azonban meglévő audiovizuális eszközállományát 1980 és 1985 között új eszközökkel bővíteni.

A főiskolai könyvtárak középtávú terveiben is első helyen áll a *gyorsmásoló* berendezés beszerzése, a könyvtárak nagy része szeretne *Mini-Graph katalóguscédula-sokszorosítót*. Elgondolkodtat, hogy a könyvtárak nem kis hányada mindössze egyetlen berendezés vagy műszaki eszköz vásárlását tervezi a következő öt évben. Mind az egyetemi, mind a főiskolai könyvtárak ötéves tervei, elképzelései igen szerények, és azt mutatják, hogy jószerével egy-egy gyorsmásoló berendezés vásárlásával ki is merülnek a lehetőségek.

Közös és eltérő vonások

Az egyetemi és a főiskolai könyvtárak eszközállományában néhány közös vonás és több lényeges eltérés található. A közös vonások közé tartozik, hogy egyik könyvtártípusban sem találunk jelentős audiovizuális eszközállományt, továbbá az is, hogy bizonyos eszközöket, berendezéseket vagy berendezésegységeket azért nem vásároltak a könyvtárak, mert az oktatási intézmény más szervezeti egységeinél azok megtalálhatók, és szükség esetén a könyvtárak rendelkezésére állnak.

Az egyetemi és a főiskolai könyvtárak közötti különbségek részben mennyiségi, részben minőségi: A főiskolai könyvtárak gépesítése csak a hetvenes évek derekán indult meg. 1975 előtt vásárolt berendezésekkel csak néhány könyvtárban találkozunk, ezek kizárólag kötésműszaki berendezések és mikrofilmtechnikai eszközök. A felmérés időpontjában sem rendelkeztek megfelelő nagyságú és összetételű eszközállománnyal, ami arra enged következtetni, hogy a főiskolai könyvtárakban csak részleges gépesítésről beszélhetünk.

Az egyetemi könyvtárakban nagyobb hagyománya van a műszaki berendezések és eszközök használatának. Ennek megfelelően eszközállományuk nem csupán nagyságban, de összetételnek korszerűségében is felülmúlja a főiskolai könyvtárakét.

Mindennek következményeként a főiskolai könyvtárakban átlagosan fiatalabb berendezések találhatók, mint az egyetemi könyvtárakban. Ez a tény azonban nem mutatkozik meg a műszaki állapot alakulásában, hiszen a főiskolai könyvtárak berendezéseinek kopása kétszer gyorsabb, mint az egyetemi könyvtárakban levőké. Az ok: egyrészt a főiskolai könyvtárak gyengébb gépesítése, amelyből adódóan egy-egy berendezést nagyobb mértékben (és feltételezhetően nem mindig rendeltetésszerűen) használnak, másrészt az, hogy a főiskolai könyvtárak nehezebben tudnak megfelelő, szakképzett kezelőszemélyzetet alkalmazni a berendezések működtetéséhez. Nem elhanyagolható tényező az sem, hogy gépesítési hagyományokról a főiskolai könyvtárakban még nem beszélhetünk.

A siófoki „modell”

Balaton-parti városaink közül *Siófok* az egyetlen, ahol a település jól megközelíthető helyén, a bevásárlóközpont mellett épült fel és nyílt meg, 1976. június 6-án, a korszerűen felszerelt városi-járási könyvtár. Hivatalos elnevezése: *Dél-balatoni Kulturális Központ és Könyvtár*. A hangzatos elnevezés egy „integrált” közművelődési intézményt takar.

De lássuk előbb, milyen településen működik ez a könyvtár. A Balaton déli partjának jeles üdülőhelye, a 20 800 lakosú, 13 km hosszan elnyúló Siófok járási székhely, amelyet nyaranta ellepnek a pihenést kereső hazai és külföldi üdülők, vendégek. A tó déli partjának a fele e járás közigazgatási egységébe tartozik. A nyaranta 100—120 ezres lélekszámúra duzzadó város lakossága igen vegyes. Még az állandóan helyben lakók rétege sem egységes: vannak „bennszülöttek” — ők egyre kevesebben —, és vannak idesoródott idegenek, akiknek egy része a gyors meggazdagodás reményében telepedett le e tájon. Jó részük a nyaralókból él vagy gazdálkodik, az ide települt vállalatok pedig magukhoz vonzzák a fennmaradó munkaerőt. Az újonnan jöttek szabad idejét jórészt a saját ház építése, a nyaraltatókét pedig a vendégek kötik le. Más a lakosság a városban nyáron és más télen. Ebből az emberhalmazból — amely a Balaton mellett él ugyan, de alig van ideje abban megfürödni, még kevésbé „közművelődni” — kellene közösséget alakítaniuk az arra hivatottaknak.

Integráció — de miben?

A cél tehát adott volt, az illetékesek pedig olyan szervezeti keret létrehozásában látták lehetségesnek megvalósítását, amely akkor működik gazdaságosan, ha a művelődéssel kapcsolatos intézmények egységet alkotnak. Ilyen elképzelésből kiindulva épült fel a művelődési ház és a könyvtárat egy épületgyüttesbe foglaló kulturális központ. Az induláshoz a fenti cél nagy vonalakban való megfogalmazása elegendő volt, továbblépni azonban már csak úgy lehetett volna, ha pontosan meghatározzák mindkét intézmény feladatait, mégpedig nemcsak külön-külön, de *egyúttal* is. A megfogalmazott tennivalók főbb csoportjai azonban túl általánosra sikerültek. Legfeljebb sejteni lehet, hogy azokban a könyvtár is benne foglaltatik. Az elképzelések szerint hármast funkcióit tölt be az intézmény: „Szolgálja Siófok és városkörnyéke lakosságának differenciált művelődési igényeit, az alapellátás szintjén; segítséget nyújt a siófoki járás tanácsi intézményeiben folyó közművelődési tevékenységhez; biztosítja a Dél-Balaton nyári kulturális ellátásához szükséges koordinációt.”

A nyitást követő második évben vált nyilvánvalóvá, hogy a szakmai integráció kidolgozása nélkül „az intézménytípusok igazgatási integrációja a munka komplexitását önmagában nem képes biztosítani”. Az e felismerés óta eltelt idő alatt nem tisztázódott sem a szervezeti, sem a szakmai integráció mibenléte. Nem készült munkaköri leírás, így a hatáskörök is bizonytalanok maradtak. Ezt legjobban talán éppen a könyvtár új vezetője, *Rácz Béláné* érzi.

A Kulturális Minisztérium — az Oktatási Minisztériummal egyetértésben — 1976-ban irányelveket adott ki a komplex művelődési intézmények létesítésére. Erre a szabályozásra a kulturális ellátás fejlesztése érdekében valóban szükség volt. A dokumentum irányt mutat arra vonatkozóan is, hogy a település nagyságától függően milyen jellegű szervezési modell a célszerű. Nagyobb helységek egy épületbe telepített intézményei esetében a szervezeti különállás „tartalmi együttműködés, valamint a helyiségek és berendezések közös használata mellett továbbra is megmarad”. vagy a másik megoldás: „az egyes intézmények közös gondnoksággal, illetve költségvetéssel dolgoznak, de külön szakmai egységként”.

Esetünkben egyik változat sem valósult meg. A jelenlegi gyakorlat az említett lehetőségeknek olyan ötvözetét, amiből egységes irányítás sehogyan sem tud kikerekedni. Tartalmi együttműködés a módszertani munka területén van kialakulóban. A könyvtár igazgatója szerint különösen a klubkönyvtárak látogatásakor célszerű, ha együtt megy a könyvtáros és a népművelő. A klubok, szakkörök programjaihoz ajánló jegyzéket készít a könyvtár. (Véleményem szerint ezeket közös szervezeti keret nélkül is megtehetné.) Egy kérdés még így is marad a módszertani együttműkö-

dést illetően: a kulturális központ regionális feladatokat lát el, tehát gondoskodik a Balaton déli partján üdülők kulturális ellátásáról — vagyis hatásköre jóval túlmegegy a járás határán —, a könyvtár viszont csak a siófoki járás területén illetékes.

Magától kialakul, ami ésszerű

Közös az intézmények gondnoksága, de a költségvetés nem. A könyvtár a tanácsnak egyik „költőshelye”, így a tanáccsal szemben fennáll elszámolási kötelezettsége. A művelődési központ viszont folyószámlás, önállóan gazdálkodó intézmény. Azt látjuk, hogy ami ésszerű, az szinte magától megvalósul: a közös épületben működő intézmények karbantartása a „komplexitásra” irányuló minden különösebb törekvés nélkül is úgy célszerű, ha egy kézben összpontosul. Ezt Siófokon is mindenki jónak és célszerűnek látja. Ugyancsak magától értetődik, hogy a technikai berendezéseket szintén közösen használják, hogy a propagandaanyagokat közösen készítsék el. Ez azonban még nem integráció, csupán a „komplexesítés” elvének spontán, ésszerű megvalósulása. Érzésem szerint ilyen nagyságú intézmények összevonását nem volna célszerű ennél tovább vinni.

A megyei párhatározatok általában a művelődés alapintézményeiként említik a könyvtárakat. A komplex intézmények létrehozásával viszont — ellentétben mindenféle irányelv és rendelet szellemével — a könyvtárak majdhogynem *alárendelt intézményekké*, a művelődési központ „részlegévé” válnak.

Igen gondosan kell tehát eljárniuk az illetékeseknek az új, készülő működési szabályzat és a munkaköri leírások elkészítésekor, hogy egyik intézmény se lássa kárát az „integrációnak”. (A cikk az elmúlt év végén készült. — A szerk.)

Kétségtelen azonban, hogy kiemelkedő beruházás valósult meg a kulturális központ felépítésével. Az épületben 560 m²-t elfoglaló könyvtár az utcai frontról, külön bejáraton át közelíthető meg. Csupaüveg falai lehetőséget kínálnak a forgalmas közlekedési csomópont felől jól látható könyvkiállítások rendezésére. Földszinti része klubövezet jellegű *folyóíratolvasó*, ahová bárki betérhet, anélkül, hogy be kellene iratkoznia. A 295 féle, 358 példányban járó kurrens folyóirat-választék gazdag kínálatot nyújt az érdeklődőknek. A szocialista országok sajtótermékeiből 42, nyugati periodikumokból 16-féle áll az olvasók rendelkezésére. Az emeleten kapott helyet az adminisztrációs övezet, a *szabadpolcos kölcsönzőtér*, az *olvasóterem* és az *irodák*. Az átlomány elhelyezése, a funkcionálisan igen jól tagolt terek a könyvtárosok hozzáértését dicsérik.

Szerencsés a kölcsönzés adminisztrációs helyének a kiválasztása is: a szabadpolcos könyvkiválasztón kívül helyezték el, így az elkerülhetetlen beszélgetés nem zavarja az olvasókat. Innen egy üvegajtón át jutunk a kölcsönözhető könyvek birodalmába, ahol a tematikus kiemlések egy-egy időszerű kérdésre irányítják az olvasók figyelmét. Ebben a térben is helyeztek el asztalokat és székeket a helybenolvasók számára. Mutatók katalógusszekrényei egyedi tervek alapján e könyvtár számára készültek. (Szépséghibájuk „csupán” annyi, hogy nem vették figyelembe a katalóguscédulák méreteit.)

Sokoldalú szolgáltató tevékenység

A szabadpolcos tér egyik sarkában, berendezési tárgyakkal elkülönítve található a *hangtár*. Gyarapítására 1979-ben 20 ezer forintot fordíthatott a könyvtár, amely úgy tervezi, hogy a duplumokból bevezeti a hanglemezek kölcsönzését. A hallgatókat szolgáló asztalokon várja az olvasókat a zenei állomány kötetkatalógusa. A könyvtár fontos feladatának tekinti a zenei ismeretterjesztést. A vállalati rendezvények számára rendszeresen készít ajánló jegyzékeket, s a zeneiskola és a többi oktatási intézmény is felhasználhatja a hangzó dokumentumokat.

A könyvtár építészeti adottságai lehetővé teszik, hogy *kézikönyv-állományát* a szabadpolcos tértől üvegfallal elválasztott, helybenolvasásra berendezett kicsinyke „olvasóteremben” helyezték el. A *helyismereti anyagot* pedig különgyűjteményként kezelik, és az egyik irodában helyezték el. A régi siófoki periodikumok mikrofilm-másolatait a *Balaton Intéző Bizottságtól* kapta ajándékba a könyvtár. Ennek az állományrésznek a gyarapítása az intézmény közeli terveiben szerepel. Kár, hogy a helyismereti gyűjtőkör kimunkálása még várat magára.

Az 59 ezer kötetes állományt sokoldalúan tárják fel a katalógusok. Hogy csak néhányat említsünk a szokásos alapkatalógusokon kívül: tanulmánykötetek, irodalmi

folyóiratok, társadalomtudományi folyóiratok analitikus katalógusai, sorozati katalógus. A könyvtárosok nyilvántartják az irodalomkutatásokat, és a tájékoztatásban a *Látóhatár* című folyóiratot is felhasználják.

A lakosonkénti 11 forintos *könyvbeszerzési keret* teszi lehetővé az évi 6—7 ezer kötetes állománygyarapodást (1979-ben például 7334 vásárolt kötettel nőtt az állomány). A könyvtár idegen nyelvű könyvállományának egynegyed részét kölcsönözte ki a két nyári hónap alatt a 90 beiratkozott külföldi látogató. Ők zenét is szívesen hallgatnak ebben a könyvtárban. (Egybehangzó vélemény szerint az időjárástól függetlenül.) A helyi lakosságnak 1978-ban 18,1 százaléka, 1979-ben pedig 20,25 százaléka volt tagja a könyvtárnak. A siófokiak szorgalmas kölcsönzők: egy-egy olvasó évente átlagosan 24,3 kötet könyvet visz haza.

Tíz főoglalkozású könyvtáros dolgozik ebben az intézményben. Felsőfokú szakképesítéssel hatan rendelkeznek, további három munkatársnak van még másfajta egyetemi vagy főiskolai végzettsége, egy könyvtáros pedig közép fokú képzésben részesült.

A hosszan elnyúló településen több helyen létesített *letétet* a városi könyvtár. Közülük több mint 3 ezer kötetes állományával az Asztalos utcai kölcsönző a legnagyobb. Ezt 290 beiratkozott olvasó vette igénybe. Törekipusztán 81-en, az öregek napközi otthonában 40-en (1979-ben 45-en) iratkoztak be a „könyvtárba”. (Úgy látszik, ez utóbbi helyen a statisztika ördöge is otthonosan mozog, mert a Somogy megye tanácsi és szakszervezeti könyvtárainak 1978. évi ellátottsági adatait tartalmazó összeállítás szerint a 157 kötetes állományból 3082 kötetet kölcsönöztek ki.)

A városi-járási könyvtár régi épülete ma *gyermekkönyvtárként* működik. A 108 m² alapterületű gyermekrészflegnek 1978-ban 1101, 1979-ben 1213 olvasója volt.

A munkahelyek könyvvél való ellátása Siófokon is a *szakszervezeti könyvtárak* feladata. Öt üzemben és az Állami Gazdaságban létesültek letétek. Ezek a kölcsönzőhelyek az üzemek dolgozóinak 20 százalékat vonták be olvasóik körébe.

Dr. Tóvári Judit

Megjegyzés: A siófoki művelődési központ és a könyvtár szervezeti-működési szabályzata elkészült, s a kétes esetek, hiányosságok többségét megoldja. A két, egymás mellé rendelt intézmény mindegyike önálló jogi személy, amely azonban integrált igazgatással működik.

Az integrált intézményen belüli, különböző hálózatokhoz tartozó, mellérendeltségi viszonyban működő intézmények: a „B”-típusú könyvtár, illetve a művelődési központ pontos jogállását, a fenntartóhoz, felügyeleti szervekhez való viszonyát, az országos hálózatokhoz kapcsolódását az intézményekre külön-külön érvényes, hatályos jogszabályok alapján kellett rögzíteni, s azt igazgatásilag összehangolni. Biztosítani kellett tovább mindkét intézmény viszonylagos önállóságát a szakmai és a pénzügyi tevékenységek vonatkozásában is.

A személyügy, a bérgházkódás és a gondnokság közös, de a gazdasági csoport külön kezeli a kétféle költségvetést.

Az alapellátási feladatot mindkét intézmény önállóan, szakmai sajátosságainak megfelelően végzi. A könyvtár vezetője felelős szakmai irányítója a „B”-típusú könyvtár munkájának.

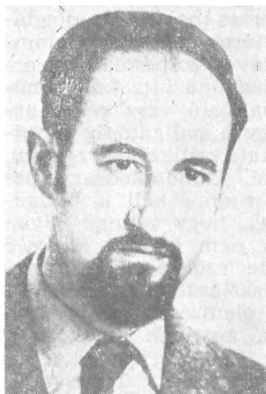
A járulékos feladatok esetében a munka összekapcsolódik. Azaz a rendezvények, a propaganda, az egymás munkájához kapcsolódó kiegészítő feladatok elvégzésében együttműködnek. Ezek a megoldások, kísérletek a legrokonosvenesebbek, mert azt igazolják, hogy a gyakorlati munkában lehet az integrációt, a szükséges együttműködést megvalósítani. Ez a munkában többletet, jó eredményt hozhat. Az ilyesfajta integráció évek közös munkája során alakulhat és alakult is ki, s nem lehetett előre, az íróasztalnál megtervezni szervezetét és formáját. Mint ahogy az igazgatás integrációja is sok vívódás és ellentét közepette menet közben formálódott, és mostanra úgy alakult ki, hogy a két önálló intézmény nem „bántja” egymást, hanem egymás javát szolgálja.

A két intézményt magában foglaló épületet 1964-ben tervezték, és tíz évvel később épült fel. Tervezéskor még fel sem merült az integráció gondolata: ezt az is bizonyítja, hogy az épületen belül a művelődési ház és a könyvtár között nincs megfelelő közlekedési kapcsolat sem, azaz a közönség csak az utcán át közelítheti meg mindegyiket. A forgalmi kapcsolat hiánya jelentkezik is a gyakorlati munkában.

Szita Ferenc

a Somogy megyei Könyvtár
igazgatója

A könyveknek természetes közegként kell körülvenniük az embert

BEREND T. IVÁN
gazdaságtörténész,
az MTA
levelező tagja,
a Marx Károly
Közgazdaság-
tudományi
Egyetem
gazdaságtörténeti
tanszékének
vezetője

Berend T. Iván professzort nemcsak könyvei révén és nemcsak a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem jelenlegi és végzett hallgatói ismerik: kiemelkedő és közismert személyisége ő kulturális és gazdasági életünknek is. Tudományos munkásságának előterében a múlt-közelmúlt gazdaságának kutatása áll, ezt tanúsítják megjelent könyvei is. Hogy néhányat említek közülük: Magyarország gyáripára 1900—1914; Magyarország gazdaságtana az I. világháború után, 1919—1929; Közép-Kelet-Európa gazdasági fejlődése a 19—20. században (Ránki Györggyel közösen írt művek). Jó ismerője azonban gazdasági életünk jelenlegi problémáinak is, részt vesz a népgazdasági tervek előkészítő munkálataiban, a gazdasági előrejelzések kidolgozásában. Nevével találkozunk a Valóság című lap szerkesztő bizottságában, a Társadalomtudományi Könyvtár szerkesztő bizottságában, de számos, kutatásaitól távolabb eső területen is. Kiterjedt tudományos és szakirodalmi munkássága nagy és friss szakirodalmi tájékozottságot is igényel. Hogyan segítik ebben a könyvtárak?

— A munkámhoz szükséges szakirodalmat elsősorban saját könyvtáramba gyűjtöm, hiszen a fontosabb művekre állandóan szükségem lehet, és szeretem, ha azokhoz bármikor hozzáférhetek. Ha úgy tetszik: éjjel-nappal kell a könyv, a benne található információ. Ezek nyomán jutok tovább. Kézműves típusú „munkás” vagyok. Magam szeretem kézbe fogni, kibogozni a dolgokat, az írott szöveg mélyére hatolni. Valószínűleg az is oka ennek, hogy annak idején, pályám kezdetén nagy irattárak anyagait kellett

átvizsgálnom, amikor a Magyar Kereskedelmi Bank és a Hitelbank iratai között kutattam. Úgyszólván „beleestem” a levéltárakba. Így vált szokásommá, hogy magam keresgéljek az eredeti anyagokban.

— Ez azonban meglehetősen időigényes és kissé régimódi módszer. Hallgatóitól azt hallottam, hogy Ön — ne vegye tiszteletlenségnek — „jó fej”, egyebek között vizsgáztatási módszerére utaltak ezzel — amely inkább beszélgetés, mint vizsgáztatás —, és ezt igen modernnek tartják.

— Pedig ez a vizsgáztatási módszer is elég „régimódi”, nem? Visszatérve azonban az olvasásra, ha úgy tetszik, az információszerzésre, természetesen használók más tájékozási formát is, nem csupán az eredetiben való saját búvárkodást. A figyelőszolgálatokra gondolok, amelyeknek eredményeit például egyetemünk könyvtára is közreadja, vagy hadd említsen meg az Országgyűlési Könyvtár témafigyelő szolgálatát, amelynek keretében a külföldi irodalomból témámhoz válogatott dokumentumokról kártonokon rendszeresen megkapom a jelzéseket. Ezt jónak tartom, és hasznát is veszem. Csakhogy — egy hasonlattal élve — a saját irodalomkutatás a házikoszt, az utóbb említett pedig a félkész étel, és én a házikosztot jobban szeretem.

— Saját könyvtárát minden bizonnyal kedve szerint alakítja és használja. Hogy van megelégedve a közkönyvtárakkal, például az egyetem könyvtárának használatosságával?

— Nem mondhatom, hogy nagy megelégedést vált ki belőlem vagy válthat ki bárkiből is. Nem a gyűjteménnyel, a könyvtárak tartalmi értékével van bajom, hanem azzal, ahogyan az olvasók rendelkezésére bocsátják a dokumentumokat. A használat lehetősége, formája nem tetszik, ezeket meglehetősen elmaradottnak tartom. Az ideális forma szerintem a teljes hozzáférhetőség, az olyan rendszer, amelyben az olvasó mindenhez hozzáférhet, illetve amely a könyvtár anyagának nagy részét úgy helyezi el, hogy a dokumentumokat le lehet emelni a polcról, bele lehet tekinteni a könyvekbe, folyóiratokba. A katalógus nem elég. A katalógus csak akkor használható jól, ha meghatározott művet keres valaki. Egészen más élmény az, ha „benn lehetünk” a könyvtárban. Ha úgy

tudtam keresgélni a könyvtárakban, hogy bármelyik könyvet leemelhettem a polcra, olyan véletlen felfedezésekre is jutottam, amelyekre nem valószínű, hogy a katalógus nyomán sikerült volna rábukkannom. Ily módon az ember néha egész témakörökkel találkozhat, és más irányba terelődhet a gondolkodása.

Egyszóval teljes nyíltságot kívánnék a könyvtáraktól, mert csak így lehet igazán értékesíteni anyagukat. Úgy gondolom, hogy ehhez szemléletváltozásra van szükség a könyvtárakban és szolgáltatásaik kialakításakor.

— *A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem nemrégiben épült központi könyvtárában — hogy egy egyetemi könyvtári példát említsek — már hasonló szemlélettel szervezték meg az olvasószolgálatot. A csaknem 280 000 dokumentumot tartalmazó állományból 27 000 van szabadpolcon, az olvasóteremben elhelyezve. Még a raktárakat is úgy építették, és úgy rendezték be, hogy a polcok végében olvasóasztalok vannak elhelyezve, és az egyetem oktatói, kutatói ezt az állományrészt is az olvasótermekben levő dokumentumokhoz hasonlóan használják. Professzor úr látta már ezt az új egyetemi könyvtárat?*

— Sajnos, még nem. De ilyenre gondolok, mikor azt mondom, hogy *nyíltság* kell a zártsággal szemben. Ezt a módszert, ezt a formát kell elterjeszteni és általánossá tenni minden könyvtárban. Még kell szabadítani a könyvtárakat a felesleges korlátoktól. A könyveknek természetes közegként kell körülvenniük az embert. A könyv hozza a könyvet, az egyik könyvből kapott ismeretek vezethetnek a másik műhöz.

— *Nem marad így túlságosan magára az olvasó a könyvtárban?*

— Elsősorban az olvasónak vannak feladatai, neki kell keresnie a könyvtárat. Az én módszerem az, hogy ha egy témával elkezdtek foglalkozni, minden lehetséges dokumentumot átnézek, azután szűkíttem a kőrt. Olvasni céltudatosan kell, nem általában. Először többet átfogni, és csak azután válogatni!

— *Az egyetem hallgatói hogyan sajátítják el a szakirodalom használatának ismereteit?*

— A szakkollégiumok kerete alkalmas arra, hogy a hallgatók megismerkedjenek a szakirodalom használatával. A Rajk László Kollégiumban a *Bevezetés a kutatás módszertanába* című előadásom keretében kitérek a szakirodalommal és használatával kapcsolatos kérdésekre is. A proszemináriumokon, amelyeken 100—120 hallgató vesz részt, arra törekszünk, hogy a hallgatóság tanulja meg a műveket kritikailag olvasni, elemezni, értékelni. Gondolkodásra nevelő módszer ez, tudnia kell a hallgatónak, az olvasónak, hogy vannak olyan szövegek, amelyek nem igazak, és az ő mérlegelése, ítélete szükséges a helyes megállapítás kiválasztásához, az értékeléshez. Elolvasásra, elemzésre olyan műveket is kijelölök, amelyek „sokkolják” a hallgatókat, és kényszerítik őket az önálló véleményalkotásra. Tapasztalataim szerint ezek a foglalkozások nagyon eredményesek, a hallgatók szívesen és cselekvőleg vesznek részt rajtuk, érzik, hogy tudásuk így alaposabb lesz, ismereteik nagymértékben gyarapodnak. Ily módon az olvasás, a szakirodalom elválaszthatatlan részévé válik az egyetemen a tanulásnak, később pedig szakmai életüknek, feladataik megoldásának. Sajnálatosnak tartom, hogy a hallgatóságnak csak egy részéről mondhatom el ezt. Sok egyetemi hallgató tankönyvszemléletű és „diploma-orientált”. Véleményem szerint az volna kívánatos, ha valamennyi majdani szakember úgy készülne fel pályájára, hogy a tájékozódás igényével, a tájékozódási eszközök alapos ismeretével is rendelkezék.

— *Az olyan könyvtárak, amilyeneket Ön kíván, valóban ilyen olvasókat, ilyen használókat igényelnek. Hallottam, hogy professzor úr hamarosan Oxfordba utazik, hosszabb időre. Mivel foglalkozik ott?*

— Természetesen könyvtárakban fogok ülni és olvasni!

Billédi Ferencné dr.

Kitüntetések

A kulturális miniszter a forradalmi ifjúsági napok alkalmából, eredményes munkájuk elismerésül Kovács Mária-nak, a gyulai Mogyoróssy János Városi-Járási Könyvtár gyermekkönyvtárosának és Sipos Anna Magdolnának, a Kunszentmártoni Nagyközségi-Járási Könyvtár könyvtárosának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; Kósa Károlynak, a szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár könyvtárosának, Modla Dezsőnének, a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár ügyviteli előadójának, valamint Vázina Mária-nak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta.

Takarékosság

Megcsörrent a készülék. Librári összerázkódott a csörgéstől, ami mögött megsejtette a Mester hangját, a nagyfőnök telefonálását. Tansáros, a könyvtár vezetője unottan nyúlt a kagylóhoz, miközben abba sem hagyta a Sallai—Sebestyén-könyv egyik tanulmányos fejezetének, A könyvtári munka tervezésének olvasását.

— Tansáros elvtárs?

— Igen!

— Itt Fellegjártó.

— Parancsoljon főosztályvezető elvtárs!

— Fontos megbeszélni valónk volna a takarékoság kapcsán.

— Én, sajnos, holnapután vizsgázom, Fellegjártó elvtárs, így úgyszólván itt sem vagyok, de majd...

— Jó, jó, tudom, Librári elvtárs régi bútoradarab, mindenhez ért. Akkor hát adja őt, illetve küldje hozzám.

Tansáros Librári kérdő tekintetére a levegőbe mutatott, és ismét elmerült egyetemi tanulmányaiban. Librári a mozdulatból kitalálta, hogy a nagyfőnök hívhatja, és megint Tansáros helyett. Ezért hát leballagott az alattuk levő emeletre, a főnök szék helyére.

— Kedves Librári kártárs — kezdte a főnök —, amint ön is jól tudja, népgazdaságunk jelenlegi helyzete fokozott takarékoskodásra int bennünket.

— Főosztályvezető kártárs — mondta ünnepélyesen Librári —, mi eddig is mindent megtettünk a nemes cél, a takarékoság érdekében. A feljegyzésekre például a papír mindkét oldalát felhasználjuk, az új címleírásokat a kiszedett katalóguscédulák hátoldalára írjuk. Hármán végezzük öt ember munkáját, mivel az adminisztrációs létszám okszerű apasztása-

nak jegyében kettővel csökkentettük a könyvtárosok számát. Efölötti elkésztésében aztán kilépett Bonifacius Imre könyvtárvezető is. Helyette ugyan felvették Tansáros elvtársat, de ő még csak most kezdte el egyetemi tanulmányait. Jobban már nem tudunk takarékoskodni!

— Enyje-enyje, kedves Librári! Hát hol marad a könyvtárosi ötletesség, lelemény, fantázia? No, de ha semmit sem tudnak kitalálni, én majd segítek.

— Hogyan?

— Gondolkozzék csak: miként takarékoskodnak maguk a pénzzel? A főosztálynak jelentős megtakarítást kell felmutatnia, a könyvtár azonban ugyanakkora összeget tervezett beszerzésre mint tavaly!

— De az árak, főosztályvezető kártárs, az árak tavaly óta magasra szöktek!

— Éppen azért! Miért kell annyi vacak irományt beszerezni? A sok könyvet, folyóiratot meg egyebeket. Felesleges, mert ezek olvasása elveszi az időt a termeléstől, emellett még a saját előmenetelüket sem segíti. Látja, én az egyetem elvégzése óta jelentősen kívül más sohasem írtam és olvastam, mégis főosztályvezető vagyok. No,

de félre a privatizálással, nézzük, mit takaríthatnánk meg. Ha például a tavalyi folyóiratoknak csak a felét rendeljük meg, ez önmagában is 80 százalékos költségmegtakarítás jelentését teszi lehetővé, persze az ár-emelkedést is beleszámítva.

— De Fellegjártó elvtárs, már tavaly év végén is zúgolódtak a tervezők, hogy nem adunk nekik elég irodalmat, és a legfontosabb folyóirataikat lemondtuk.

— A tervezőket küldje hozzám, majd én megmagyarázom nekik, hogy ne mástól lopjanak ötleteket, hanem maguk ötljenek ki egyet-mást. Azért kapják a fizetést, nemde?

— De rengeteg időt lehet meg takarítani a könyvtárban...

— No végre, hogy rájött! Rengeteg időt lehet megtakarítani a könyvtárban, ha nem szereznek be annyi vacakot. Nem kell annyit adminisztrálni, feldolgozni, kölcsönözni, et cetera, et cetera.

— De főosztályvezető elvtárs, nem lehet olyan folyóiratokat lemondani, amelyeknek beszerzésére együttműködési megállapodást kötöttünk más könyvtárakkal!

— Maga azzal ne törődjön! A főosztály meg a vállalat érdeke az első. A mi önköltségünket kell csökkenteni, nem az övékét! No, menjen és részletesen munkálja ki, mely folyóiratok rendelését szüntessük meg.

Librári dühösen elvonult összeállítani a jegyzéket, s — mivel az Anyagtakarékossági Intézetben megürrült a könyvtárvezetői állás, és oda hívták régi kollégái — megírni egy füst alatt önéletrajzát és felmondását is.

Bauer József

az Országos Széchényi Könyvtár új információs osztályát

Néhány hónapja új szervezeti egység létesült az Országos Széchényi Könyvtárban. A Könyvtáros figyelmes olvasója már a februári szám szakmai lapszemléjéből hírt vehette a szervezeti változásnak, amit a szerkesztőség az OSZK Híradót tallózva lelt meg. De érdemel-e egyáltalán több figyelmet, egész cikket az, ami a hír mögött van? Talán már az új osztály elnevezése is felkelti az olvasó érdeklődését és a néhány magyarázó szó is: az *információs osztály* „feladatkörébe tartozik a hazai kulturális és művészeti információs tevékenység összehangolása és továbbfejlesztése, hungarika-bibliográfiai és információs szolgáltatások nyújtása, valamint kapcsolattartás az egyéb hazai szakirodalmi információs rendszerekkel”. A hír mögé tekintést, az új osztállyal való megismerkedést kezdjük az elnevezéssel:

Miért információs?

Magyar nyelvünk előnyös tulajdonságai közé tartozik, hogy — számos esetben — az idegen szót és magyar megfelelőjét egyaránt megtartva az aktív szókincs részeként, a különböző alakokat nemcsak hangulati, stilisztikai, hanem esetenként jelentésbeli eltéréssel ruházza fel. Szakmai nyelvhasználatunkban is — többé-kevésbé következetesen — így különül el, körülhatárolhatóbb, egymástól különböző jelentést hordozva az eredetileg teljesen azonos értelmű *tájékoztatás* és *információ*. A *tájékoztatás* kifejezést általában a „hagyományosabb”, az olvasószolgálatához közel álló, mindig egy meghatározott, feltett kérdésre választ adó tevékenység megjelölésére használjuk (legyen ez a válasz akár egy útbaigazítás a megfelelő katalógusszekrény felé, akár egy több oldalas irodalomjegyzék, vagy éppen egy több hónapos, bravúros kutató-nyomozó munkával felderített szerzői név). Aki viszont a szakirodalomban az *információ* szót olvassa, általában nem az olvasószolgálatra gondol (de még a referenszre sem); inkább kurrens tájékoztató kiadványok, figyelemfelhívó cédulák, esetleg permutált indexek, sőt, számítógépes témafigyelések jelennek meg lelki szemei előtt, s talán még nemzetközi rendszerekre is gondol; NTMIR, UNISIST, MISZON jut az eszébe. (Természetesen

információnak — sajnos — nemcsak a tevékenységet, hanem annak eredményét is nevezzük.) E nyelvészkedő kitérő után visszatérve témánkhoz, lássuk a következő kérdést!

Miről informál?

A válasz voltaképpen egyszerű: kultúráról, művészetről. A hetvenes években ugyanis az információk (az ismeretek, a tudás) megnövekedett mennyisége és ennek következtében az ismeretek (a szükséges, illetve a lehető teljességgel, célszerűen válogatott ismeretek, melyeket így talán már több joggal nevezhetünk információnak) iránti igény; rövidebben szólva: a *szervezett információellátás igénye* (és szükséglete) elérte a „humán szférát”, a társadalomtudományok, a kulturális élet, a művészetek területét. Az igény, a szükséglet felmerülése után pedig előbb-utóbb megkezdődik a törekvés az igények kielégítésére: intézmények, szervezetek, de legalábbis tervezetek („projektek”) jönnek létre, illetve készülnek országonként és nemzetközi méretekben egyaránt. Legyen szabad itt csak megemlíteni az országos szakirodalmi információs rendszerrel kapcsolatos (OSZIR, KFIIR — Kutatási, Fejlesztési és Irányítási Információs Rendszer) elképzelések mellett létrejött, a társadalomtudományi információs rendszerrel kapcsolatos koncepciót, a Társadalomtudományi Információs Munkacsoport több éves tevékenységét; nemzetközi méretekben pedig leginkább a MISZON, a szocialista országok nemzetközi társadalomtudományi információs rendszere kíván említést.

Ami a szűkebb területet, a kulturális élet, a művészetek információellátását illeti, előbb a más országokban történt és a nemzetközi kezdeményezésekre kell utalnunk. A Lenin Könyvtárban 1972-ben hozták létre a kulturális és művészeti információs központot, Bulgáriában, Csehszlovákiában 1977 óta van gazdája e területek információellátásának, a hanoi nemzeti könyvtárban pedig 1976 óta működik az ilyen kérdésekkel foglalkozó részleg. Magától értetődik, hogy a szocialista országokban létrejött effajta információs intézmények keresték — és meg is találták — a nemzetközi együttműködés lehetőségét; két éve már, hogy

megkezdtek a nemzetközi kulturális és művészeti információs rendszer, az

Interinformkultura

kiépítését. Ezen a néven alakul a KGST-tagországok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszerének (az NTMIR-nek) egy új ágazati rendszere (NÁTMIR-ja), a *Kulturális és Művészeti Információs Rendszer*, mely — a tervek szerint — együttműködik a MISZON-nal. A rendszer szabályzattervezetét a tagországok szakértőinek értekezlete már 1978-ban kidolgozta. A tervezet szerint a rendszer alapvető célja, hogy kielégítse a KGST-tagországok párt- és állami szerveinek, tudományos és felsőoktatási, kulturális és művészeti intézményeinek, információs szerveinek és nemzetközi szervezeteinek információigényét; növelje a tudományos információ hatékonyságát a kultúra és a művészetek területén; feladata továbbá a szocialista országok kulturális együttműködésének megszilárdítása, valamint az együttműködés a nemzeti kulturális és művészeti információs rendszerek fejlesztésében. Mivel a szabályzattervezetek jóváhagyása még nem történt meg, a rendszer az előkészítés szakaszában működik. Ez az előkészítés azonban nem merül ki az évenkénti egy-egy szakértői értekezletben, hanem azt az egyre bővülő, szélesedő és mind mélyebb együttműködést jelenti, amit a rendszer majdani résztvevői, elsősorban a kijelölt nemzeti szervek folytatnak. A Kulturális Minisztérium a Nemzetközi Kulturális és Művészeti Információs Rendszerben való magyar részvétellel kapcsolatos feladatokat az Országos Széchényi Könyvtárra bízta, határozata értelmében az OSZK lett az Interinformkultura magyarországi kijelölt nemzeti szerve.

Az Országos Széchényi Könyvtár már kezdettől fogva tevékenyen részt vesz az Interinformkultura előkészítésében, illetve a megindult együttműködésben. A részvétel azonban megkívánja, hogy a rendszer működéséhez való hozzájárulásunk megbízható legyen (azaz: a rendszer számára szükséges valamennyi információ bejusson a rendszerbe), és hogy a rendszer nyújtotta előnyöket ki tudjuk használni (vagyis: szolgáltatásait, az általa hozzáférhetővé tett információkat és dokumentumokat minden hazai igénylő és érdeklődő szükségletei szerint felhasználhassa). E kettős követelménynek csak akkor tudunk eleget tenni, ha a megfelelő szakterületek hazai információellátása intézményi, szervezeti és szervezeti szempontról egyaránt a kellő szintre jut, ehhez pedig elengedhetetlen a hazai kulturális és művészeti informá-

cióellátás összehangolt fejlesztése. A bővülő nemzetközi együttműködésből adódó, sokasodó feladatok, s az ellátásukhoz — de egyébként is — szükségessé vált hazai koordináló, fejlesztő munkálatok ellátásának szervezeti helyét teremtette meg az OSZK az információs osztály létrehozásával.

Hungarika-feladatok

Az eddigiekben vázoltak alapján joggal merülhet fel a kérdés: a szocialista országok információs együttműködésében való részvétel és a hazai kulturális-művészeti információellátás koordinált fejlesztése mellé hogyan kerül harmadik fő feladatként egy olyan, az előbbiektől távol eső tevékenység, mint a kurrens hungarika-feltárás? Kétségtelen, hogy az a szervezeti intézkedés, (hogy t. i. a kurrens hungarika-bibliográfiákat — a *Hungarika Irodalmi Szemlét* és a *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványokat* — szerkesztő csoport vált ki eddigi szervezeti helyéről, és alakult információs osztállyá) valamiképpen a kényszer hatását is magán viseli. (Néhány évvel ezelőtt nyilván más lett volna a megoldás: adva a feladat, megteremtjük hozzá a szervezetet, kezdetnek elég lesz 4—5 új munkatársat felvenni... azóta már tudjuk, hogy úgy is lehet eredményt elérni, hogy az új feladathoz szükséges munkaerőt — vagy legalábbis annak egy részét — nem felvesszük, hanem „kigazdálkodjuk”). De vajon valóban oly távoli ez a feladat, mint az első pillanatban látszik? A kényszerű megoldás nem feltétlenül rossz megoldás, hiszen a kulturális és művészeti információellátásnak szerves része (vagy legalábbis kell, hogy az legyen) kulturális eredményeink külföldi fogadtatásának, visszhangjának tükröztetése, s ez kétségtelenül hungarika-feladat.

Az OSZK tevékenységének változásában évek óta megfigyelhető az a folyamat, melynek célja a nemzeti könyvtári funkciók mellett (s egyben azokra támaszkodva is) a társadalomtudományi szakkönyvtári feladatok mind jobb ellátása. Legyen szabad itt e folyamatnak csak néhány fontosabb állomására utalni: a *Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzékét* felváltotta a *társadalomtudományi kézikönyvek jegyzéke* és a *kliringszolgáltatás*; megindult a *magyar irodalmi és irodalomtudományi szakkibibliográfia*; az *Időszaki kiadványok repertórium*a a tervek szerint lemond néhány olyan szakterületről, amelyek esetében a szakcikk-irodalom feltárását a szakkibibliográfiák elvégzik. Ebbe a sorba csatlakozik a jelenkori hungarikumok (a külföldön magyar nyelven, illetve ma-

gyar szerzőtől idegen nyelven megjelentő vagy magyar vonatkozású könyvek és fontos folyóiratcikkek) számbavételének feladata is. Hogy a „csatlakozás” — tehát a nemzeti könyvtári és a szakkönyvtári feladatok új egyensúlyának kialakítása — ebben a vonatkozásban mit fog jelenteni, még csak most körvonalazódik. Annyi bizonyos, hogy olyan hungarika-bibliográfiai és információs szolgáltatásokat kell kialakítani, amelyek a jelenlegihez képest előrelépést jelentenek, mégis kevesebb munkaerő-ráfordítást igényelnek, és illeszkednek a szakkönyvtári — vagy éppen kulturális és művészeti információs központi — feladatokhoz is. Mindez egy későbbi írás témája lehet, de maradjunk a jelennél!

Mit csinál most az információs osztály?

Miközben az idén még változatlan formában szerkeszti a két említett hungarika-bibliográfiát, keresi a hungarika-bibliográfiai és információs szolgáltatások megújításának módját. Ennek érdekében kérdőíves felmérést végzett a bibliográfiai előfizetőknek körében, elemzi a bibliográfiai tartalmi arányait, s ezt összeveti a felmérés eredményei szerinti igényekkel; nemzetközi helyzetképet állít össze a kurrens patriotika-irodalom feltárásának gyakorlatáról és így tovább.

A *Külföldi magyar nyelvű könyvek 1961–1970* című ciklusbibliográfia Csehszlovákia-kötetén az utolsó simításokat végzi: az osztály munkaterve szerint a tíz év csehszlovákiai magyar könyvtér-mését teljes egészében feldolgozó bib-

liográfia még az idén megjelenik mikrofilmlapon.

Mint az Interinformkulturában kijelölt nemzeti szerv, az Országos Széchényi Könyvtár adatszolgáltatással, tervezetek véleményezésével, tájékoztatók összeállításával vesz részt a rendszer előkészítő munkálataiban; e feladatokat az információs osztály látja el. A Lenin Könyvtár kulturális és művészeti információs központjával kötött együttműködési megállapodás alapján rövidesen megkezdő a legfontosabb magyar kulturális és művészeti szakirodalom annotált bibliográfiai leírásainak rendszeres megküldését, amiért cserébe megkapja a Lenin Könyvtár információs központjának valamennyi tájékoztató kiadványát és szolgáltatását. Ennek alapján már megkezdheti annak vizsgálatát, hogy e szolgáltatások milyen formában hasznosíthatók a hazai információellátásban. Ehhez természetesen szükség van a hazai információellátás helyzetének alapos ismeretére is.

Az osztály a hazai helyzet általános áttekintése alapján megkezdte az egyes szakterületek részletes, elemző vizsgálatát. Ennek során feltérképezi az „alágazatok” meglévő információs szolgáltatásait és az olyan dokumentációs tevékenységeket, amelyekre információs szolgáltatások alapozhatók. Felméri a szakterületek információs együttműködésébe bekapcsolható (bekapcsolódni szándékozó) intézmények fejlettségét, felkészültségét, ellátottságát, felderíti az információellátás „fehér foltjait”. Mindebből következnek a további tennivalók: igényvizsgálatok szervezése, az igényeknek és szükségleteknek megfelelő új szolgáltatások szervezése, a fehér foltok eltüntetése. Fel kell készülnie az osztálynak arra is, hogy az olyan információs igényeket, amelyek valamennyi kulturális szakterületet érintik (interdiszciplináris jellegűek), saját szolgáltatások nyújtásával elégítsen majd ki — főként, ha ehhez a Széchényi Könyvtár központi szolgáltatásaira is támaszkodhat.

Végül — ha már a feladatokról is szólnunk — hadd említsünk meg még egy, a nemzetközi kulturális kapcsolatainkat érintő problémát. Igaz ugyan, hogy a kulturális és művészeti információellátásnak el kell végeznie a magyar kultúra külföldi visszhangjának regisztrálását, ez azonban a kapcsolatoknak csak az egyik oldala. A magyar kulturális politikáról, annak eredményeiről a külföldet is tájékoztatni kell. E tájékoztatás érdekében bőven van még tennivaló, és akik sokat tehetnek, azok közé tartozik az Országos Széchényi Könyvtár információs osztálya is.

Mohor Jenő

Pályázati felhívás

A Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztálya és a *Könyvtáros szerkesztősége* a folyóirat megindulásának 30. évfordulója alkalmából pályázatot hirdet a lapban közzeendő cikkek megírására. A pályázat célja, hogy a magyar könyvtárügy központi folyóiratának évi kétszázas cikkirői gárdája friss erőkkel — elsősorban minél több fiatal könyvtárossal — bővüljön, s olyan írásokkal gazdagodjék, amelyek a könyvtárosokat napjainkban leginkább foglalkoztató kérdésekről szólnak, segíthetnek feltárni a gondokat és a tennivalókat, megvilágítani a jövő útjait, továbbá számba venni a könyvtárügyünk által a múltban létrehozott értékeket, intézményekhez és személyekhez fűződő hagyományainkat is. A pályázat vezérlő gondolata: a könyvtár és környezete kapcsolatainak alaposabb felderítése, a továbbfejlődés útjainak és módjainak kutatása.

Az említett célokat szolgáló minden témájú és műfajú írással lehet pályázni. A meghirdetők példaképpen és fontosságukra való tekintettel külön is felhívják a figyelmet a következő témákra:

A könyvtár és társadalmi környezete: A könyvtáros közéleti tevékenysége; Könyvtárak és fenntartók — könyvtárak és használók (valóságos interjúk könyvtárak fenntartóival, iskolák és képző intézmények vezetőivel, könyvtárhasználó szakemberekkel, tudósokkal); A könyvtárak és a tömegközlés (az országos, illetve a helyi sajtó könyvtári kapcsolatai); Könyvtárak és olvasótáboruk (különös tekintettel az olvasószolgálatra, a tájékoztatásra és az ún. lemorzsolódásra); Könyvtár és társadalmi figyelem, illetve irányítás (mennyiben befolyásolhatja a társadalom figyelve a könyvtári tevékenység feltételeit, fegyelmét; a könyvtárak társadalmi vezetésének lehetőségei); Tennivalók a könyvtár társadalmi tekintélyének növeléséért; Könyvtár és helyismeret.

Könyvtári rendszerek; könyvtári együttműködés; a könyvtárak szakmai tevékenysége: Könyvtárak és ellátottság (területek, városrészek könyvtári ellátása, az ellátottság javítása); Könyvtári centralizáció; Könyvtári integráció; Hálózatépítés; Könyvtárak és művelődési intézmények (oktatási intézmények, közgyűjtemények, művelődési otthonok) együttműködése; Együttműködés a különböző típusú könyvtárak és könyvtári szakterületek között; A gyűjteményalakítás kérdései; A korszerű könyvtári szolgáltatások nyújtásának akadályai és ezek megszüntetése (nyitvatartás, tájékoztatás, „naprakészség” stb.); A könyvtárak szolgáltatásainak kiterjesztése új olvasórétegekre; A könyvtárak a hátrányos helyzetű olvasókért; A könyvtári propaganda hatására vonatkozó vizsgálódások; Az új könyvtári ismerethordozók felhasználása, hatásossága; A könyvtári kiadványok gazdaságossága; Különleges könyvtárak, értékes gyűjtemények bemutatása a „Bemutatjuk a...” sorozatban; Új könyvtárépületek építészeti és szakmai elemzése.

Történeti témák: Könyvtárak, olvasóköri körök, könyvtári mozgalmak története; A múlt jeles magyar könyvtárosai és bibliográfusai.

A Könyvtáros kislexikona c. rovat folytatására vonatkozó, legalább 10 témára kiterjedő javaslat (a témák közül 2—3-at részletesen dolgozzon is ki a pályázó a rovatban szokásos terjedelemben).

A pályázaton mindenki résztvehet, aki a szerkesztőségtől a pályázat megjelenéséig nem kapott megbízást a beküldésre szánt cikk megírására. Egy-egy személy több munkával is pályázhat. A pályázat jelíges.

A pályamunkákat „30 év — pályázat” megjelöléssel 1980. szeptember 1-től 1981. február 28-ig lehet megküldeni a Könyvtáros szerkesztőségének címére (Bp., Bartók Béla út 32., 1111).

Egy-egy cikk legfeljebb 20 gépiratoldal lehet. (Oldalanként 25 sor, egy sorban 55 leütés.)

A pályamunkákat a meghirdetők által összehívott zsűri bírálja el, s az eredményt a Könyvtáros megindulásának 30. évfordulóján megjelenő számban, 1981. júniusában teszi közzé.

Pályadíjak

- I. díj 5000 forint
- II. díj 2 db 2500—2500 Ft
- III. díj 3 db 1500—1500 Ft

Ezenkívül a nyertes pályamunkák a Könyvtárosban való közlés esetén a szokásos szerkesztőségi cikkhonoráriumban is részesülnek. Ugyanezt kapják a beküldött, a pályázat során nem díjazott, de közlésre alkalmas munkák is.

Budapest, 1980. június 15.

A Könyvtáros szerkesztősége

A Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztálya

Egy megyei építőipari vállalat műszaki könyvtárának tájékoztató rendszere

Az államosítás történelmi jelentőségű időszakában, 1948-ban született meg a Kisalföld két legnagyobb városában a megye központi irányítású építőipara. Megalakult a Győri Gyáregépítő Nemzeti Vállalat és a Soproni Magasépítő Nemzeti Vállalat. Ezeket 1955-ben egyesítették, így jött létre és működik azóta is a Győr megyei Állami Építőipari Vállalat, amely fennállásának több mint három évtizede alatt korszerű munka- és termelés-szervezéssel, új gyáregységeinek létrehozásával számottevő nagyvállalattá fejlődött. A korábban szétszóró kis telepek helyett 1968-tól kezdve olyan központ jött létre, ahol ma már három gyáregység — vasbetonipari, fémipari és faipari — működik, lehetővé téve a legkorszerűbb gyártási és termelés-szervezési elvek érvényesülését is. A vállalat dolgozóinak száma napjainkban meghaladja a hétezeret.

Ezekkel a változásokkal azonban nem tartott lépést a szakirodalmi információs tevékenység. Az annak idején létrehozott — vagy inkább létrejött — tájékoztatói részleg, a műszaki könyvtár nem fejlődött együtt a vállalattal, nem illeszkedett szervesen annak információs rendszerébe, alig vett tudomást az informatika terén elért eredményekről, nemigen alkalmazta őket. Ennek felismerése új szakirodalmi információs szervezet kiépítését tette szükségessé.

Fejlődés az utolsó nyolc évben — országos szolgáltatások közvetítése

A műszaki könyvtárat 1964-ben létesítették, mégis csak az állomány 1972-ben történt újrakatalogizálása óta vált alkalmassá a gyűjtemény az olvasók kiszolgálására is. Azóta tervszerű állománygyarapítással, új módszerek és eszközök alkalmazásával hatékonyabb segítséget nyújt a vállalat dolgozóinak szakmai tájékozódásához.

Két helyiségből áll: a nem hagyományos dokumentumokat és a folyóiratok be-kötött évfolyamait egy 15 négyzetméteres raktárhelyiségben tárolják, a 40 négyzet-méteres kölcsönzőben, amely egyben olvasóteremként is szolgál, helyezték el a hagyományos dokumentumokat szabadpolcokon; a referenzállományt és a könyveket szakrendben, a kurrens folyóiratokat, illetve napilapokat pedig betűrendben. Helybenolvasás céljára egyszerre tízen vehetik igénybe a helyiséget. A központi könyvtáron kívül az információigényes szervezeti egységeknél (főépítés-vezetőségek, építés-vezetőségek, üzemek...) a napi munkához elengedhetetlenül szükséges szakirodalomból *kézikönyvtárakat* létesítettek. A soproni és a mosonmagyaróvári főépítés-vezetőségeken pedig *letéti könyvtárakat* tartanak fenn, állandó kölcsönzési szolgálattal.

A könyvtár fő gyűjtőkörébe a magas- és mélyépítést, az építőipari kivitelezést és a vállalat gazdasági tevékenységét érintő szakirodalom tartozik. Mellékgyűjtőkörei: az építésügyön kívüli műszaki szakirodalomból minden, ami a vállalat munkájával kapcsolatos; az építőanyagipar, az építőanyag-felhasználás, az építésgepésítés, a gépészet körével foglalkozó szakirodalom, a műszaki ismeretterjesztő irodalom; a kézikönyvtári művek, azaz szótárak, enciklopédiák, lexikonok, egyéb kézikönyvek; a könyvtári segédletek, valamint a könyvtári információs irodalom és végül a vállalat

**Részlet a Győri ÁÉV
műszaki könyvtárából**

tevékenységéhez kapcsolódó oktatás tankönyvei. A fő gyűjtőkörbe tartozó magyar szakirodalmat teljességre törekedve, a külföldit az ésszerű takarékoság figyelembevételével, mellékgyűjtőkörének magyar szakirodalmát pedig válogatva gyűjti a könyvtár.

A könyvtár állományában 1979. december 31-én 5388 kötet könyv (ebből mintegy 700 a Budapesti Műszaki Egyetem Továbbképző Intézetének jegyzete), 940 kötet be-kötött folyóirat, 536 kötet egyéb dokumentum, továbbá 205 fordítás, körülbelül 1600 prospektus és 1460 műszaki segédlet (normatíva, árjegyzék stb.) volt. 1980-ra 83 hazai és 20 külföldi folyóiraatra fizetett elő a könyvtár. A hazai folyóiratok többségét tudományszerelméleti, műszaki-tudományos, műszaki-gyakorlati, műszaki-gazdasági szaklapok alkotják. Az idegen nyelvű folyóiratok fele (10) német, a többi angol, francia, japán, olasz és orosz nyelvű. A folyóiratok fordítását részben a vállalat műszaki szakembereivel, részben az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központtal végeztetik.

A könyvtár nem rendelkezik meghatározott költségvetési összeggel. A dokumentumok beszerzésére az anyagi fedezetet — a mindenkorhi szükségletnek megfelelően — a vállalat teremti elő. A könyvtárnak nincs reprográfiai berendezése, sokszorosítási igényeit a vállalat nyomdája elégíti ki.

Az állományról betűrendes és ETO szerinti szakkatalógus tájékoztatja a könyvtár használóit. A tájékoztatásban a szakirodalmi információk közvetítéséről beszélhetünk, a folyamatos tájékoztatást a jelenlegi létszámszervezet erősen korlátozza. Az új dokumentumokról az *Építő* című vállalati lap *A műszaki könyvtár új beszerzései* címmel ad hírt. A könyvtár kiállításokat is rendez az új szerzeményekből, valamint személyes tájékoztatás, értesítés alapján hívja fel a figyelmet rájuk. A retrospektív tájékoztatásra nagyobb a lehetőség. A könyvekről a szakkatalógus, a folyóiratcikkek egy részéről pedig az OMKDK és az Általános Épülettervező Vállalat által közösen készített kitűnő segédeszköz, az *Építéstervezés és a Korrózióvédelem* c. gyorsindex, valamint az OMKDK *Műszaki Információ* c. sorozatában megjelenő *Műanyagok alkalmazása, Műszaki Ellenőrzés, Korrózió és megelőzés* c. kiadványok alapján nyújt tájékoztatást a könyvtáros. A termékinformációs igények kielégítésére a *Magyar Építőipari Katalógust* használhatják az érdeklődők. A világszínvonal figyelemmel kísérését a könyvtár az Építésügyi Tájékoztatói Központ világszínvonal-vizsgálati tématanulmányainak kézbeadásával teszi lehetővé. Igénybe veszi a ÉTK bibliográfiai tevékenységét is, öt témakörben végeztet vele témafigyelést. Az ÉTK által kifejlesztett gyorsinformációs szolgáltatásból — amely a legújabban megjelent külföldi és hazai szakirodalmi információkat foglalja össze — tíz témára fizet elő a könyvtár.

A használók igényei

A műszaki tájékoztatás sorsa a műszaki-gazdasági vezetés kezében van. A fel-sőbb műszaki irányító réteg ugyanis döntő szerepet játszik az egész műszaki fejlesz-tésben és minden üzem munkájának műszaki irányításában. Példája erősen hat a műszakiak széles rétegeire és — nem utolsósorban — a műszaki tájékozódásukra is. Ennek jelentőségét felismerve a műszaki könyvtár, információs és tájékoztató tevé-kenységének javítása érdekében, kérdőíves felmérést végzett a közelmúltban. A vál-lalat műszaki-gazdasági vezetőinek eljuttatott 120 kérdőív 70 százaléka volt értékel-hető, s ezekből kitűnt, hogy a könyvtárhasználók — főleg a műszakiak, a tervezői, a fejlesztői és a kivitelezői munkakörben dolgozók — a megfelelő visszakereső rend-szer létrehozását tartják a legfontosabbnak és a legsürgősebb könyvtári feladatnak. Igen sokan (60 százalék) igénylik a folyamatos tájékoztatást a könyvtár állományáról, s szükségesnek tartják a szelektív informálást is. Bizonyára a nyelvtudás hiánya in-dokolja, hogy 82 százalékuk szükségesnek tartaná helyi fordítószolgálat létesítését.

A felmérés eredménye is bizonyítja, hogy műszaki könyvtár nélkül ma már egyetlen nagyvállalat sem képzelhető el. A szakembereknek szükségük van a könyv-tárban bármikor megtalálható dokumentumokra, a könyvtár szolgáltatotta informá-ciókra.

A műszaki könyvtárt a vállalat győri székházában, az épület negyedik emeletén helyezték el. (Lift nincs az épületben!) A könyvtár munkanapokon 7 órától 15 óráig áll az érdeklődők rendelkezésére. Vezetője, *Hegyalusi Anna* felsőfokú könyvtárosi szakképesítéssel rendelkezik. Esetenkénti távolléte (például könyvvásárlás stb.) alkal-mával a termékinformációs csoport egyik, alapfokú könyvtárosi szakvizsgával rendel-kező munkatársa helyettesíti, s mert ebben a könyvtárban sem kell a munkáért a szomszédba menni, jó lenne, ha munkatársért sem kellene! A legalább egy újabb könyvtáros beállításának haszna minden bizonnyal kézzelfoghatóan jelentkezne majd a Győr megyei Állami Építőipari Vállalat munkájának eredményében is.

Kapui Ferenc
a Kapuvári Városi Könyvtár
igazgatója

A községi könyvtárak távlati fejlesztési tervének megvalósulása a szolnoki járásban

Az MSZMP szolnoki járási bizottsága 1978. február 15-én megtárgyalta a járásban működő könyvtárak helyzetéről szóló jelentést, amely a könyvtárfejlesztés feladataira is felhívta a községi pártvezetőségek és a végrehajtó bizottságok figyelmét. A közelmúltban pedig az elmúlt két év tapasztalatait *Nádas József*, a járási bizottság első titkára megbeszélte *Szurmay Ernő*vel, a megyei könyvtár igazgatójával és a járás könyvtárügyének irányítójával, e sorok írójával.

Szóba került ekkor a járásban működő könyvtárak alapterületének bővítése is, hiszen ezek a szükségesnek mindössze 55 százalékával rendelkeznek, miközben a megye más járásaiban 69 százalékos az arány. Az alapterület bővítése része a könyvtárak távlati fejlesztési tervének, amelynek irányzásait a Művelődésügyi Minisztérium annak idején az 1970. évi könyvtári állapotokat figyelembe véve dolgoztatta ki, s megvalósításuk végső határidejét 1980-ban jelölte meg.

A könyvtárak távlati fejlesztési tervai a szolnoki járásban is a községi tanácsok közreműködésével, jóváhagyásával készültek, a józan takarékoság elvei szerint, alapul véve minden település helyi erőforrásait és a fokozatosság elvét. Így a terv megvalósítható volt, mint ahogy ezt néhány községünk be is bizonyította:

A község neve	A jelenlegi alapterület m ² -ben	A növekedés százalékban	A 100 lakosra jutó m ²
Kuncsorba	70	127	8,0
Örményes	84	121	6,7
Nagykőrú	168	120	6,5
Vezseny	65	118	6,9
Tiszajenő	100	102	5,6
Szászberek	40	73	4,4
Tiszasüly	90	69	3,4
Zagyvarékas	140	67	3,7

Sajnos, a közülük további fejlesztésre szoruló könyvtárak szinte mindenütt a művelődési házak építésének függvényeként és nem az önálló könyvtárfejlesztési terv megvalósítása során jöttek létre.

Nagyobb feladat a következőkben felsorolt könyvtárak alapterületének bővítése; a tennivalók elsősorban a fenntartó tanácsokra várnak, igénybe véve a megyei köz-művelődési alap támogatását is:

A község neve	A jelenlegi alapterület m ² -ben	A 100 lakosra jutó m ²	A szükséges alapterület százalékában	A szükséges alapterület m ² -ben
Kengyel	43	1,0	18	237
Kenderes	79	1,4	28	286
Tiszaföldvár	221	1,8	49	454
Besenyszög	75	1,9	34	222
Kunhegyes	196	1,9	44	448
Kőtelek	60	2,5	45	134
Tiszabó	52	2,5	46	114
Fegyvernek	189	2,8	55	341
Újszász	208	2,9	59	354
Rákócziújfalu	481	2,9	52	92

Az adatok szerint a szolnoki járás könyvtáraiban az alapterület átlaga 100 lakosra 2,7 m², s ez a szükséges alapterület 55 százaléka. Összehasonlításként a kunszentmártoni járás községi könyvtáraiban 3,3, illetve 60, a tiszafürediben 4,9 és 92 a két mutató. Végül a megye községi könyvtárainak átlaga 3,5 m², az alapterületi ellátottság 69 százalékos.

A felsorolt községi könyvtárak közül *Kengyelen* a közeljövőben tanácsi kezelésbe kerülő nagyobb épületben átmeneti megoldásként a könyvtár felnőtt részlegét kell elhelyezni, a jelenlegi helyen pedig a gyermekkönyvtárat. Az új tanácsháza felépülése után a régiiben kerülhetne sor a megfelelő könyvtár kialakítására. *Kenderesen*

a gyermekkönyvtár az iskola egyik tantermében lenne elhelyezhető. Helyére költözhetne a felnőtt részleg, a mellette levő helyiséggel is bővítve. *Tiszaföldváron* több ezer kötet könyvvvel teli a könyvraktár, falai megrogyantak, a hozzáépített felnőtt kölcsönző omladozó vályogfalra pedig az olvasók testi épségét is veszélyezteti. A fűtőolaj tárolása is évek óta megoldatlan. A gyermekkönyvtár felújítása sem megfelelő: rosszul alakították ki a bejáratot, az ablakok nem nyithatók stb. Már a közeljövőben szükség van a meglevő helyiségek rendbehozására, olajtároló beszerzésére, de az alapterület bővítése sem várthat sokáig magára. *Besenyőszögön* a berendezés felújítása nagyrészt a megyei közművelődési keretből, az alapterület kisebb bővítése pedig helyi erőből történt. A 34 százalékos könyvtári alapterületből 100 lakosra két négyzetméter sem jut a megyei 3,5 négyzetméterrel szemben. A mennyezetig állványozott könyvtár túlszűfolt, bővítésére mihamarabb sort kell keríteni. *Kunhegyesen* a jelenleg folyó felújítás átgondolt terv alapján történik, és reméljük, hogy a kivitelezés is hibátlan lesz. Várjuk az erre az évre ígért befejezést és átadást. *Tiszabón* elodázhatatlan a klubkönyvtár tetőszerkezetének szigetelése, különben az újnak számító épület nehezen helyrehozható károsodást szenved. *Fegyverneken* a könyvraktár bővítése már nem halasztható tovább. Csak így enyhíthetjük a felnőtt és az ifjúsági könyvtár egyre szembetűnőbb zsúfoltságát.

Beszámolómban csak a könyvtárak alapterületének a takarékosági szempontokat is figyelembe vevő, kisebb fejlesztésével, a könyvtárak állagának megóvásával foglalkoztunk, nem esett szó a működés egyéb fontos feltételéről, a személyi ellátottságról, a könyvtári berendezésről, valamint a technikai felszerelés javításáról.

A távlati fejlesztési tervekben szereplő, tágas, vonzó berendezésű könyvtárak kialakítására továbbra is várni kell, reméljük azonban, hogy azok nagy része a következő tervciklusban meg is valósul.

Bálint István

a Szolnoki Járási Könyvtár igazgatója

Születőben egy új fénykép- és diatár

Felhívás a könyvtárak vezetőihez

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtára különgyűjteményeinek sorát gyarapítva könyvtári témájú fénykép- és diatárat hoz létre, azzal a rendeltetéssel, hogy fotódokumentumok is őrizzék, illetve tárják fel a magyar könyvtárak életét, fejlődését. A képgyűjtemény igen jól kiegészíti majd a könyv- és folyóiratállományt, s a kutatók számára minden bizonnyal igen nagy segítséget fog nyújtani. A tár arra törekszik, hogy az 1980 januárjától megkezdett rendszeres és folyamatos gyűjtés mellett a korábbi időszak képanyagát is minél nagyobb számban beszerezze. A cél megvalósításához szükséges sokoldalú gyűjtőmunka nem végezhető el a könyvtárak segítsége nélkül, ezért a könyvtártudományi szakkönyvtár számít megértő támogatásukra.

A KMK szakkönyvtára a *könyvtárügy minden területére kiterjedő* képgyűjteményt szeretne létrehozni. Ennek megfelelően a gyűjtés köre kiterjed az *épületekre*, közelebből: olyan művelődési intézményekre, amelyekben könyvtár működik, valamint könyvtárárterületek külső felvételeire és enteriőrjeire, továbbá olyan *berendezési és felszerelési tárgyak*, alkotások fotóira, amelyek kivitelezése egyedi, s felöleli az újjáépített vagy átalakított könyvtárak tervrajzainak fotóit és a bibliobuszokról készített képeket is. *Eseményfotókra*, amelyeken a Magyarországon megrendezett, illetve rendezendő nemzetközi és országos konferenciákról készült felvételeket értjük. A különféle emlékülésekről készített felvételek szintén a gyűjtés körébe tartoznak. A *portréfelvételek* közül a hazai könyvtárügy jeles, elhunyt képviselőinek fényképeit, az élők közül pedig azokat, akiknek munkásságát *Kossuth-díjjal*, *Allami díjjal* vagy *Szabó Ervin-emlékéremmel* jutalmazták. A tár örömmel fogad akár fekete-fehér, akár színes képeket, természetesen képnegatívokat is. S bár szerény keretek között, de anyagi lehetőségei is vannak a képek megvásárlására.

Megkönnyítené a feldolgozó munkát, ha a képekhez kapcsolódó információkat is megadnák a segítséget nyújtó könyvtárak (az intézmény neve, címe, a felvétel dátuma, az ábrázolt személyek neve, az épület rendeltetési célja stb., s természetesen a fotós neve is). A tár számít olyan magánszemélyek jelentkezésére is, akik hajlandók könyvtári témájú képanyagukat a KMK szakkönyvtárának rendelkezésére bocsátani. Ha képeiktől nem akarnak megválni, azzal segíthetik a gyűjteményt, hogy másolásra ideiglenesen kölcsönadják a tárnak dokumentumaikat.

A KMK szakkönyvtára kéri a könyvtárosokat, hogy közöljék vele együttműködési szándékukat, valamint azt, hogy milyen képanyaggal rendelkeznek.

Herbolyné Alberti Júlia

Filmek a szakkönyvtárban

Skaliczki Judit cikkének (*Könyvtáros*, 1980. februári és márciusi sz.) olvastán olyan kérdések merültek fel bennem, amelyeket vállalatunknál, a Hídepítő Vállalatnál két-három év óta sem sikerült megoldani. Nem a különféle dokumentumok (például filmek) elkülönítésének kérdéséhez óhajtok hozzácsólni, mert a kis műszaki könyvtárban a dokumentumok sok fajtája miatt így fel sem vetődhet ez a kérdés. Itt, ha valóban a legfrissebb szakirodalommal akarjuk olvasóinkat ellátni, a könyvek mellett a prospektusokat, szabványokat, típusterveket, térképeket, folyóiratcikkeket és fordításukat is be kell szereznünk. Részlegek szerint esetleg el lehet különíteni e dokumentumtípusokat, de a szakkatalógusnak komplexnek kell lennie, ha tetszik, ha nem. Az olvasó téma szerint kutat, nemigen érdekli a dokumentum megjelenési formája.

A filmek árának emelkedése miatt gondoltunk arra először, hogy a hídepítési munkáinkról készített színes, 16 mm-es hangos mozgófilmjeinkért kölcsönzési díjat, illetőleg — ha a filmeket szakadtan, hullámosan kapjuk vissza — kártérítést is fizettünk. Azonban nem sikerült olyan jogszabályt találnunk, amely a filmkölcsönzési díjakat szabályozza. Sőt, a számlázás módja sem azonos a filmkölcsönző vállalatokkal: az Építésügyi Tájékoztató Központ filmtára naptári nap szerinti napidíjat fizetett, a Fővárosi Film- és Dokumentációs Szolgálat (FőFilm) a belkereskedelmi kölcsönzők gyakorlata szerint a „megkezdett napot”, míg a Filmtudományi Intézet Filmarchívuma a kikölcsönzött film hosszát és a lejátszások számát veszi figyelembe a kölcsönzési díj kiszámításához. És így tovább... A fizetés módja is különböző: a Filmarchívum elfogad átutalást is, a FőFilm csekket ad, az ÉTK-nak helyben kell fizetni, készpénzzel.

Mivel filmjeinket a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium és az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium tárcáin belül, valamint az érdekelt közép- és felsőfokú oktatási intézményekben gyakran kérik kölcsönzésre — Pesten és vidéken egyaránt —, az is előfordul, hogy az egyik intézmény által késedelmesen visszaszolgáltatott film meghiúsítja a másik intézménynek ugyanerre a filmre épített előadását. Emiatt is feltétlenül indokolt volna méltányos, időarányosan növekedő kölcsönzési díj megállapítása.

Jó volna tehát tudni, kérhető-e kölcsönzési díj, s ha igen, melyik jogszabály

rögzíti a szakmai filmek kölcsönzésének díját.

A cikk azt is hangsúlyozza, hogy „az új kezelési technikákat meg kell tanulni”. Ez szintén foglalkoztatott bennünket, s megkerestük a Fővárosi Mozgóképzési Vállalatot, de a FOMO csak saját leendő munkaerőit képezi ki a mozgóképek kezelésére. Emiatt maradtunk az addigi „módszernél”: a gép kezelője át-helyezés vagy kilépés esetén előszóban tájékoztatta utódját a gép használatáról, mert időközben a gép lengyel nyelvű, de ábrákkal bőven illusztrált használati utasítása is elveszett. (A gép a vállalatoknál nem a könyvtári állomány része, hanem gondnoksági tulajdon. Én is részesültem ebben a „szájhagyományos kiképzésben”, aminek eredményeként a hang néhányszor elment vetítésem során, így újabban nem merem vállalni a kezelést.)

Mivel vállalatunk csupán Pesten hét egységre oszlik, melyek egymástól nagy távolságra vannak, nemcsak könyvtárosokat, de közművelődési megbízottakat is szívesen küldének mozgóképezői tanfolyamra, ha erre lehetőség nyílnék. Jó lenne, ha az AV-berendezések kezelését könyvtárosoknak is az effajta alapfokú tanfolyamokon, központilag tanítanák. Ha ezek AV-berendezés kezelői képzést is adnának, a képzés alapfeltétele lehetne az intézmények egymás közti AV-dokumentum kölcsönzésének. Ennek következtében megszűnne az a helyzet, hogy egy-egy közművelődési előadássorozat alkalmával a film kölcsönzési díjánál többet kell kifizetni a mozgóképezőnek a könyvtárak, munkásszállók amúgy is szűkös keretéből, illetőleg meg kell gondolni, hogy lehet-e filmvetítéssel színesített műszaki könyvnapot rendezni egy vállalat szétszórta vidéki részlegeinél is, ha nincs, aki kezelje a gépet. S mert a filmek rendelkezésre állnak, így még bosszantóbb a helyzet. Képzett „saját” gépkezelő beállításával megszűnnék az a gyakori eset is, amely még az elmondottaknál is rosszabb: az tudniillik, hogy 260—300 ezer forintos, 1—2 példányban készült szakmai filmek, néhány „baráti” kölcsönadás során, a jóindulatú, lelkes laikusok „kezelése” következtében több helyen megcsönkulnak, használhatatlanná hullámosodnak. Ennek elkerülése végett a vállalatok, úgy hiszem, akkor is küldenének hallgatókat az AV-kezelői tanfolyamokra, ha a tandíjat csak a kulturális és az oktatásügyi tárcán belülieknek térítenék meg.

Csik Lászlóné

Látható, hallható irodalom a könyvtárban

Magyar irodalmi diafilmek hangszalaggal

A könyvtári munkában is mind nagyobb jelentőségű hangos-képes dokumentumok egyik legismertebb fajtája a diafilm. A *Magyar Diafilmgyártó Vállalat* olyan irodalmi témájú diafilmsorozatot jelentet meg, amelynek filmjei eltérnek a hagyományos ismeretterjesztő szalagoktól: ezeken ugyanis a magyarázó szövegek helyett költők és írók műveiből vett idézetek alkotják a képek kísé-
rőszövegét. A sorozat filmjei — kiadásuk sorrendjében — *Ady Endre, Radnóti Miklós, Móricz Zsigmond, József Attila* ember, költő — írói portréját rajzolják meg. Elsősorban az életmű összefoglalását adják, mintegy plasztikus képet festenek irodalmunk nagy egyéniségeiről, s egyúttal esztétikai, érzelmi élményt is nyújtanak nézőiknek.

A sorozat a méretek tekintetében is szakított a hagyománnyal: filmjei nemcsak a könyvtárosi gyakorlatból ismert, normál feliratos, 18×24 mm-es képterületű, hanem az úgynevezett Leica, keretezhető tekercsfilm formájában, 24×36 mm-es méretben is megjelennek. A legényesebb újdonság, hogy az összeállításokat hangszalaggal együtt is forgalmazzák. A Leica-filmekhez hangzóanyag, kazetta vagy orsós magnószalag társul. A hangfelvételen a szövegek teljes irodalmi anyaga és a képek ikonográfiai

adatai hangzanak el. A képváltások között négy másodperces szünetek vannak, így a jelenleg kereskedelmi forgalomban levő, valamennyi típusú kézi, félautomata és automata vetítógépen bemutatathatók a bekeretezett diaképsorozatok.

A Leica-szalag felirat nélküli, ezért az irodalmi szemelvényeket, a dokumentumképeket és a képzőművészeti alkotások címét, a könyv- és folyóirat hasonmások leírását egy mellékelt, pár leveles szövegek könyv tartalmazza. A hangosított változat füzetkéje, illetve a diasorozat szövegek könyve is tartalmazza az említeteken felül az impresszumot, az összeállító, a lektor, a szerkesztő és a hangfelvételeken szereplő színművészek nevét. Ugyanezeket az adatokat a hangzóanyag is rögzíti, így könyvtári gyűjteményi feltáráruk nem okoz gondot.

A diaprogramok elkészítésében *Sára Péter, Csaplár Ferenc, Czine Mihály* irodalomtörténészek vettek részt. A József Attila összeállítás lektora *Fodor András* költő, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa volt. A hangfelvételeket a Pannónia Filmstúdió szinkronműhelye készítette: *Hegedűs D. Géza, Kozák András, Kristóf Tibor, Kút-völgyi Erzsébet* színművészek előadásában. A hangosított változatok vetítési ideje filmként 17 és 22 perc között váltakozik.

Ez a játékidő alkalmas arra, hogy a könyvtári klubokban, művelődési körökben, rendezvényeken, a könyvtárban tartott középiskolai irodalomórákon az új kiadványokat a könyvtárosok is használhassák.

A könyvtárak e hangos-képes diák felől a Magyar Diafilmgyártó Vállalat szerkesztőségénél (Budapest, Titel u. 7. 1145, telefon: 636-668) érdeklődhetnek. A vállalatot a könyvtárosok technikai tanácsadás és bemutató vetítés céljából is megkereshetik. A filmek beszerzését a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal egyetértésben azoknak a közművelődési könyvtáraknak javasoljuk, amelyekben zenei, képzőművészeti gyűjtemények is találhatóak. Ezek a hangos-képes dokumentumok azonban nemcsak az olvasószolgálat csoportos rendezvényeit szolgálják, hanem a tájékoztató apparátus fontos részeként kiegészítő, hangos-képes segédeszközei is a meglevő nyomtatott információknak.

Sziget a háztengerben

Szegeden két évvel ezelőtt két új könyvtár megnyitására adhattunk hírt. Mindkettőt lakótelepi házak fogadósztínein rendezte be tanácsi segítséggel a Somogyi Könyvtár. Valami költőit mondtunk akkor az egyikről, a Csillag tériről, hogy a telepi közművelődés első lámpásaiként fénylenek az ablakai. Bár két év nem nagy idő, a pénzszerke hosszabb várakozásoknak is csöndes elviselésére készítet, sajnálatos a tény, hogy a közművelődésnek azóta sincs másféle intézménye, helye a lakótelepen. Dicsérendő viszont, hogy ebben a helyzetben a könyvtár, pontosabban a *könyvtárosok vállaltak magukra nem szorosan szakmai föladatakat is*. Ertelmetlen lenne mérlesekkelni: a könyvtári munkán túlmutató, a tágon értelmezett közművelődést támogató tevékenységükre a kényszerhelyzet, a szükség készíti-e inkább őket vagy természetes közművelő buzgalom, segítőkészség, cselekvésvágy. Nyilván ez is, az is. A dolog lényege, hogy önzetlen erőfeszítéseik árán *sikerült egy kis kellemes, emberies szigetet teremteniük a háztengerben, baráti csoportokat az egymás mellett élő idegenek tömegében*.

Ebben a könyvtárban ugyanis lehet beszélgetni. Elüldögeálni és társaságban lapozgatni a folyóiratokat, megismerkedni azonos érdeklődésű emberekkel, akik mellett egyébként százezerszer meggyünk el az utcán (ilyenformán néhány hónap alatt megismerjük a napirendjüket, a családi állapotukat, ruhatáruk minőségét, a beszédmodorukat, a gyermeknevelési elveiket, a bevásárlási szokásaikat stb.), de akikkel a könyvtár nélkül sohasem találkozunk. Úgy értem, nem ismerkednénk meg. *Mert hol? Hogyan?* Utcán nem, lépcsőházban sem. Szórakozóhelyen sem, bár ezekből van elég a lakótelepen is. Játsszótéren meg leginkább a gyerekek révén, mert hisz őket még nem kötik illemszabályok, nincsenek megszólítási gondjaik. Elég ok-indok nekik az ismerkedésre egy homokozó vagy hinta. Aztán összehozzák ilyenformán néha a szülőket is, legalább egy-két szóra.

Lehet, hogy ez a sajátos lakótelepi játszótérklíma adta a könyvtárosoknak az alapötletet? *Balogh Ferencné*, a Csillag téri fiókkönyvtár vezetője nevetve meséli: a szervezést úgy kezdték tavaly,

hogy a bolti tejjegyekről „nézték le” a neveket, címeket, s küldték a meghívókat a kismamáknak. A módszer nem bizonyult sikeresnek, kezdtek előlről. Aki beiratkozott a könyvtárba, azzal elbeszélgettek, megmondták, mit szeretnének, s biztatták, szölgjon kisgyermekes ismerőseinek is, jöjjenek együtt.

*

Körülbelül húszan járnak, már hónapok óta rendszeresen a *kismamaklub*-nak elnevezett „társalgókör” programjaira. Valamennyien a környéken laknak, s már jó ismerősök. A felsővárosi népfrentbizottság nőfelelőse, *Baráth Etelka* segítette a könyvtárosoknak a szervezésben. A Tisza-parti gimnázium óvónő-jelölt tanulóit kérték meg, jöjjenek segíteni, vigyázni a gyerekekre, amíg a mások az előadásokat hallgatják, vagy csak” beszélgetnek egy kicsit, oldván az egész napos mosás-főzés-etetés-takarítás monotonitáját, felejtven fáradtságát. Amolyan női témák adják a klubprogramot. Beszélgetés az óvónővel, a gyermekorvossal; fodrász, kozmetika, öltözködés; makraméiskola, kézimunka-ötletbörze; IBUSZ-tájékoztató az utazásokról; főzési tanácsok, ünnepek előtt a vendégvárás módszertana; politika, közélet, városkép — a kisgyerekek gondozásával és nevelésével foglalatokodó asszonyok sajátos nézőpontjából. Mi meg nézhetjük akár bíráló szemmel is ezt a programot, mondván, hol itt a közművelődés?

Pedig van, sokkal inkább, mint némely művelődési ház nagy pénzekkel előállított „eseményein”. A könyvtár egyik kellemes, kényelmes szobájában összejött asszonyok bizony sok mindenről hallanak; s ha nem is mindig tudományos ismereteiket szaporítják, az élet dolgiban mindenképpen nagyobb tájékozottságuk lesz, mintha négy fal közé zárva, meg a játszótérkalickában töltenék a három évüket. Mi más ez, ha nem „közművelés”? Aztán, a környezet hatására vagy sem, de tény, hogy *olvasnak, könyveket kölcsönöznek, folyóiratokkal ismerkednek*. Amit mégis a klub legértékesebb közművelődési eredményének kell tartanunk, az nem más, mint az, hogy lehetőséget adott tagjainak a megismerkedésre.

*

Rajtuk kívül leginkább az *iskolás gyerekek* tekintik kellemes fészeknek a könyvtárat. Hogyne, hisz velük is külön törődnek, mesélnek, vetítenek, bábokat és játékokat készítenek nekik. Itt választ kapnak ezer kérdésükre, mert a könyvtáros mondhatja, „hagyj békén, nem érek rá” — mint apuka meg anyuka. Azt sem, hogy „nem tudom”, hiszen mi másért van a temérdek könyv, mint azért, hogy *mindent megtudhassanak belőlük*. A könyvtáros legföljebb a saját gyerekét utasíthatja el, otthon, megfáradván a napi felelgetésben, a mások gyerekeinek eligazításában. Vagy a

családi ünnep „megrendezésére” lehet elégtelen az ideje-energiája, miután összeállította a könyvtárba járó gyerekekkel a műsort, amivel kedveskedhetnek a garzonházi idős embereknek. Nem panaszkodnak persze, csinálják. A könyvtári munka (1850 olvasójuk volt az év végén), az olvasó szolgálata, a könyvtárlomány és a katalógusrendszer építése, az adminisztráció, a szakmai önképzés a *lakótelepi közművelődés*. Népfronttal, iskolákkal, néhány üzemi brigáddal együttműködve — de azért még mindig nagyon egyedül.

Sulyok Erzsébet
Délmagyarország, Szeged

Kérdezz — felelek

Egy könyvtár vezetője kérdezi a továbbtanuló dolgozóknak adott térítések visszaköveteléséről:

„A továbbtanuló dolgozókat milyen esetben lehet az őket megillető munkaidő-kedvezmények tartamára kifizetett átlagkereset, illetve a számukra folyósított költség-térítések visszafizetésére kötelezni? Ezzel kapcsolatban még az alábbiakra is választ kérek:

1. A visszafizetésre a teljes tanulmányi idő tartama alatt vagy csak az utolsó tanévben felvett összegek erejéig lehet a dolgozót kötelezni?

2. Csak az utazási, illetve a szállás- és étkezési költség téríthető vissza vagy a munkaidő-kedvezmények tartamára kifizetett átlagkereset is?

3. Az idevonatkozó jogszabályban előírt minden esetben el kell rendelni a vizsztatérítést, vagy a munkáltató ettől bizonyos esetekben eltekinthet?

Válasz:

A Művelődésügyi Közlöny 1978. évi 19. számában közzétett, a 9/1978. (VIII. 15.) MűM számú rendelettel módosított 23/1974. (IX. 4.) MűM számú rendelet 18. §-ának (1) bekezdése értelmében a dolgozó a tanévben igénybe vett tanulmányi kedvezmények idejére kifizetett átlagkereset, illetőleg költségterítés összegét *köteles* visszafizetni a munkáltatónak, ha

a) tanulmányi kötelezettségeinek igazolatlanul nem tett eleget (például a vizsgán igazolatlanul nem jelent meg, vagy a tanév közben a kötelező foglalkozásokról igazolatlanul távol maradt, ezért nem bocsátották vizsgára), és *emiat tanulmányait nem folytathatja*, vagy

b) *tanulmányait saját hibájából abbahagyja* anélkül, hogy az oktatási intézménytől évkihagyásra, illetve a munkáltatótól a tanulmányok abbahagyására engedélyt kapott volna.

Az ismertetett rendelkezések alapján a feltett kérdések egyértelműen megválaszolhatók:

1. A dolgozó csak az abban a tanévben neki juttatott térítési összegek visszafizetésére van kötelezve, amelyben az a), illetve b) pontban foglaltak miatt nem folytatta a tanulmányait, vagy hagyta abba azokat.

2. A visszafizetési kötelezettség nemcsak az utazási, illetve a szállás- és étkezési költségekre, hanem a tanulmányi munkaidő-kedvezmények tartamára kifizetett átlagkeresetre is vonatkozik.

3. A munkáltató a visszafizetési kötelezettség alól a dolgozót nem mentheti fel, ha az a tanulmányait az a), illetve a b) pontban foglaltak miatt nem folytatta, illetve hagyta abba.

Pályázati felhívás

A fiatalok körében fokozni kell az olvasás, a művelődés iránti igényeket. E feladat magas színvonalú megoldása érdekében az *Olvasó népért* mozgalom és a *Művelt ifjúságért, korszerű műveltségért* akcióprogram keretében a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága, a Kulturális Minisztérium, a Hazafias Népfront, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése pályázatot hirdet

OLVASÓ IFJÚSÁGÉRT

címmel a tanácsai, a szakszervezeti és az iskolai könyvtári hálózatok könyvtárosainak és könyvtáros közösségeinek, valamint a KISZ-alapszervezeteknek.

A pályázat három évig tart. Első szakasza 1980 áprilisában, hazánk felszabadulásának 35. évfordulóján indult, és 1981 tavaszáig, a KISZ X. kongresszusáig tart.

A pályázat célja: a fiatalok — különösen a könyvtári szolgáltatásokat még nem igénylő munkásfiatalok és szakmunkástanulók — olvasási és könyvtárhasználati kultúrájának fejlesztése, igényes olvasókká nevelése; a KISZ-alapszervezetek és a hatókörükben működő könyvtárak kapcsolatainak erősítése, fiatalokból álló kisközösségek (irodalmi és könyvbarát körök) szervezése az olvasási, művelődési élmények színvonalas feldolgozása érdekében; a KISZ időszzerű akcióprogramjának segítése a rendelkezésre álló könyvtári eszközök igénybevételével és azokkal a módszerekkel, amelyek tartalmasan kiegészítik az ifjúság közösségvágyát, aktivitásigényét.

A pályázathoz a következő feladatokat kell végrehajtani:

1. Fiatalok bevonása a könyvtárhasználók körébe: új olvasók toborzása a korszerű szóbeli, szemléltető és egyéb könyvtárpropaganda-eszközök, illetve módszerek igénybevételével.

2. Egyéni foglalkozás fiatalokkal (beszélgetések, olvasási tervek összeállítása, a felvilágosító és tájékoztató tevékenység fokozása stb.).

3. Csoportos foglalkozások, rendezvények, ifjú könyvbarát körök szervezése.

4. KISZ-alapszervezetek látogatása a könyvtárakban: tájékozódás a könyvtárak gyűjteményeiről, szolgáltatásairól, részvétel a könyvtárhasználati foglalkozásokon, játékos vetélkedőkön.

5. Részvétel a könyves ünnepek szervezésében, segítségnyújtás a munkahelyi könyvterjesztőknek. A könyvtárosoknak és a KISZ-alapszervezeteknek be kell számolniuk a könyves ünnepek (ifjúsági könyvnapok, műszaki könyvnapok, politikai könyvnapok, ünnepi könyvkiadás stb.) szervezéséről, akcióról, a hatókörükben levő közművelődési intézményekkel szervezett együttműködésről.

A pályázat résztvevőinek tevékenységét a megyei könyvtári propagandisták és a szakfelügyelet folyamatosan ellenőrzi. Az értékelést a hálózati központok 1981. április 15-ig készítik el.

Az első év ünnepélyes eredményhirdetése és a pályadíjak átadása 1981 májusában lesz.

*

A közelmúltban zajlott le a KISZ KB által meghirdetett *Művelt ifjúságért, korszerű műveltségért* akcióprogram keretében szervezett *Könyv és ifjúság* nevű olvasómozgalom, amelynek tavalyi meghirdetését követően a szervezőket sok kemény bírálat érte a könyvtárosok részéről. Szóvá tették, hogy rövidiek voltak a KISZ KB által megadott határidők; késve érkeztek a vetélkedők forgatókönyvei; s különösen a kezdeti, mondhatni a legfontosabb időszakban a KISZ-alapszervezetek télenkedése — néhány kivételtől eltekintve — nagyban akadályozta a munkát. Hogy a mozgalom mégsem fulladt kudarcba, azzal magyarázható, hogy valódi társadalmi igények találtak a kitűzött célokkal. A sikeres

mozgalommá válás másik oka a könyvtárosok különleges áldozatkészsége és kezdeményező kedve volt. (Ezt állapította meg a KISZ KB kulturális osztálya is az 1980 márciusi országos értekezletén.)

A mostani pályázat alapvető célja a korábbi évekével teljesen megegyezik: azokat a fiatalokat szeretné rendszeres olvasónak megnyerni, akik nem járnak könyvtárba. A könyvtárosok nem a könyvtártól idegen, a gyűjteményére nem támaszkodó feladatok vállalásával tehetik a legtöbbet a nemes cél eléréséért, hanem azzal, hogy felkínálják a fiataloknak mindazt a szellemi „hasznot” és gyönyörűséget, amelyet gyűjteményük könyvei magukban rejtjenek. Igaz, pályázatról lévén szó, mérhető eredményekre

is szükség van, mégsem ezek a legfontosabbak, hanem az, hogy az ifjú olvasók kapják meg mindazt a könyvtártól, amit a könyvtár *valóban* képes nyújtani.

Ebben a munkában minden eddig kipróbált és hasznosnak mutakozó módszer használható és megengedett, de ugyanez vonatkozik az új ötletekre, mód-

szerekre, kísérletekre is, ha azok mentesek az erőszakoltságtól, manipulációtól.

Végül még annyit, hogy jól használható módszerek találhatók az *Olvasási program* (HNF—OSZK KMK, 1974.) és a *Könyv és ifjúság* (OSZK KMK, 1979.) című kiadványokban és az olvasótábori füzetekben.

Lapozgató

● A **TISZATÁJ** című irodalmi és kulturális folyóirat januártól kezdve folytatásban közli Tóth Béla írónak, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatójának „Tiszazajrás” című, érdekes műfajú írását. A Tisza folyását követi a szerző útirajzában, amelyben néprajzi, történelmi, irodalmi és tájrajzi ismereteket úgy közöl az olvasóval, hogy az mindennek ismeretterjesztő jellegét észre sem veszi, csupán hagyja magára hatni az író vallomását a tájról, s szinte vele együtt fedez fel megragadó emberi sorsokat, vagy idézi fel nagy árnyak emlékét.

● A **KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG** című művelődésméleti folyóirat idei első számában „Válogatott bibliográfia az 1979 januártól szeptemberig megjelent közművelődési tárgyú cikkekből” címmel közli *Ernszt Árpád* 748 tételes bibliográfiáját.

● **SZATMÁRI LICEUMI TANULÓK OLVASÓI ÍZLÉSÉRŐL** közöl elemzést a romániai „Művelődés” című folyóirat márciusi számának könyvtári melléklete. A cikk szerzője, Bura László a következő sorrendet állapította meg az egyes osztályokban legjobban kedvelt szerzők között: IX. osztály: Jókai; X. osztály: Jókai; XI. osztály: Rejtő Jenő; XII. osztály: Dallos Sándor. A négy évfolyam adatait összesítve az első tíz író sorrendje: Jókai, Rejtő Jenő, Mikszáth, May Károly, Gárdonyi, Móricz, Dallos Sándor, Dumas, Cooper, Verne (*Stendhal*, G. *Simenon*). *Karinthy Frigyes a 14. helyen van*, *Sütő András*, *Palotai Boris* és *García Márquez* társaságában; a 15. helyet pedig *Passuth*, *Szabó Magda* és *Zola* foglalja el.

● **AZ ALFÖLD**, a Debrecenben megjelenő irodalmi és művelődési folyóirat márciusi számában új rovatot indított „Irodalom és iskola” címmel a fiatal-ság, a különböző fokú iskolák és a pedagógusok támogatására. A rovat első műelemzését *Simon Zoltán*, a neves kritikus, a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár munkatársa írta „Közhely és sugallat” címmel *Szabó Lőrincnek A földvári mólón* című verséről, a költő születésének 80. évfordulójára szánt megemlékezésül is.

● A **MŰVELŐDÉS**, a romániai Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata 1980. márciusi számának „Könyvtár” mellékletében (1980/1. sz.) közli a romániai magyar könyvkiadás 1979. évi bibliográfiáját: e szerint 12 hivatásos kiadó 220 művet jelentetett meg az elmúlt évben, további 13 könyvet pedig a nem hivatásos könyvkiadók (intézmények, megyei szervek) publikáltak.

● A **BIBLIOGRAPHISCHE KALENDERBLÄTTER**, a berlini városi könyvtár évfordulónaptára áprilisi számában *József Attiláról* is megemlékezik, a költő születésének 75. évfordulója alkalmából. Az életrajzi kronológiát és a német nyelvű *József Attila-irodalom* bő jegyzékét tartalmazó összeállítást hanglegmezajánlással is kiegészítették a szerkesztők.

● A **DER BIBLIOTHEKAR** című, NDK-beli folyóirat, amely januártól kezdve ismét havonként jelenik meg, februári számában (1980/2.) ismerteti a Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasószolgálati továbbképző tanfolyamához 1977-ben kiadott „A megfelelő könyvet a megfelelő olvasónak” című segédletet. Az ismertetés szerzője a Lipcsében élő, a magyar nyelvet jól ismerő *Erika Tröger*.

TÓTH BÉLÁT, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatóját, József Attila-díjas íróit kimagasló munkásságáért és a munkásművelődés segítéséért április 30-án SZOT-díjjal tüntették ki.

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS április 23-án dr. Boros Sándor kulturális miniszterhelyettes elnökletével ülést tartott, melynek napirendjén a könyvtárügy cselekvési és fejlesztési programjára kidolgozott javaslat és az ennek alapján készült, a VI. ötéves terv időszakára szóló irányelvek megvitatása szerepelt. Az ülésen az intézmények vezetésében bekövetkezett változások, nyugdíjazások miatt három nagy könyvtárt új intézményi tag képviselt: az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárának vonatkozásában *Mátrai László* helyébe *Németh G. Béla* főigazgató, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ esetében *Lázár Péter* helyébe *Agoston Mihály* főigazgató, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnál pedig *Révész Ferenc* helyébe *Kiss Jenő* mb. főigazgató lépett az OKT intézményi tagjaként. Az ülésen a tanács 17 tagja szólalt fel, s végül az a határozat született, hogy még ebben az évben el kell készíteni a következő öt éves tervciklusra szóló fejlesztési programot, a jövő évben tartandó IV. országos könyvtárügyi konferenciára pedig ki kell munkálni a könyvtárügy távlati, 10—15 évre szóló fejlesztési tervét.

A KÖNYVTÁROS szerkesztőségi ankétját rendezte meg április 17-én a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Hajdú-Bihar megyei szervezete. A megyei könyvtárban megtartott összejövetelen, amelynek a megye minden hálózatából voltak résztvevői, a folyóiratot dr. Gerő Gyula főszerkesztő képviselte: is-

Hírek

mertette a lap munkáját, terveit, és válaszolt a szerkesztéssel kapcsolatos hasznos észrevételekre, javaslatokra. Az ankéton részt vett és felszólalt Bán Imre ny. egyetemi tanár is, aki tagja a Könyvtárosegyesület megyei szervezetének.

HAIMAN GYÖRGY tipográfus és könyvtervező munkásságát mutatta be május 6. és jún. 6. között a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára. Az egyetem díszudvarában rendezett hagyományos kiállításorozat a könyvtár és az Alföldi Nyomda együttműködésével csaknem tíz évet mutat be könyvművészeket. Rendezője dr. Bot Györgyné osztályvezető. Az Alföldi Nyomda segítségével ez alkalommal is készült díszes kiállítási katalógus, melynek bevezetőjét a kiállítást megnyitó Bán Imre ny. egyetemi tanár írta. A megnyitás napján könyvtörténeti és könyvművészeti előadásokat is tartottak a könyvtár olvasótermében.

A MEGYEI KÖNYVTÁRAK IGAZGATÓI TANÁCSÁNAK idei második ülését április 29—30-án Szegeden tartották. A tanácskozás résztvevői megvitaták a VI. ötéves tervidőszakra összeállított könyvtárügyi cselekvési és fejlesztési program előzetes fogalmazványát, valamint a tanácsi közművelődési könyvtárak szakmai irányelveinek felújításával kapcsolatos észrevételeket és javaslatokat; meghallgatták *Juhász Jenő*nek, a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályvezetőjének tájékoztatóját az időszzerű könyvtárügyi kérdésekről, továbbá *Ónódy Miklósnak*, az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezető-helyettesének előadását a mikrofilmek könyvtári

hasznosításával összefüggő fejlesztési és technikai kérdésekről. A tanácskozáson részt vett és felszólalt *Rátoki András*, az MSZMP KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának alosztályvezetője is.

JÓZSEF ATTILA születésének 75. évfordulója tiszteletére sikeres szavalóversenyt rendeztek Heves megye tanácsai és szakszervezeti könyvtárai a területi KISZ-bizottságok támogatásával. A járási, városi elődöntőkön 217 fiatal mondott verset, és 35 versenyző vett részt a megyei bemutatón, amely a költészet napjának ünnepi eseménye volt a megyei könyvtárban. (O. B.)

ORTUTAY GYULA-EMLEKNAPOKAT rendezett a néprajztudós születésének 70. évfordulója alkalmából, március 25. és 31. között Hajdúhadházon a Földi János Nagyközségi Könyvtár, együttműködve a Hajdúhadház-Téglási TIT szervezettel, a helyi Új Barázda Tsz-szel és a Csokonai Művelődési Házsal, valamint a Hajdú megyei Állami Építőipari Vállalattal, továbbá a Hajdúhadházi Fafeldolgozó üzemmel. A március 25-én tartott megnyitón *K. Kovács László* kandidátus emlékezett Ortutay Gyulára, akinek az ünnepségen megjelenő özevegét melegen ünnepelte a nagyszámú közönség. A megemlékezés után *Príbojszky Mátyás* citeraművész játékára és *Sellei Zoltán* ballada-előadására, majd az Új Barázda Tsz Ortutay Gyula népdalkörének énekműsorára került sor, melyet *Kanczél János* népművész vezetett. (N. L.)

A NÓGRÁDI SZÉNBA-
NYÁK vezetősége nagy gondot fordít a könyvtári állomány fejlesztésére. A nagybáttonyi és a salgótarjáni bányászkönyvtárak az idén a tavalyinak csaknem dupláját költhetik beszer-

zésre. — *Nógrád tanács* könyvtárai közül márciusban különösen a szécsényi Krúdy Gyula Nagyközségi Könyvtár tűnt ki gazdag programjaival: megrendezte az NDK megalakulásának 30. évfordulójára hirdetett vetélkedősorozat döntőjét, megemlékezett Szabó Lőrinc születésének 80. évfordulójáról, és ünnepi rajgyűléseket, történelemórákat is szervezett a megszépült könyvtárban. (B. G.)

AZ ORSZÁGOS KÖZMŰVELŐDÉSI ALAPBÓL egy év alatt 280 ezer forintot kapott a Szabolcs-Szatmár megyei könyvtárhálózat a zenei ismeretterjesztés és nevelőtevékenység továbbfejlesztésére. Tiszalök és Rakamaz 30—30 ezer forintért, Ibrány, Nagykálló, Fehérgyarmat 40—40 ezer, Nyírmada és a megyei könyvtár 50—50 ezer forint összegben vásárolhatott hanglemezeket és technikai berendezéseket zenei részlege számára. — A cigánylakosság könyvtári ellátásának javítására 50 ezer forintot kaptak a szabolcs-szatmári könyvtárak a Kulturális Minisztériumtól. A cél támogatás a megye tizennégy, az átlagnál nagyobb cigánylakosságú településének könyvtárában teremtetett kedvezőbb olvasási lehetőségeket. (S. E.)

BUKTA IMRE GRAFIKUSMŰVÉSZ kiállítása volt látható áprilisban és májusban az Egri Megyei Könyvtárban, a fiatal grafikusok alkotásait bemutató tárlatsorozatban. (O. B.)

BORÁROS IMRE, a Komáromi (Komarnói) Magyar Területi Színház művésze emlékezetesen szép műsort adott a Hajdúhadházi Fafeldolgozó Üzem szocialista brigádjainak. Az Ortutay Gyula-emléknapok keretében szervezett rendezvény műsorában szlovákiai magyar költők művei szerepeltek. (N. L.)

KORTÁRSAINK — **SZERZŐI ESTEK** A KÖNYVTÁRBAN címmel a Szolnok megyei Versegly Ferenc Könyvtár és a Szépirodalmi Könyvkiadó előadás-sorozatát indított értelmiségi dolgozók, elsősorban pedagógusok és könyvtárosok számára. A sorozat nyitányaként április 21-én Cseres Tibor, Kossuth-díjas íróttal mutatta be Bodnár György irodalomtörténész az est nyolcvan vendégének. A rendezvényen a Szigligeti Színház művészei működtek közre. A két-évesre tervezett előadás-sorozat programja szerint az idén még *Tatay Sándorral* és *Jókai Annával* találkozhat a szolnoki olvasóközönység. Az olvasószolgálat munkatársai az író munkásságát bemutató és irodalomjegyzéket tartalmazó szórólapot szerkesztenek, továbbá figyelemmel kísérik a meghívott írók műveinek olvasottságát is. (L. G.)

A KÖNYVTÁRAK OLVASÓSZOLGÁLATÁNAK megyei szakfelügyeleti vizsgálata folyik Heves megyében. A szakfelügyelők, a módszertani-hálózati munkát végző könyvtárosok a nyitvatartási időben keresik fel a könyvtárakat, és a könyvtárak látogatottságáról, az olvasók és a könyvtárosok kapcsolatáról gyűjtenek adatokat, tényeket. (O. B.)

TÁRSADALMI MUNKÁRA KÖTÖTT SZERZŐDÉST hazánk felszabadulásának 35. évfordulója tiszteletére a Hajdúhadházi Fafeldolgozó Üzem Löwy Sándor ifjúsági szocialista brigádja és a Földi János Nagyközségi Könyvtár. A brigád vállalta, hogy évente 80 munkaóránál többet a könyvtár számára dolgozik. Az idén ablakokat, ajtókat javítanak és festenek ki, így a könyvtár az erre a célra tervezett összegből

szakfelszereléseket tud vásárolni. (N. L.)

ÚJRA MŰKÖDIK CIGÁNYOK részére kölcsönző letéti könyvtár Hajdúhadházon. Az április 15-én nyílt könyvkölcsönző *Lakatos Sándorné* fafeldolgozó üzemi dolgozó lakásán van. A 200 kötetes induló állományt fokozatosan kívánják fejleszteni. (N. L.)

A KÖNYVTÁRLÁTOGATÓK OKTÁSA **AUDIOVIZUÁLIS ESZKÖZÖK SEGÍTSÉGÉVEL** címmel tartott előadást a Magyar Könyvtárosok Egyesületének felkérésére Josef Daum professzor, a braunschweigi (NSZK) egyetemi könyvtár igazgatója, budapesti látogatása alkalmával. Az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében március 20-án elhangzott érdekes előadása szerint az egyetem központi könyvtárban igen látogatottak a könyvtár állományában, használatában eligazító diákok ismeretesei. Két év alatt, 10—20 fős csoportokban csaknem 22 ezren vettek részt a szerdánként tartott, mintegy 30 perces előadásokon. A vetítést követően szétosztott kérdőívek értékeléséből kitűnik, hogy a könyvtárhasználó egyetemi hallgatók 90 százaléka meg volt elégedve a tájékoztatásnak ezzel a formájával, a bírálók megjegyzései alapján pedig számos hasznos változtatást hajtottak végre. Daum professzor saját intézményének bemutatása után szólt a délkelet-szászországi régió 45 könyvtárának együttműködési rendszeréről, a BISON-ról is, melynek keretében 3,5 millió könyv és 15 000 kurrens folyóirat áll az olvasók rendelkezésére. A diákpör — amelyet a professzor a Könyvtáros-egyesületnek ajándékozott — a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárában megtekinthető és kölcsönözhető. (T. M. M.)

A TANÁCSI ÉS A SZAKSZERVEZETI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK (SZOLGÁLTATÓHELYEK) 1979. ÉVI FONTOSABB ADATAI

Megnevezés	Az önálló és fiók szolgálatóhelyek száma			Az összes állomány (állományegység)			A beirakozott olvasók száma			A kölcsönzött állományegységek száma		
	1979. XII. 31-én	Az 1978. év %-ában	10 000 lakosra jut	1979. XII. 31-én	az 1978. év %-ában	1000 lakosra jut	1979. XII. 31-én	az 1978. év %-ában	1000 lakosra jut	1979. XII. 31-én	az 1978. év %-ában	1000 lakosra jut
BÁRANYA tanács szakszervezeti összevén	327 200 527	85,1 99,5 96,7	7,5 4,6 12,1	1 312 860 356 567 1 669 417	102,6 107,9 104,7	3011 817 3828	62 355 22 621 84 978	91,9 98,9 84,6	143 52 195	1 375 763 296 350 1 672 113	89,4 101,1 91,2	3155 680 3835
BÁCS-KISKUN tanács szakszervezeti összevén	361 149 510	96,0 104,2 98,3	6,9 2,8 9,7	1 590 252 206 505 1 796 757	105,4 111,0 106,0	2780 361 3141	104 127 19 053 123 180	101,5 103,4 101,3	182 33 215	2 818 034 288 551 3 106 585	100,2 101,5 100,3	4927 504 5451
BÉKÉES tanács szakszervezeti összevén	216 101 317	98,2 99,0 98,4	5,0 7,3 7,3	1 208 512 133 421 1 401 943	104,9 103,0 105,3	2804 449 3253	77 050 93,4 88 803	99,1 93,4 84,3	179 27 206	2 028 983 185 770 2 214 753	96,2 84,1 95,1	4708 431 5139
BORSOD-A.-Z. tanács szakszervezeti összevén	448 262 710	100,4 98,1 98,6	5,6 3,3 8,9	2 397 915 631 028 3 028 943	106,2 104,0 105,7	2997 759 3736	138 303 42 391 180 694	101,7 94,1 99,8	173 53 228	4 184 992 888 942 5 073 934	100,9 95,0 99,8	5231 1111 6342
CSONIGRÁD tanács szakszervezeti összevén	267 165 432	100,0 113,8 104,9	5,8 3,6 9,4	1 484 486 237 093 1 771 589	104,9 98,4 103,8	3206 94,4 3826	81 321 18 328 99 649	100,5 83,5 96,9	176 39 215	2 379 899 342 755 2 722 654	99,6 88,6 93,1	5140 740 5890
FEJÉR tanács szakszervezeti összevén	152 207 359	101,3 101,0 101,1	3,6 4,9 8,5	1 034 254 533 598 1 567 852	106,6 106,9 106,7	2416 1258 3674	48 116 35 528 83 644	104,0 101,6 102,9	113 84 197	1 217 220 728 495 1 945 715	99,4 100,8 99,9	2871 1718 4589
GYŐR-SOPRON tanács szakszervezeti összevén	211 192 403	101,0 115,0 107,2	4,9 4,4 9,3	1 198 037 369 559 1 567 596	105,8 106,5 106,0	2767 853 3620	63 209 31 032 94 241	99,2 101,0 99,8	146 72 218	1 551 937 563 260 2 115 197	99,8 90,6 97,2	3584 1301 4885
HÁJDÚ-BIHAR tanács szakszervezeti összevén	220 160 380	100,9 101,9 101,3	4,0 2,9 6,9	1 371 645 256 960 1 628 605	104,0 107,9 104,6	2485 465 2950	87 683 21 735 109 418	99,4 105,9 100,4	159 39 198	2 351 692 315 524 2 667 216	101,9 110,7 102,9	4280 572 4832
HÉVÉSZ tanács szakszervezeti összevén	146 160 306	99,3 111,9 105,5	4,2 4,6 8,8	1 035 970 220 794 1 256 764	105,7 110,1 106,4	2986 636 3622	54 278 15 996 70 274	103,1 113,1 105,2	156 202 202	1 249 623 182 620 1 432 243	102,4 98,4 101,9	3601 526 4127
KOMÁROM tanács szakszervezeti összevén	107 143 250	100,0 105,9 103,3	3,3 4,4 7,7	930 245 339 308 1 269 553	110,1 104,8 106,7	2889 1054 3945	45 267 23 481 68 745	102,9 98,7 101,4	141 73 214	1 072 126 408 309 1 480 435	98,0 93,5 98,1	3330 1268 4598
NOGRÁD tanács szakszervezeti összevén	176 143 319	99,4 97,9 98,8	7,4 6,1 13,5	863 464 183 214 1 046 678	104,0 107,0 104,5	3659 4455 4455	40 952 12 879 53 831	94,5 102,9 96,4	173 228 228	1 015 134 175 989 1 191 113	92,1 97,5 92,9	4301 746 5047
PÉST tanács szakszervezeti összevén	374 295 669	101,4 115,2 107,0	3,8 3,0 6,9	2 234 982 522 771 2 757 753	107,4 105,3 107,0	2284 530 2794	122 446 33 855 156 301	103,1 99,2 102,3	124 34 158	2 884 759 314 551 3 199 310	99,8 100,4 99,9	2923 521 3444

SOMOGY	tanács	309	100,3	8,6	1 401 512	106,2	3882	83 601	98,0	232	1 928 287	95,7	5342
	szakszervezeti	719	96,7	3,3	194 249	101,7	538	12 142	107,3	34	201 467	102,2	558
	összesen	428	98,3	11,9	1 595 761	106,6	4420	95 743	89,1	265	2 129 754	98,3	5900
SZAHOLCS-SZATMÁR	tanács	341	97,2	5,9	1 756 066	103,9	3085	95 475	99,1	167	2 564 116	93,5	4475
	szakszervezeti	114	112,9	2,0	164 800	113,7	287	12 335	109,9	23	230 312	103,8	402
	összesen	455	100,7	7,9	1 920 866	104,7	3862	108 810	100,3	190	2 794 428	94,2	4877
SZOLNOK	tanács	260	98,9	5,8	1 688 244	105,5	3785	95 171	99,5	213	2 560 714	96,7	5742
	szakszervezeti	219	111,2	4,9	282 860	113,2	634	347 708	103,3	46	347 708	87,8	799
	összesen	479	104,1	10,7	1 971 104	106,5	4419	115 846	100,2	259	2 908 422	95,5	6541
TOLNA	tanács	149	94,3	5,6	961 512	106,0	3642	45 253	103,3	171	1 043 183	103,0	3951
	szakszervezeti	86	102,4	3,3	137 805	105,2	321	8 105	103,2	31	98 550	110,3	373
	összesen	235	95,7	8,9	1 099 117	105,9	4163	53 358	106,3	202	1 141 713	103,6	4324
VAS	tanács	283	98,2	9,3	1 198 849	104,5	4251	46 211	98,5	164	1 154 606	99,0	4094
	szakszervezeti	158	99,4	5,6	248 854	105,6	882	17 030	99,0	60	339 507	105,5	1204
	összesen	421	98,3	14,9	1 447 703	104,7	5133	63 241	98,6	224	1 494 113	100,4	5298
VESZPRÉM	tanács	272	87,7	7,0	1 286 133	92,1	3332	73 299	90,4	188	1 948 480	89,5	5009
	szakszervezeti	176	96,7	4,5	320 126	100,4	823	25 360	96,9	65	408 937	91,6	1651
	összesen	448	91,1	11,5	1 616 259	93,7	4155	98 659	92,0	253	2 357 417	88,9	6660
ZALA	tanács	292	112,3	9,4	1 179 255	123,0	3804	58 133	118,7	188	1 538 017	115,5	5026
	szakszervezeti	143	95,8	4,5	191 276	110,7	617	11 498	107,7	37	152 626	112,3	492
	összesen	435	108,6	14,0	1 370 531	121,1	4421	69 631	116,7	225	1 710 643	115,2	5518
MEGYEK ÖSSZESEN	tanács	4 891	98,9	5,7	26 134 193	105,4	3029	1 421 250	100,1	165	36 887 565	98,4	4975
	szakszervezeti	3 192	104,7	3,7	5 640 388	106,1	654	336 797	99,9	46	6 670 223	97,3	773
	összesen	8 083	101,1	9,4	31 774 581	105,5	3683	1 818 047	100,0	211	43 557 788	98,2	5048
BUDAPEST	tanács	95	102,1	0,5	2 894 867	106,2	1287	165 456	104,2	79	4 357 496	96,3	2081
	szakszervezeti	2 370	95,3	11,3	4 162 309	98,9	1988	242 938	89,7	116	4 827 647	88,9	2305
	összesen	2 465	95,5	11,8	6 857 176	101,6	3275	408 394	95,1	185	9 185 143	92,3	4386
ORSZÁGOS ÖSSZESEN	tanács	4 886	99,0	4,6	28 829 060	105,5	2689	1 586 706	100,5	148	41 245 061	98,1	3847
	szakszervezeti	5 562	100,4	5,2	9 802 697	102,9	914	639 735	95,8	60	11 497 870	93,6	1072
	összesen	10 448	99,7	9,8	38 631 757	104,8	3603	2 226 441	99,1	208	52 742 931	97,1	4919
AZ ORSZÁGOS ÖSSZESBŐL	tanács	32	94,1	1,6	338 611	102,1	1668	20 867	100,1	103	525 502	100,5	2589
	szakszervezeti	134	94,4	6,5	192 966	90,8	951	18 215	106,3	90	271 224	111,4	1336
	összesen	166	94,3	8,2	531 577	97,7	2619	39 082	102,9	183	796 726	104,0	3925
GYŐR	tanács	19	111,8	1,5	336 858	109,9	2632	16 643	102,0	130	399 948	101,9	3125
	szakszervezeti	105	110,5	8,2	223 693	96,5	1748	19 060	101,3	149	361 955	93,2	2828
	összesen	124	110,7	9,7	560 551	104,1	4379	35 703	101,6	279	761 903	97,6	5953
MISKOLC	tanács	26	100,0	1,2	607 099	108,2	2837	33 863	102,7	158	1 154 549	103,0	5395
	szakszervezeti	139	88,5	6,5	329 993	95,1	1542	21 348	88,5	100	387 767	87,4	1812
	összesen	165	90,2	7,7	937 092	103,2	4379	55 211	96,7	258	1 542 316	98,6	7207
PÉCS	tanács	20	105,3	1,2	358 949	94,5	2071	16 545	98,4	96	374 570	90,5	2165
	szakszervezeti	114	81,4	6,6	201 468	101,6	1165	19 039	86,8	69	161 911	88,9	936
	összesen	134	84,3	7,8	559 737	97,0	3236	28 584	93,1	165	536 481	89,1	3101
SZEGED	tanács	24	100,0	1,3	580 623	105,1	3226	26 800	99,6	149	719 944	96,1	3400
	szakszervezeti	101	121,7	5,6	196 472	73,2	1091	12 171	80,2	67	244 762	88,4	1360
	összesen	125	116,8	6,9	777 095	94,7	4317	38 911	92,6	216	964 706	94,0	5360

Mi közük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz?

Elég gyakran, többféle jelentéssel hangzik el ez a kérdés könyvtári körökben: abban az időszakban, amikor már száznál több olvasótábort rendeznek évente, amikor már féltucat könyv, több száz cikk és tanulmány, több ezer rövid hír olvasható erről a tevékenységről, amely elé egyaránt odaillik a „pedagógiai” és a „közművelődési” jelző. Világszerte nagy érdeklődés mutatkozik a „magyar találmány” iránt. Csak az Egyesült Államokból több tucat pedagógiai, közművelődési és tudományos intézmény kérte a Tankönyvkiadónál megjelenő *Camp for Young readers. A Hungarian educational experiment* című kiadványt (*Olvasótábor. Egy magyar közművelődési kísérlet*. 1979. Tankönyvkiadó) és az International Reading Association (Nemzetközi Olvasási Szövetség) *Reading Today* (Olvasás ma) című híradójában megjelent rövid ismertetés után Braziliából, Indiából és a Fülöp-szigetéről is kértek bővebb tájékoztatást erről a „kísérletről”.

Magyarországon már „bevált” és „bevett” módszer az olvasótábor, de még nem próféta a saját hazájában. Még a könyvtárosok körében sem. Ezt bizonyítja a „Mi közük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz?” kérdés is.

A könyvtárosok (és irányítóik) egy része még mindig úgy érzi, hogy az olvasótábor, mint tevékenység, nem eléggé hatékony vagy kifejezetten felesleges, mert hatása kétes vagy káros, mert egy szűk réteg hobbija „országos támogatással”, mert drága mulatság. Akadnak többen a könyvtárosok között is, akik féltékenyek erre a módszerre, mert a „jól bevált” olvasónevelési módszerek ellenlábasát látják benne. Az olvasótábort életképes kezdeményezésnek, jó módszernek és eredményes pedagógiai tevékenységnek tartó könyvtárosok nagy része sem került az olvasótábor „bűvkörébe”, mert nem tartják a könyvtári munka szerves részének, hanem a „népművelés” kategóriájába sorolják. Megjegyzendő, hogy még sok egyéb tevékenységet, amelyet más könyvtárosok könyvtárba, könyvtárosoknak való tevékenységnek ítélnék, szintén idegennek éreznek, és perdöntőnek látszó bizonyítékokat is felmutatnak: olyan könyvtárak rossz példáját, ahol a könyvtárosok a „tartalmi munka rovására nyüzsögnek”. Újra kellene gombolni a mellényt (amelyet az említettek kényszerzubbonynak éreznek), és megvizsgálni, mi is tartozik a „tartalmi munka” körébe, mit is jelent a közművelődési könyvtár nyilvánossága, hol is helyezkedik el a könyvtár a művelődési intézmények és hol a különböző nagyságú és érdekű közösségek térképén, ám most ez nem lehet feladatom.

Megértem azoknak a könyvtárosoknak az ellenérzéseit, akiket főnökeik, felettes szerveik „olvasótáborra ítélték”, annak ellenére, hogy sem kedvük, sem tehetségük nincs hozzá. Mivel az olvasótábor egyrészt komoly *szakértelmet igénylő* tevékenység, másrészt — kis túlzással — *műalkotás* (egy tíz napig, két hétig tartó drámai mű), akárkit nem lehet ezzel a feladattal megbízni. Vajon hány könyvtáros van, akit erre a feladatra jelölhetnénk? Félek, nem túl sok, mert sajnos — már és még — elég kevés a könyvtárakban a *személyiség*: a tudós, a rögeszmés, a bohóc, a ritka madár. (Nem én állapítottam meg ezt, az igényesebb könyvtárosok panaszkodnak így, alighanem teljes joggal.)

Nos, az olvasótáborban való részvétel *választás* kérdése. Leltározásra, katalógizálásra, író-olvasó találkozó szervezésére, olvasótoborzásra, olvasómozgalmi akciók lebonyolítására kötelezhető a könyvtáros, de olvasótáborra nem.

Hogy van-e közülük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz, ennek megítélése attól függ, hogyan határozza meg a könyvtárat és saját magát a könyvtáros. Ha önmaga és intézménye jelzői között szerepel a *nyitott*, a *kísérletező*, a *személyiséget és a közösséget értékként elismerő*, az *olvasó és az olvasás iránt igazán érdeklődő*, akkor kell, hogy valamilyen módon köze legyen hozzá. Hogy miféle kapcsolatai lehetnek a könyvtárnak az olvasótáborral, arra is rátérek mindjárt, de előbb arra a kérdésre szeretnék válaszolni, hogy *jelenleg mi közülük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz*. Amennyiben folyóiratunk még nem kellőképpen tájékozott olvasói elveszik az *Olvasótábori kistrakta '78* (Bp. HNF—KISZ 1978), és az *Olvasótábor* (Bp. Tankönyvkiadó, 1979.) című kiadványokat, és elolvassák a Könyvtártudományi és Módszertani Központ felmérését ismertető tanulmányt (*Bánlaky Pál, Havas Katalin és Somorjai Il-dikó* írását), valamint „A könyvtáros az olvasótáborban” című írást (*Havas Kata-línét*), el fogják ismerni, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok nélkül nem is létez-hetne az olvasótábori tevékenység, hiszen a szervezők, a táborvezetők, a csoportve-zetők, a házigazdák és egyéb közreműködők között mindenütt találunk könyvtáro-sokat, akik a legjobb, a legeredetibb, a mércéül szolgáló olvasótáborok munkatársai között is ott vannak. Igaz, jó néhány olvasótáborból és jó néhány olvasótábor „háto-rszágából” hiányzik a könyvtár, a könyvtáros, sőt, sajnos, szép számmal akadnak olyan olvasótáborok is, amelyek könyv és olvasmány nélkül vegetálnak, holott az olvasótábor legfőbb jellemzőinek egyike éppen az *olvasótábori kézikönyvtár*. Úgy ér-zem, éppen a „mérce alatt átbújó”, az olvasótábor címre nem jogosult „olvasótábo-rok” (ebbe a kategóriába tartozik ma az olvasótáborok 30—40 százaléka!) is okai an-nak, hogy a könyvtárosok egy része még idegenkedik tőlük. Igen ám, de ki legyen jól értesült, ki tudhatja jobban, hogy melyek az igazi, a kritikát kiálló és a mércét szolgáló olvasótáborok, ha nem a könyvtárosok?

Mi közülük legyen a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz? Ez attól függ, hogy milyen *szerepet vállalnak benne*, valamint attól, hogy *mit kér tőlük az olvasótábor*. Fellép-het ugyanis az olvasótábor mint megrendelő, a könyvtár segítségét igénylő közösség, ez esetben kötelessége a könyvtárnak, hogy köze legyen hozzá. Ilyen feladat az olva-sótábor olvasnivalóval, kézikönyvtárral való ellátása, az olvasótábori munkára fel-készülők, az olvasótáborot „komponáló” olvasótábori munkatársak támogatása szak-irodalommal, eszközökkel. Sajátos kötelessége lehet a könyvtárnak az olvasótábor-ban résztvevő fiatalok „utógondozása”, ami az esetek többségében nem jelent mást, mint érdemi, elmélyült könyvtáros—olvasó kapcsolatot. Ha erre igény és lehetőség van, helyet adhat a könyvtár — sőt szervezője is lehet — az olvasótáborosok klub-jának. Olyan közösségekkel ajándékozhatják meg a könyvtárakat az olvasótáborok, amelyekről manapság sok könyvtáros álmodik sikertelen klubalapítások, eredmény-telen közösségalkítási próbálkozások után.

Miért örülnék, ha több közülük lenne a könyvtárosoknak az olvasótáborokhoz? Azért, mert ha a könyvtáros — szabadon döntve amellett, hogy a többletmunkával járó felkészülést vállalja — részt vesz ebben a kalandban, önmagával azonos lehet, kiléphet bőréből, és — Németh Lászlót idézve — legalább néhány napra „totális diadalra született” ember lehet. Úgy érzem, az olvasótábor mindhárom célja olyan, amit a könyvtárak és a könyvtárosok is nyugodtan elvállalhatnak: az olvasótáborra *rászoruló fiatalok segítségét* önismeretük és világismeretük gyarapításában; a más területen is alkalmazható értékközvetítési módszerek kidolgozását és kipróbálását; a hasonló kalandokhoz társak „felfedezését” a különböző foglalkozású, érdeklődésű, személyiségű és világnézetű értelmiségiek együttesének tagjaként.

Azzal is megelégednék, ha a könyvtárosok egyelőre még csak több kíváncsiság-gal figyelnek az olvasótáborokat, ha egyelőre csak az olvasótáborok értő kritikusaiként tevékenykednének, ha elfogultság nélkül szemlélnék ezt a lehetőséget, ha nem tekintenék sem csodaszernek, sem pótszernek, hanem módszernek és eszköznek, egy újfajta szemléletnek és kihívásnak.

Mi közük hozzá? Hallgassuk azokat a könyvtárosokat, akik társszerzői voltak az egyik legszínvonalasabb olvasótábornak: „Mit jelent számomra? Utánaagondolhatok egy sor dolgot. A bennem levő szeretet-többletet olyanokra onthatom, akik nagyon rászorulnak. Nagy felelősséget jelent, mert minden kimondott szó, minden tett mély nyomot hagyhat a gyerekekben. Mert fontosnak és hasznosnak érezhetem magam. Mert tíz napig az lehetek, aki vagyok.” „Számomra próbatétel. Mindig azt hiszem, hogy na, most tökéletes lesz, aztán rájövök, hogy milyen szerencsétlen hülye vagyok, aki azt hiszi, hogy ezt jól lehet csinálni. Itt veszem észre azt, ami máskor — hiszen egész évben üvegbúra alatt élünk — nem kerül elélem. Azért csinálom, mert előtte elhatározom, hogy nem csinálom, azért csinálom, mert nehezemre esik.” „Szeretnék megtanítani minden olvasótáboros gyereket az olvasottak olyan értelmezésére, amely beépül egyéniségünkbe, és úgy tartozik hozzánk, mint a hajunk vagy a szemünk színe. Hit nélkül nem érdemes csinálni.”

Végtelenül hálás vagyok Tóth Dezsőnek, aki hat évvel ezelőtt mint a Veszprémi Megyei Könyvtár akkori munkatársa és a megye olvasótáborának vezetője elhívott Bakonyoszlóra, először vendégségbe, aztán munkatársának. Hogy miért? Leírtam, leírtuk: elolvasható az *Olvasótábor Bakonyoszlópon*, az *Országalapítás Bakonyoszlópon*, a *Harmadszor Bakonyoszlópon* című olvasótábori dokumentumokból, vallomásokból.

Új olvasótábori évad kezdődik, érdemes figyelni rá, érdemes belevágni.

Kamarás István

„Amit mi szellemileg nem tudunk nyújtani...”

Kettős tükörben a mátrafüredi olvasótábor

Az olvasótáborok elveiről éppen eleget írtak már, így bevezetés helyett elég, ha annyit mondunk: a mi táborunk sajátossága az volt, hogy *három évig* tartott: ugyanazt a harminc gyöngyösi általános iskolást három egymást követő nyáron olvasótáborba vittük Mátrafüredre.

Elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy az *EÉK-program* háromszori ismétlése mennyiben és hogyan növeli az olvasótábor hatását. EÉK-programon azt értjük, hogy igyekszünk az *egyén* és a *közösség* kapcsolatát úgy vizsgálni, hogy ne csak a kettő viszonyáról, hanem az egyénről és a közösségről is sokat beszéljünk, miközben törekszünk arra is, hogy a harminc gyereknek segítsük az egyéniséggé válását és a csoportok közösséggé szerveződését.

Olyan *komplex programot* állítottunk össze, amely — ha tantárgyakban gondolkodunk — irodalmat, csillagászatot, éneket, művészettörténetet, filozófiát stb. tartalmazott, de *olyasmit* is, ami nehezen fér be egyetlen mai tantárgyba is: a vitatkozás tudományát, a színjátszást, a távcsőépítést, a demokrácia ábécéjét stb. A foglalkozásokat igyekeztünk olyanná tenni, hogy a művészet, a tudomány alkotásainak megismerése *érthetőbbé és változtathatóbbá* tegye az ember és mai világunk viszonyát.

A feladatra egy csapat vállalkozott: *Bánlaky Pál* szociológus, *Ordasi Péter* kar-nagy, *Zombori Ottó* csillagász és e sorok írója. A csapat időnként kiegészült *Kass János* grafikussal, *Czakó Gábor* íróval, *Szakály Ferenc* történésszel, *Steiner István* szobrásszal, *Fodor István* régésszel, *Varga András* muzeológussal és másokkal. Természetesen az olvasótábort rendező *Gyöngyösi Városi-Járási Könyvtár* munkatársai segítettek a legtöbbet.

A szokástól eltérően most *nem* mi, a táborvezetők értékelünk, hanem a *gyerekek* és a *szülők*, hiszen legjobban ők érzékelhetik-érthetik, hogy mit sikerült elérnünk közösen.

A gyerekek véleménye:

Mi okozta a legnagyobb meglepetést a táborban?

„Az, hogy engem választottak, pedig jobb tanulók is voltak az osztályban” (M. Ildikó); „Jártam olyan táborban, ahol a számháborúhoz nekünk kellett venni a papírt, ragasztót. Még ceruzát se adtak. Itt mindent szeretettel, bőkezűen kaptunk” (I. Gab-

riella); „Nem nevelők foglalkoztak velünk, hanem szociológus, író, csillagász és kar-mester” (P. Edina); „A tábor vezetői közvetlenek hozzánk, míg más helyen a vezetők mogorvák, morcosak, mint például sok iskolában” (D. Zsolt); „A legnagyobb meg-lepetést az okozta, hogy a kiscsoportvezetőket tegezni kellett” (K. Éva); „Ha nagyobb bajt csináltunk, akkor sem kaptunk büntetést” (K. Sándor); „Több meglepetés ért: a tegeződés, a kiscsoportos foglalkozások, a színdarab-bemutatók és a bírósági tárgya-lások” (T. Beáta); „Találkozás Czákó Gáborral, a távcsőkészítés és a bírósági tárgya-lások” (M. Zoltán); „A játékos bírósági tárgyalás, például azért, mert nem tudtam, hogy Mátyás királynak rossz oldala is volt” (K. Ágnes); „Sokkal felszabadultabban jártunk, beszélünk, mintha tanárok lettek volna a vezetők” (I. Gyula); „Őszinték voltatok, nem köntözfalaztatok. Megmondtátok: mi lesz, hogy lesz. Nem kerülgettétek a témát, mint a többi felnőtt. Úgy gondolom, erre az őszinteségre épült az egész kö-zösség” (M. Sándor).

Melyik program volt a legjobb?

„A kirándulások és a kiscsoport-foglalkozások” (J. Gábor); „Érdekes volt a piszkés-tetői csillagvizsgáló és — mivel nagyon szeretem a műemlékeket — a várak is. Ezen-kívül tetszett a gyalogtúra és a rovargyűjtés” (K. Ágnes); „Az élővilágról szóló be-szélgetések” (Sz. Andrea); „A történelmi és a csillagászati előadások” (T. Sándor); „Zombori Ottó naptárról szóló értekezése” (B. Ákos); „Várlátogatás, távcső- és mik-roszkópépítés és a foci” (T. Tamás); „A bírósági tárgyalások — például Kossuth és Széchenyi vitája —, mert megtörtént dolgokról vitakoztunk” (T. Beáta); „A filmesek látogatása” (S. János); „A színdarab eljátszása, különösen azért, mert ilyenben még nem volt részem” (H. Andrea).

Mi tetszett a legkevésbé?

„Minden tetszett” (L. Sándor); „Nem emlékszem ilyenre” (B. Ákos); „Csak a szabad-időt hiányolom” (I. Gabi); „A foglalkozások nem túlságosan nyerték meg a tetszése-met. A témák, legalábbis nekem, mintha kicsit szárazak, unalmasak lettek volna” (D. Zsolt); „Legkevésbé Czákó Gábor előadása tetszett, szerintem egy kicsit unalmas volt” (H. Andrea); „Varga Csaba addig nem valami meggyőző volt, amíg nem is-mertem meg gondolatait, mert nem az ő csoportjában voltam” (M. Sándor); „Kass János előadása, mert nekünk kellett volna rajzolni, nem neki magyarázni a táblánál. Lehet, azért ez a véleményem, mert nagyon szeretek rajzolni” (K. Ágnes); „A dön-tetlenül végződött bírósági tárgyalások” (T. Tamás); „Keveset voltunk kirándulni, bár tudom — ha belefért volna időnkbe — gyakrabban mentünk volna” (Sz. And-rea); „Amikor a kiscsoportvezetők összeszidtak, mert átmentünk a lányokhoz” (M. Imre).

Az olvasótábor miben különbözött eddigi életteteitől?

„Annyiban, hogy tulajdonképpen ez egy iskola, de szabad iskola. A felnőttek sem felnőttek, hanem velünk együtt gyerekek” (B. Ákos); „Hosszabb pórázra voltunk en-gedve, mindig volt program, nem unatkoztunk” (K. Apolló); „Nyáron reggelenként nem szoktam ilyen korán kelni” (M. Ildikó); „Nyáron nem napirend szerint élek” (T. Tamás); „Csak annyiban különbözött, hogy mindig volt reggeli torna” (K. Il-dikó); „Sok olyat tanultam, amit lehet, hogy más nem is sejt” (I. Gyula); „Az olvasó-táborban egyszerre pihentünk, tanultunk és barátkoztunk, itthon viszont ezek közül egyszerre csak egyet vagy egyáltalán egyet se csinálhatunk” (K. Ágnes); „A táborban mindig mindennek megvan a helye és ideje. Nálunk otthon viszont nappal mindenki dolgozik és senki nem foglalkozik velem” (M. Sándor); „Az olvasótábor előtt nem be-szélgettek velem komolyabb dolgokról, csak a szüleim. Itt azonban minden előadás komoly, fontos...” (T. Beáta); „Itt mások a témáink, mint otthon” (Sz. Andrea); „A táborban jó közönség jött létre, ami otthon nehezebb” (M. Zoltán); „Abban külön-bözött, hogy tegeztük egymást és jobban megértettük” (K. Sándor); „Egyszer Varga Csabával összehasonlítottuk az olvasótábort az otthoni élettel. Remélem, Csaba még emlékszik rá. Az olvasótábor sokat segített, de nem tudom leírni, hogy miben, mert csak akkor érzem, amikor éppen segít” (I. Gabriella).

Hogyan sikerült összebarátkozni egymással és a vezetőkkel?

„A táborba való megérkezésünkkor először mindenki idegennek tűnt, kivéve az osz-tálytársaimat. A szobánkban beszélgetni kezdtünk az iskoláról, ami közös téma. Majd magunkról. Aztán játszottunk, s a közös játék közben összebarátkoztunk” (H. And-rea); „Azt mondják, barátkozó természet vagyok. A kiscsoportvezetők és a többiek közvetlensége feloldotta szorongásomat; szinte az első perctől kezdve összebarátko-ztam a fiúkkal. A lányokkal viszont nehezebb volt, mert ők legtöbbször csak a többi lánnyal barátkoztak, és a fiúkat lenézik. Azért övelük is viszonylag hamar megb-a-rátkoztam” (M. Sándor); „Gyorsan megszoktam a tábor tagjait, pedig eleinte bántott,

hogy sokat csípkelődtek velem. Rájöttem azonban, hogy így sokkal jobb a hangulat, és nem is bántanak az ilyen apró-cseprő dolgok. A vezetők nagyon jópofák, szeretem őket, mert mindig jókedvűek, viccesek” (D. Zsolt); „A többiek barátkoztak meg velem. Ez könnyen ment” (B. Akos); „En mindenkivel jól összebarátkoztam, főleg a kiscsoportvezetőkkel, mert ők mindig őszintén és kereken kimondták a véleményüket” (K. Ildikó); „A barátkozás egymással és a vezetőkkel könnyű volt, de a később jövők némelyikével nehezebb, mert nem voltak megértőek az ifjúsággal” (M. Imre); „Szerintem jól össze lehetett barátkozni a vezetőkkel. Egyes gyerekekkel elég nehezen” (Sz. Andrea).

Az olvasótábor miben segített az iskolában, a könyvtárban és otthon?

„Ebben a táborban szinte játszva tanulunk. Állítom, hogy sokkal többet megfigyelek, megtanulok a táborban, mint az iskolában egy-két órán! Jó érzés volt az iskolában, hogy amikor új anyagot vettünk és a többiek szájaitva hallgattak, én már régén tudtam a témát” (D. Zsolt); „Például Szakály Ferenc és a másik történész előadása segített jobban megérteni a történelmet” (Sz. Mária); „Az iskolában elsősorban a fizikában, a lencsékkel kapcsolatban segített” (K. Éva); „Ismereteimet kiterjesztette az iskolában. A könyvtárban nem. Otthon pedig tudok olyan dolgokról vitatkozni, amikről a táborban hallottam” (T. Tamás); „Az olvasótábor segített a könyvtárban, már nemcsak mesés, hanem komolyabb könyveket is vettem ki” (P. Edina); „A tábor tanulásra ösztökölt, és sok mindenhez hozzá tudtam szólni az iskolában” (I. Gyula); „Semmiben sem segített, mert az osztályból csak én jártam az olvasótáborban: egyedül maradtam az élményeimmel” (B. Akos); „Az iskolában legjobban a történelem és a magyar tanulását segítette. Otthon pedig a tábor után kedvem jött az olvasáshoz, és vidám, jókedvű vagyok” (M. Zoltán); „A tábor segített a dolgok másképpeni felfogásában és a művészetek megértésében” (K. Apolló); „A táborban sok új ismeretet szereztem, amit az iskolában hasznosítottam. Megtanultam vitatkozni, s kitartani amellett, amiről biztosan tudom, hogy igaz” (M. Sándor).

A szülők véleménye:

„Egy táborozás a gyerek életében általában élményekben gazdag. A szülő érdeklődéssel várja a beszámolót — így történt most is. Az első olvasótábori élmények elmesélése azonban teljesen *másképp* volt. A különbség ott kezdődött, hogy a táborban szülői értekezletet tartottak. Nagyon kedves meglepetés volt a gyerekek készítette tárgyak kiállítása. A gyerekeknek nagy élményt adott, hogy 10—11 éves koruk ellenére a táborvezetőkkel a *legbarátibb* és legközvetlenebb kapcsolat alakult ki. A szabad mozgás, a fesztelenség segített részben leküzdeni a kamaszkor gátlásait. A témák, amelyekkel foglalkoztak, *érettebbé* tették őket a velük egykorúakkal szemben. A foglalkozások sokoldalúsága elősegítette a gyerekek érdeklődési körének szélesítését” (K. Andrásné, K. András).

„Az olvasótábor *megváltoztatta* a lányom tulajdonságait. Megkomolyodott és részt vett a felnőttek beszélgetésében. Könnyebben be lehetett vonni a felnőttek dolgaiba. Olyat is elmondhattam neki, amit eddig nem említettem” (özü. P. Ferencné).

„Mivel a sors úgy rendelte, hogy egyedül nevelem négy gyermekemet, bizony kevés időm jut mindarra, amiben a tábor hasznosan segít. Fiam nagy örömmel megy újra a táborba, és nem győzött idehaza a kicsiknek mesélni. Nagyon tetszett neki, hogy *felnőttként* kezelték és tetszett az őszinte beszélgetés és a nyíltság. Itthon is próbál nyílt és bíráló lenni” (özü. Sz. Lászlóné).

„Magam sem tudom eldönteni, a tábornak vagy a kamaszkornak van-e nagyobb szerepe abban, amikor *vitatkozik* velünk. Ő mindent jobban tud, mint mi, de később a legtöbb esetben belátja, hogy igazunk van. Tehát a tábor óta csak az ő elgondolását fogadja el, akármilyen érveket, bizonyítékokat szolgáltatok. Így bizony kicsit falhoz vagyunk szorítva, mert egyéniségét sem akarjuk megsérteni, inkább sokszor ráhagyunk mindent a békességért. Különben ezt *nem rosszszágaként* írom le, mert ettől függetlenül nagyon jó, szorgalmas, szófogadó idehaza. Készséggel csinál meg mindent” (T. Sándorné).

„Fiunk kamaszkorban van, az ilyenkor szokásos ingerlékenység nála is jelentkezik. Mi is kerüljük vele az összeütközést, tavaly szemrehányást tett nekünk, hogy nem vagyunk elég *türelmesek* hozzá. Azt mondta, a táborban mindent megbeszélünk. Mi úgy döntöttünk, hogy belemegyünk ebbe. Azóta, ha nem értünk valamin egyet, mi is hangoztatjuk: *Gyere, beszéljünk meg!* Néha magas benne a dac, de nem mondhat ellent annak a megállapodásnak, amit ő kért” (Sz. Istvánné, Sz. István).

„A tábor változtatta a véleményét, ki is állt mellette. Talán túlságosan is. Sokat olvasott” (özü. T. Györgyné).

„Nem akarunk panaszkodni a táborra, de azt hiszem, amióta tegezük a táborvezetőket, kissé *elszemtelenedtek*. Ezt úgy értem, hogy már túl nagyoknak érzik magukat. A tábor nekem például nem segített a nevelésben, mert amióta odajár, nehezebben bírok vele, mert visszafejesel” (K. Istvánné).

„A tábor után jobban szerette a könyveket és a saját készítésű kézimunkákat. Érdeklődése minden téren nagyobb lett. A tábor után itthon is nagyobb *önállóságot* tapasztaltunk. Az ott megszokott magabiztossággal egyedül próbálta megoldani saját problémáit. Így nekünk könnyebb lett a nevelés” (K. Lászlóné, K. László).

„Nagyon sok minden mehökkentette és elcsodálkoztatta. Az, hogy szemtől szembe került híres emberekkel, akik olyan közvetlenül beszélgettek vele. Ezáltal hamar összebarátkoztak Önökkel és barátaikkal” (L. Józsefné).

„Érdeklődését fokozta a tábor, még többet *olvasott*. Gondolkodása, látóköre fejlődött, komoly dolgokban is van véleménye, amit meg is mond” (I. Zoltán). „Főleg az *irodalom* értésében segített az olvasótábor. Felkeltette az érdeklődését ennek a tárgynak a szépsége iránt. Meg is volt az eredménye. Lányom az év végén irodalomból *dicséretet* kapott” (özü. P. Endréné).

„Lányom szinte ujjongva és büszkén mesélte el, hogy neki van egy *távcsove*, amit saját maga készített a táborban. Ezután persze nem lehetett korán ágyba külden, mert állandóan a csillagokat vizsgálta. A tábor sokat segített az iskolai tanulmányaiban, s azt is észrevettük, hogy *szókincse* gyarapodott” (K. Istvánné).

„Fiunknak sem hallása, sem hangja nem tiszta. Ezért az énekórákat kifejezetten nem szerette. A tanárnő alig tudta rávenni, hogy *énekeljen*. Az első táborban viszont megismerkedtek Ravel Bolerójával, amit elemeztek is. Ez a fajta *zenehallgatás* nagyon megtetszett a gyereknek, a Bolerót itthon felvettük magnóra és ő elmagyarázta az egyes tételeket. A következő táborban aztán Bartók- és Kodály-művekkel ismerkedett meg, így hetedikben már nem volt neki idegen az énekóra. A táborban szerzett élményeknek köszönhető, hogy közelebb került a zenéhez” (Sz. Istvánné, Sz. István).

„A tábor miben segít az iskolai munkában? Öszintén leírva, nem tudom. Nem vettem észre, hogy valamelyik tantárgy jobban tetszene neki. Ha csak majd ezután nem. Sok mindenbe *belekap*, de rövid idő után abbahagyja. Csak az olvasás és a magnózás nem csökken” (T. Sándorné).

„Talán mintha az iskolai megmozdulásban, közösségi munkában *aktívabb* volna. Eddig ugyanis hiányzott belőle a kezdeményezés, mindig csak később kapcsolódott be a közösségi munkába” (K. Andrásné, K. András).

„Nagyon jó ötlet az is, hogy a színjátásban minden gyerekre *szerepet* osztottak, mert az én fiam önként bizonyosan nem jelentkezett volna. Semmilyen közösségi munkára nem jelentkezik az iskolában sem, de ha megkérjük, csinál valamit. A tábor és az olvasótábori klub hatására, remélem, aktívabb lesz” (L. Józsefné).

„A második olvasótábor már több volt mint az első. Az értelemhez több érzelem is vegyült. Amikor a nagyapjával felmentünk a szereplésre, félrehívtam engem és azt mondta: Mama! Mit szólsz hozzá, tetszik nekem egy *lány*, de nagyapának csak hazafelé, az úton mondd el. Hozzátette még, hogy az a baj, a lány hármuknak tetszik, de ő előnyben érzi magát, mert a másik kettő rámenősebb, holott a lány szerény. De ez a lány később már *nem* tetszett neki, mert nem elég kötelességtudó és a klubfoglalkozásokra ritkán jár el. Szerintem ez is az olvasótábor eredménye, hiszen a lány magatartását elítélte. Így azt mondhatom, érdeklődése és gondolkodásmódja *egészében* megváltoztatta viselkedését, jellemét”.

„A gyerek még nem döntötte el, milyen *pályát* választ. Harmadikos korától a régészet iránt érzett, most a technikai dolgokhoz érez kedvet. Itt nem tudjuk felmérni a tábor hatását” (K. Andrásné, K. András).

„Nagyon örülünk, hogy van egy ilyen tábor, mert mindazt megadja nekik, amit mi *szellemileg* nem tudunk nyújtani” (T. Sándorné).

•

Kell-e *kommentár*? Bizonyára. Erről mi egy könyvet írtunk, ami 1980-ban meg is jelenik. Most hely hiányában nem elemezhetjük sem ezeket, sem a többi visszajelzést. Azt hisszük, a vélemények *önmagukban* is lényeges információk. Annyit azonban még egyszer megismételhetnék, hogy ezek a gyerekek általános iskolások voltak, a hetedik osztályt végezték el, és *hátrányos műveltségi* helyzetűeknek számítanak.

Varga Csaba

Kérdezz — felelek

Egy nyugdíjas könyvtáros kérdezi a nyugdíjasok foglalkoztatásának mértékéről:

„A nyugdíjfolyósító szerv által kiadott tájékoztatóban olvastam, hogy a nyugdíjas naptári évenként legfeljebb 840 órában foglalkoztatható nyugdíjának korlátozása nélkül. A tájékoztatóban arról is szó volt, hogy a nyugdíjas évi keresete a 12 000 forintot nem haladhatja meg, mivel ellenkező esetben a nyugdíj folyósítását szüneteltetik. Ezek szerint, ha a nyugdíjas könyvtáros munkabérét például havi 3000 forintban állapították meg, akkor az évi 12 000 forintos keret már négyhavi foglalkoztatás után kimerül. Szóbeli tájékozódás során viszont több helyről is azt hallottam, hogy a 840-es órakeretet a 12 000 forintos összegkeret nem érinti. Órakeret esetén tehát a 12 000 forint túlléphető. Mivel ezek után nem látok tisztán, kérem szíves válaszukat arról, hogy az évi 840-es órakeretet forintösszegkeret nélkül kell-e érteni (tehát a 12 000 forinton felül is lehet keresni), vagy az évi 12 000 forintos összegkeret a meghatározó (tehát ennél magasabb összeg elérésekor a nyugdíj folyósítását szüneteltetik)?”

Válasz:

A hatályos jogszabályi rendelkezések értelmében a *munkaviszonyban* foglalkoztatott öregségi nyugdíjas nyugdíját minden naptári év első napjától mindaddig folyósítani kell, amíg a foglalkoztatás ideje a naptári év folyamán a 840 órát nem haladja meg. 1980. január 1-től kezdve azonban az említett rendelkezést újabb szabályozás egészítette ki. Ez utóbbi értelmében ha a *nem fizikai* munkakörben, de munkaviszony keretében foglalkoztatott nyugdíjasnak az évi 840 órás foglalkoztatási időn belül jelentkező keresete a naptári év folyamán a 30 000 forintot, illetve nyugdíjának és keresetének együttes összege a naptári évben havi átlagra számítva a 12 000 forintot meghaladja, a keretösszeg-túllépés hónapjának első napjától a nyugdíját szüneteltetni kell.

A *munkaviszonyon kívül egyéb jogviszony (megbízás stb.)* keretében munkát végző öregségi nyugdíjas nyugdíját pedig minden naptári év első napjától kezdve mindaddig korlátozás nélkül kell folyósítani, amíg keresete a naptári év folyamán a 12 000 forintot nem haladja meg. A *munkaviszony* keretében foglalkoztatott nyugdíjas esetében tehát az évi 12 000 forintos határt sem 1980. január 1. előtt, sem azóta nem kellett, illetve nem kell figyelembe venni.

A fentieknek megfelelően, ha nyugdíjas könyvtárossal létesítettek *munkaviszonyt*, az illető az adott naptári évben — de legkésőbb 1979. december 31-ig — 840 órát dolgozhatott nyugdíjának korlátozása nélkül, függetlenül attól, hogy munkaviszonyából származó jövedelme mekkora volt. Ha viszont *nem munkaviszony* keretében foglalkoztatták, csak 12 000 forintot kereshetett, függetlenül attól, hogy hány órát dolgozott a naptári év folyamán.

1980. január 1-től a *munkaviszony* keretében foglalkoztatott nyugdíjas könyvtáros ugyan szintén évi 840 órát dolgozhat nyugdíjának korlátozása nélkül, de ha e keresete a naptári év folyamán a 30 000 forintot, illetve nyugdíjának és keresetének együttes összege a naptári évben havi átlagra számítva a 10 000 forintot meghaladja, a keretösszeg-túllépés hónapjának első napjától szüneteltetni kell nyugdíját. A *nem munkaviszony* keretében foglalkoztatott könyvtáros 1980. január 1. után is csak évi 12 000 forintot kereshet nyugdíjának korlátozása nélkül.

Megjegyezzük, hogy vannak olyan fizikai munkakörök, amelyekben a nyugdíjasok foglalkoztatási kerete — forintkorlátozás nélkül — évi 1260 óra (ilyen például a takarítói munkakör), továbbá olyan munkakörök, amelyekben a nyugdíjasok nyugdíjuk korlátozása nélkül foglalkoztathatók (ilyen például a portás és a fűtő).

Államvizgára készülők figyelmébe!

Az oktatási miniszter 2/1976. sz. rendelete kimondja, hogy a népművelő—könyvtáros szakot, illetve könyvtárosképző szaktanfolyamot végzettek az 1980/81-es tanév végéig tehetnek államvizsgát. Ennek értelmében — az OM pedagógusképző osztályának tájékoztatója szerint (lásd: Tájékoztató a 2/1976. /IX. 14./ OM. számú rendelet alapján szervezett tanárképző főiskolai könyvtáros államvizsgákhoz, Bp. 1979. CSZK KMK) — a vizsgázni szándékozóknak legkésőbb 1980. december 31-ig jelentkezniük kell. Az államvizsga letételére csak azok kapnak lehetőséget, akik eddig az időpontig jelentkeznek valamelyik főiskolán.

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Mindig ugyanaz?

A közművelődési és a szakkönyvtárak továbbképzési igényei

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztálya 1979 decemberében megvizsgálta a könyvtárosok továbbképzésével kapcsolatos igényeket. Kérdőívet küldött szét az ország különféle könyvtáraiba: a nagy közművelődési könyvtárak és a szakkönyvtárak hálózati központjaiba. A kérdőíven 18, részben az elmúlt 10 évben már megrendezett tanfolyam témáit soroltuk fel, részben a fejlődéssel kapcsolatos, az új igényekkel összefüggő továbbképzési témákat neveztük meg, s megkérdeztük, szükségesnek tartják-e vagy sem tanfolyamok megrendezését az említett tárgykörökből. Ezenfelül megpróbáltuk felmérni azt is, hogy a megkérdezett könyvtárak a tanfolyamokra hány munkatársukat szeretnék elküldeni. Mivel a könyvtár típusok igényei egymástól lényegesen eltérnek, az igények elemzésekor a közművelődési könyvtárak igényeit érdemes a szakkönyvtáraktól elkülönítve vizsgálni.

Milyen tanfolyamokat kérnek a különféle könyvtárak?

A közművelődési könyvtárak közül a 19 megyei könyvtárnak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak küldtünk kérdőívet, hiszen ezek kívánságai egyúttal a közművelődési könyvtárak országos igényeit is tükrözik. (Az előző hasonló felmérés 1976 októberében készült.)

A valamennyi megkérdezett könyvtár által visszaküldött kérdőíveket aszerint dolgoztuk fel, hogy mennyire tartják fontosnak a tanfolyamot; a tanfolyamra hány jelentkezőt küldenének (gyakran előfordul, hogy egy-egy tanfolyamot a könyvtárak igen fontosnak ítélnék, de csak kevés hallgatót küldenék rá, míg más tanfolyamokat kevésbé tartanak fontosnak, mégis több könyvtárost szeretnének ezekre beíratni); végül olyan összesítő táblázatot készítettünk, amely a szükségességet, illetve a várható létszámot tükrözi. Ahol azonos számú könyvtár jelezte, hogy a tanfolyam megrendezése szükséges vagy elsősorban szükséges, ott a jelentkezők száma döntötte el a sortrendet.

A közművelődési könyvtárak képzési igényeiről így a következő kép alakult ki:

A tanfolyam tárgya vagy jellege	A tanfolyam megrendezésére igényt tartó könyvtárak száma	Az előre jelzett tanfolyami létszám
1. Olvasószolgálat	20	142
2. A dokumentumok új leírási szabványainak ismertetése	20	136
3. Vezetői konferencia (háromnapos)	18	127
4. A szépirodalom és a könyvtáros tanácsadó tevékenysége	18	111
5. Az osztályozói ismeretek elményítése (ETO)	18	79
6. A módszertani munka	18	69
7. A gyermekkönyvtárosi munka	17	88
8. Zenei könyvtárosi ismeretek	16	78
9. A könyvtáros és az olvasó kapcsolata	15	89
10. Lélektani, pedagógiai ismeretek gyermekekkel foglalkozó könyvtárosok részére	15	85

Szembetűnő, hogy túlsúlyban van az olvasószolgálattal (A szépirodalom és a könyvtáros tanácsadó tevékenysége, A könyvtáros és az olvasó kapcsolata, Gyermekkönyvtárosi ismeretek stb.) kapcsolatos tanfolyamok iránti igény. Az olvasókkal való közvetlen, személyes kapcsolatot fontosnak tartják a közművelődési könyvtárak, hiszen ez munkájuk szerves része. Összesen 515 hallgatót szeretnének ilyen jellegű tanfolyamra küldeni a közművelődési könyvtárak — ez az összes igényelt helynek majdnem a fele. A dokumentumok új leírási szabványait ismertető tanfolyam is méltán népszerű a közművelődési könyvtárosok körében. A háromnapos vezetői konferenciának a harmadik helyen való szerepeltetése azt a jogos igényt fejezi ki, hogy a könyvtárak vezetői szeretnének közös nevezőre jutni sok vitatott kérdésben és átvenni egymás jól bevált módszereit. Tapasztalatcserére, megbeszélésekre, vitákra, személyes kapcsolatok felvételére nyújthat lehetőséget ez a három nap.

A megkérdezettek válaszukban ismertetették egyéni elképzeléseiket is. Néhány könyvtár élt is ezzel a lehetőséggel, és tanfolyamok rendezését javasolta olyan kérdésekről, mint például a helyismereti gyűjtemény szervezése, kezelése (három könyvtár), az ízléskutatás, igénykutatás általános módszertana (két könyvtár), a nemzeti-

ségi könyvtárosok módszertani tevékenysége, a könyvtári híradók szerkesztése (egy-egy könyvtár).

A *sakkkönyvtárak* közül a koordinációs központok, a hálózati központok és a nagyobb, országos feladatkörű sakkkönyvtárak kapták meg a körlevelet, szám szerint negyvenöten. Közülük huszonkilencen válaszoltak.

A kérdőívek eredményeit a következő táblázat tartalmazza, amely szintén csak az első tíz „helyezettet” sorolja fel:

A tanfolyam tárgya vagy jellege	A tanfolyamra igényt tartó könyvtárak száma	Az előre jelzett tanfolyami létszám
1. A dokumentumok új leírási szabványainak ismertetése	26	254
2. A számítógép és könyvtári felhasználása	21	77
3. Szakirodalmi igény- és szükségletkutatás	19	105
4. Speciális dokumentumok a könyvtárakban	19	61
5. Vezetői konferencia (háromnapos)	18	69
6. Osztályozási ismeretek. Koordinált indexelés	17	116
7. Az osztályozási ismeretek elmélyítése (ETO)	15	52
8. Hírlap- és folyóíratok kezelése	12	23
9. Kézirateldőkészítés és reprográfia	11	37
10. A bibliográfia elmélete	10	13

A két táblázat összevetésekor azonnal szembetűnik, hogy a közművelődési könyvtárak igényei sokkal egyöntetűbbek. A sakkkönyvtárak esetében nagyobb a szóródás, náluk még az a tanfolyam is bekerült az első tíz közé, amelyekre a válaszoló könyvtárak 34,5 százaléka adta le szavazatát, míg a közművelődési könyvtáraknál ehhez 75 százalékos arány kellett. Ez a jelenség talán azzal magyarázható, hogy a sakkkönyvtárak jellegük szerint sokkal szélesebb skálán helyezkednek el; nagyságban, gyűjtőkörben, feladatokban jóval változatosabb képet mutatnak, mint a közművelődési könyvtárak, ezért lehetnek igényeik is sokrétűbbek. Nem okozott számunkra meglepetést, hogy a legtöbb szavazatot a sakkkönyvtárak köréből is a dokumentumok új leírási szabványait ismertető tanfolyam kapta.

A bibliográfiai leírás (könyvek) szabványának megismertetésére szervezett tanfolyam 1979. februárjától 1980. februárig tartott (ismertetése a *Könyvtáros* 1979. évi 6. számában olvasható), és a tanfolyamra történő túljelentkezés már túlkörözte a tanfolyam iránti hallatlanul nagy érdeklődést. Nem véletlen az sem, hogy a többi — részben már megjelent, részben előkészületben levő — szabványokat is szeretnék megismerni a könyvtárosok, hiszen bevezetésük 1982-től valamennyi könyvtárban kötelező lesz. Ezekkel kapcsolatban csaknem mindegyik könyvtár kérte a tanfolyami továbbképzési lehetőség megteremtését.

Eltérő igények

A számítógépek és a könyvtári felhasználásuk iránt mutatkozó igény a modern technika előretörését jelzi. A sakkkönyvtárak 72 százaléka tart igényt ilyen tárgyú tanfolyamokra. Ám nem lehet véletlen, hogy a közművelődési könyvtárak ezt a témát még az első 10 közé sem javasolták, a sakkkönyvtárak viszont a második legfontosabbnak ítélték. A sakkkönyvtáraknál a harmadik, illetve a negyedik helyre is olyan téma került, amely nem kapott elegendő voksot a közművelődési könyvtárosoktól. A sakkkönyvtárosok körében nagy érdeklődés nyilvánul meg a szakirodalmi igény- és szükségletkutatás iránt: erre a tanfolyamra a könyvtárak 65,5 százaléka küldene hallgatót, igen magas, 105-ös létszámmal. (Ugyanekkora százalékok igényelték a speciális dokumentumokkal foglalkozó tanfolyamot is.)

A speciális dokumentumokkal inkább a sakkkönyvtárakban találkozhatunk, bár az ebbe a csoportba sorolható hangos-képes (AV) dokumentumok elsősorban a közművelődési könyvtárak állományát képezik. Úgy látszik azonban, hogy a kutatási jelentések, disszertációk, szabványok, szabadalmi dokumentumok stb. könyvtári kezelésének problémái jobban foglalkoztatják a sakkkönyvtárakat. A sakkkönyvtárosok körében is előkelő helyezést ért el a háromnapos vezetői konferencia iránti igény.

Az ETO-val összefüggő ismereteket elmélyítő tanfolyamot is mindkét könyvtár-típus szívesen fogadna, az egyéb osztályozói rendszereket ismertető tanfolyam esetében viszont ismét megmutatkoznak a közművelődési és a sakkkönyvtárak eltérő igényei. Míg a sakkkönyvtárak ezt az ötödik helyre sorolták, méghozzá magas létszámmal, 116 várható résztvevővel, addig a közművelődési könyvtáraknál ez a kívánság be sem került az első 10 közé.

Hasonló különbség észlelhető a „nem szükséges” véleményekben is. A könyvtár-típus jellegének megfelelően — logikusan — egyetlen szakkönyvtár sem kért lélektani, pedagógiai és irodalmi ismeretekkel foglalkozó, valamint gyermekkönyvtárosi tanfolyamot.

Igen kevesen, mindössze 2—2 könyvtárból szeretnének részt venni az olvasószolgálat, a szépirodalom és a könyvtáros tanácsadó tevékenysége témával foglalkozó, valamint a zenei könyvtárosi tanfolyamon.

Az előre megadott témákon kívül öt könyvtárból érkezett egyéb javaslat is, mégpedig a következő témákra: a hálózatok (központ és tagkönyvtárak) feladatai; a faktográfiai tájékoztatás helye a szakkönyvtári munkában; vezetői ismeretek a „B”-típusú könyvtárak vezetői részére; információrendszerek és szolgáltatások; a szakirodalmi ismeretek oktatásának módszerei.

Néhány következtetés

Az első tíz, mind a közművelődési, mind a szakkönyvtárak által fontosnak ítélt tanfolyam közül hét, illetve hat olyan akad, amelyet a korábbi években már megrendezett a KMK oktatási osztálya, de a könyvtárosok továbbra is sürgetik megismétlésüket. Ez a tény és a jelzett igények vizsgálata a következőket sugallja:

1. Annak ellenére, hogy a jelenlegi képzési utasítás nem veszi figyelembe (meg sem említi) a tanfolyamon szerzett bizonyítványt, oklevelet, a könyvtárosok mégis szívesen látogatják a központi továbbképző tanfolyamokat.

2. A központi továbbképzéssel kapcsolatos igények mindjobban összefüggnek a szakosodással, hiszen elsősorban az ilyen jellegű tanfolyamok iránt élénk az igény.

3. Mindinkább a hálózati központok feladata lesz a „szintentartó” továbbképzés, vagyis időszaki feladatokkal foglalkozó tanfolyamok megszervezése.

4. A közművelődési könyvtárosok és a szakkönyvtárosok is kevésnek tartják az évi 3—4 tanfolyamot. Ezt igazolja, hogy a megkérdezett közművelődési könyvtárakban dolgozó 2748 főfoglalkozású könyvtáros közül az intézmények 1217-et jelölnek a központi továbbképző tanfolyamokra. A csaknem háromezer főfoglalkozású könyvtáros közül — a közművelődési könyvtárosokról vezetett statisztikai adatok szerint — 1471-en rendelkeznek valamilyen könyvtárosi (egyetemi, főiskolai, szaktanfolyami, könyvtárkezelői) képzettséggel, és elvileg részt vehetnek ezeken a tanfolyamokon. Ez azt jelenti, hogy a következő öt év alatt csaknem valamennyi képzett könyvtárossal szeretnének elvégeztetni valamilyen központi továbbképző tanfolyamot. Törekvésük érthető, hiszen minden szakembernek szüksége van rá, hogy rendszeres időközönként szervezett továbbképzésben vegyen részt, és ötvenként legalább egyszer mindenkinél sorra kellene kerülnie.

A KMK oktatási osztálya nem tud lépést tartani ezekkel az igényekkel. Évente 3—4 tanfolyamot tud szervezni a közművelődési és a szakkönyvtárosoknak, tehát 15—20-at öt év alatt. Szüksős helyiségvizonyai arra kényszerítik, hogy a hallgatók számát korlátozza; egy-egy tanfolyamra 40 jelentkezőt tud felvenni, tehát öt év alatt a két könyvtártípusból összesen 600—800-at. A legjobb esetben is az igénylőknek jóval több mint felét kénytelen elutasítani, azaz jogos továbbképzési igényüket nem tudja kielégíteni.

Összefoglalva: a könyvtárak továbbképzési igényeit két fő terület: az *olvasószolgálati munka* és bizonyos *könyvtártechnológiai munkák* köré lehet csoportosítani. Ezek az igények összefüggenek a könyvtárak várható fejlődésével, az olvasó alaposabb megismerésének szükségességével, valamint a különféle gépek (számítógépek) könyvtári alkalmazásának elterjedésével.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ az ötéves továbbképzési terv elkészítésekor a lehető legnagyobb mértékben figyelembe vette az igényeket. Bizonyos megszorításokat azonban kénytelen volt alkalmazni. Azokat a tanfolyamokat, amelyeket a közelmúltban rendezett meg, a helyes arányok érdekében kénytelen az időszak végére sorolni még akkor is, ha irántuk jelentős igény mutatkozik. A KMK tervei között a következő tanfolyamok megrendezése szerepel: Mindkét könyvtár-típus számára többéves program a dokumentumleírással összefüggő új szabványok ismertetése, gyakorlatokon való elsajátíttatásuk. Ugyancsak mindkét könyvtárfajtát érintik a hírlap- és folyóírtárak kezelésével foglalkozó továbbképző konferenciák. Elsősorban a közművelődési könyvtárosokat érdekelhetik az olvasószolgálatokban tevékenykedő munkatársak számára tervezett tanfolyamok (A szépirodalom könyvtári kérdései; A könyvtáros és az olvasó; Olvasáspedagógiai ismeretek). Szakkönyvtárosok számára a tárgyszavas-indexelő osztályozási rendszerekről, a szakirodalmi igény- és szükségletkutatás módszertanáról, valamint a számítógépeknek a könyvtári munkában mutatkozó jelentőségéről és növekvő szerepéről szervez továbbképző tanfolyamot az elkövetkező években a Könyvtártudományi és Módszertani Központ.

Csapó Edit—Törökne Jordán Katalin

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

A könyv gondolatokat ébreszt, irányít és ösztönöz

VÁMOS MAGDA
divattervező

A szakmát — divattervező vagyok — nem most kezdtem el, a Magyar Divat Intézet divattervezési főosztályát vezetem, ahol összesen harminc tervező dolgozik: textiltervezők, ruhák, kötött kelmék, cipők és bőrdíszművek tervezői, valamint formatervezők. Szinte valamennyi munkatársam elvégezte az Iparművészeti Főiskolát. Feladatunk a szakágazatokat informálni a divat várható irányairól. Módszereink: konzultációk, munkamegbeszélések, előadások demonstrációkkal, ruhabemutatók. A mindig egy-másfél éves divatciklus alatt, mely gyakran egy régebbi ismétlődése, vissza kell tekintenünk a „múltra”, hogy az elkövetkező indításánál a tanulságokat figyelembe vegyük. Így tervezünk ma! Ilyen a korszerű „design-tevékenység”, akkor is, ha csoport, akkor is, ha egy ember látja el egy-egy területen a tervezést. Mert a divatot nem egyének — vagyis nem egy ember — „csinálják”, hanem csoportok együttes munkájából alakul ki. A közös munka azonban nem akadályozza az egyént belső elképzeléseinek kibontakoztatásában. Ez a szakma az érdeklődés középpontjában áll éppúgy, mint a „manekenség”. Sokkal szebbnek, sokkal csillogóbbnak hiszik, mint amilyen valójában. De ezt a szakmát is csak úgy lehet jól csinálni, ha a vele foglalkozó állandóan és folyamatosan „benne van”. Olvasni, fejlődni kell; elsősorban nem művészeti könyveket, hanem a piaci, kereskedelmi, a divat- és technikai változásokról szóló irodalmat — ezek alkotják a mi szakirodalmunkat. Ezután következik a művészetről beszerezhető információk feldolgozása — mert a ma divattervezésének összhangban kell lennie a más művészetek fejlődésével is, csak így tudjuk ezt az iparágat, melyet

magunkénak vallunk, „művészetté” emelni.

Mindez a könyvtárak segítségével nélkül elképzelhetetlen. Első útbaigazítóm a szentendrei tanácsi könyvtár vezetője volt, majd a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjában az olvasóterem szabadpolcait „vettem birtokba”, később pedig az Országos Széchényi Könyvtár lett a törzshelyem.

Sokat olvasok. Szakirodalmat, a divat történelmét — ez nem divattörténet —; például választ keresek arra, hogy mi a sál eredete, melyik korban, kik és miért kezdték el hordani. Nagyon érdekel persze nemcsak a divat, a szakma, hanem a korok történelme is. A történelmet — általában a humán tárgyakat — már kisgyermekkoromban nagyon szerettem. Örömmel tölt el, hogy kislányom, aki most „tizenéves”, szeret olvasni, irodalmat és történelmet egyaránt, és otthon van a könyveink között.

Elsősorban intézetünk gazdagnak mondható könyvtárát használom — hiszen, mint mondtam, főleg divatirodalmat, kosztümtörténeti könyveket olvasok. Másra nincs időm. Sajnos, csak ülve tudok olvasni! Így nagyon későn, este és hajnalban szoktam, miután minden dolgomat otthon is elvégeztem.

Alig múltam nyolcéves, amikor először vettem kezembe úgy könyvet, hogy tudatosan olvassak — addig inkább csak belekaptam.

Úgy gondolom, abban az időben minden kislány olvasta az „Elfújta a szél” című bestseller regényt. Bevallom, nagyon tetszett, annyira, hogy egymás után háromszor vettem a kezembe — majd pajtásaimmal eljátszottuk. Ilyent már egészen kicsi koromban is játszottunk, a „Piroska és a farkas” meséjét „dramatizáltuk”. Ebben az az érdekes, hogy a történetek mellett mindig a „ruha” vonzott — persze én voltam mindig a főszereplő —, és imitáltam a ruhát: a Piroska köpenyét és az említett regény hősnőjének almazöld ruháit. Ekkor kapott el az a hevület, amely aztán már „rögeszméig” fajult: mindent lerajzoltam, amit olvastam, és azért olvastam, hogy lerajzolhasam — ez persze csak sokkal később tudatosult bennem.

Olvasmányaim keltette rajzolási kedvemről csak akkor beszéltem, amikor — még polgári iskolás koromban — Szentendrén egy kedves rajztanárom, Gallasz Magda felfigyelt rám. Ezután már az ő irányításával rajzoltam, és egészen más

könyveket forgattam. Festőkről, művészeti irányzatokról olvasmányos, életszagú műveket, földrajzi, embertani és anatómiai tárgyú írásokat, grafikai kiadványokat kölcsönöztem a szentendrei könyvtárból, és bevallom, igen nagy késéssel vittem vissza őket.

Ezután kezdett érdekelni, milyen volt egy-egy korban a zene, az irodalom, a divat. Michelangelo életrajzának olvasása után különösen érdekelt minden olyan írásmű, amely még többet mondott a korról, amelyben élt, az akkori életvitelről, az életéhez kapcsolódó városokról. Majd a Szabó Ervin Könyvtárban kezembe került Barcsay Jenő csodálatos „Művészeti anatómiá”-ja — sokat forgattam. Persze, akkor még nem is gondoltam, hogy valaha nekem is dolgom lesz az anatómiával. Egy véletlen folytán ugyanis később az Anatómiai Intézet részére kellett dolgoznom (miután végeztem, még nem volt állásom), bonctani ábrákat rajzoltam tankönyvhöz és előadás-hoz. Nagyon élveztem, és őszintén örültem nemcsak a munkának, hanem annak a lehetőségnek is, hogy ilyen ritka „tanulmányokat” folytathatok. Ekkor már más természetű rajzolósi munkákat is el-

vállaltam, így szerettem meg a növényeket, és kezdtem el e tárgyban olvasni. Egyebek között az Eötvös Loránd Tudományegyetem növénytani tanszékének növénytani mikroszkópi rajzokat készítettem, melyeket ugyancsak tankönyvhöz és előadáshoz használtak fel. Az Agrártudományi Egyetem szőlészeti tanszékének is dolgoztam, s mert érdekelt, hogy mit csinálók, a szőlő és a gyümölcs irodalmát tanulmányoztam.

Ma már nyugodtan mondhatom, hogy mindig arról olvastam, amivel éppen foglalkoztam. Egy időben például a Vértelátó Intézetnek is dolgoztam, sőt, sok úgynevezett műteti rajzot készítettem — ezért érdekelt az egészségügy. Ez volt nálam az orvosi könyvek korszaka, amit az életrajzi írások követtek, és akkor egyszer csak jött a divat. 1953 márciusában a Könyvüipari Minisztérium ruhatervezői állást kínált a Minőségi Nőruháüzemben. Gondolkodás nélkül elvállaltam. Kedvtelési munkáimmal később szakítottam.

A könyvvel, a könyvtárral azonban egy percre sem, hiszen az olvasás gondolokat ébreszt, irányít, ösztönöz — élménnyel gazdagít és tudást ad.

Gutenberg a dobogó tetején!

KOVALIK KÁROLY
riporter

A 30-as évek elején, mikor elemista voltam, palatáblára rajzoltuk az ábécét. Később az irkába tintába mártott, gömbhegyű tollal meg vágóthegyűvel írtunk, előírászerűen vékonyítva, vastagítva — mondjuk — a nagy Dő hasát. (Ma iparművész címet lehetne szerezni egy akkori elemista írásfüzettel.) Igen megdölgöztünk az írástudásért.

Talán ekkor ivódott belém a betű tisztelete. Mániákusan szeretem a betűt, a könyvet. Naponta 3—4 órát olvasok. Sok-

szor gondoltam, mi lenne, ha megszüke-
tülnek, megnémulnék vagy megbénul-
nék? Nem öröm. És ha megvakulnék?!
Akkor sokat sírnék. A rádióban, tévé-
ben felolvasott, mondott vers, próza vagy
akár a képekkel elémtálat történet hol
van az én, a te, a mi saját képzelőerőnk-
től. Ha olvasok, én cselekszem, ott va-
gyok (majdnem azt mondtam: alkotok).
Gutenberg a dobogó tetején!

A vásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumba jártam. *Jártam.* Nem sokat tanultam, pedig *igazi* tanáraim voltak: a legendás Tölcséri tanár úr például, aki az iskola könyvtárát is gondozta. Féltette, szerette, agglegényi bogarassággal *vele*, benne élt. A 250 éves iskola könyvtára ma is híres, egyebek között arról is, hogy Németh László — aki három évig tanított bennünket — a gimnázium könyvtárának ajándékozta a Kossuth-díjával kapott teljes összeget. A nemes gesztus ismert előzménye az, hogy amikor a 40-es évek elején Móricz Zsigmonddal odalátogatott, kölcsönkért Tölcséri tanár úrtól egy könyvet, amit elfelejtett visszaküldeni. Amikor aztán 1945-ben az igazgató bejelentette a tanári karnak, hogy Németh László a vásárhelyi gimnázium tanára lesz, Tölcséri dörögött: „Ez mer idejönni, amikor nem

küldte vissza Eckhardt Balassiját?!” Németh László 50 ezer forinttal „vágott vissza”, amiből Tölcséri tanár úr egy hétfőig válogatta, vásárolta Pesten a könyveket.

Az *igazi* tanároknak köszönhattuk — még mi is, akik rúgkapáltunk ellene —, hogy megtanultuk a legtöbbet, amit a középiskola adhatott abban az időben: a könyvek, a könyvtár, az olvasás szeretetét, azt, hogy tudjuk, miért hova kell nyúlnunk. Tölcséri tanár úrnak, aki tudós tanár rangjára fittyet hányva, nem átalított „hülyéskedni”, például azzal, hogy Menelaosz helyett Menelajcsit emlegetett, vagy Karádi tanár úrnak, aki természetrajz órán Ady-verseket mondott a bibe meg a porzó oktatása között, vagy éppen Németh Lászlónak, akitől amellett, hogy egy-egy órán az *egész* európai háttér elé vetítette egy korszak magyar irodalmát, történelmi, gazdasági állapotát, az összefüggések láncolatát — azt is megtudtuk, hogy Móricz Zsigmond mennyire szerette reggelire a hideg töltött káposztát.

Négy évvel ezelőtt elkeseredetten mentem fűhöz-fához, mondják meg, mi ez? A kicsi lányom 10 éves, nem hülye gyerek, mert csupán 1—2 négyese van, a többi ötös, mégis: nem tud olvasni. Negyedik osztályos volt, és nyögve, az ujjával is erőlködve rak-ta a szá-va-kat. Mi ez? Ennyi idős koromban Shaw-t olvastam, hordtam haza a könyvtárból Móriczot, Gárdonyit, Mórát „oltsd el már a lámpát, fiam” környezetembe. Próbálkoztam diafilmek fölíratának közös olvasásával. Fölváltva, szakaszonként cserélve

a szerepet, olvastuk a János vitézt, a Toldit. Nehezen ment. Az okosok mondták: ez világjelenség. A tévé elcsavarja a könyvektől a gyerekek fejét. Igaz. De amikor rájött a gyerek a „kettesben a könyvvel” ízére, az olvasásra is rákapott. Most 14 éves, és „otthon van” a Perczel Mór utcai gyermekkönyvtárban, és a körülbelül 500 kötetes közös házi könyvtárban. Négy év alatt a szótagolva olvasott János vitéztől eljutottunk ketten addig, hogy a 14 éves lányom hozta haza, és nálam előbb olvasta P. P. Read: Életben maradtak, és Bulgakov: A Mester és Margarita című regényét, én pedig az újraolvasás korszakában élvezem kamaszkorom irodalmi élményeit: Dumas-t, Mórát, Balzacot. Multkor lerámoltuk a könyveket a polcra, lajstromoztuk őket egy füzetbe, és hasznos csatarendbe sorakoztattuk az egészet: magyar versek, idegenek, magyar próza, külföldiek, útikönyvek, lexikonok stb. Így aztán most rend van. A könyvek „közös tulajdonba mentek át”.

De milyen kötetek sorakozzanak a polcokon? Kellene egy házi könyvtáralapítási tanácsadó. Tudom, az irodalomtörténetek felhasználásával bárki megteheti, hogy összeállítja a föltétlenül beszerzendő és elolvasandó kötetek listáját. De jobban bízna az olvasó a könyvtárosok ajánlatában. Esetleg korosztályok plusz a föltételezett műveltségi szintek szerint lehetne egy-egy alapkönyvtár modelljét összehozni. Lehet, hogy nyitott kapukat döngetek, de akkor meg olyan fórumokon (televízió, rádió) is kellene ezeket ajánlani, amelyek széles körben valóban ismertté teszik a modellt.

Gondolatokért a könyvtárba

TIHANYI JÓZSEF
főiskolai adjunktus,
volt
magyar magasugró
bajnok

Anyám történeteivel kezdődött. Azok a nyári esték, amelyeken elhangzottak, tisztán rögződtek gyermekkori emlékezetemben. Édesanyámmal és nővéremmel

kiültünk falusi házunk kis teraszára. Már hűvösödött, és a csillagok fényesen ragyogtak a sötétkék égen. Édesanyám ajkáról lágyan röppentek fel a mesék és a szomorú történetek. Képzetelem akkor kezdett a végtelen felé szökni.

Aztán megtanultam írni, olvasni. Az olvasás nem ment könnyen, gondolataim sokkal sebesebben szálltak, mint szemem képesek voltak falni a betűket; minduntalan új életre keltek a sorok között, és észrevétlenül saját életem, ábrándjaim jelentek meg a könyv lapjain. Még ma sem tudom, hogyan sikerült édesapámnak rendszeres olvasásra szoktatnia. A meséknél jobban kedvelem a valóságtartalmú történeteket, a romantika és a fantasztikum számomra oly kedves fonálával átszőve. Kezdetben

édesapám választotta ki olvasmányaimat, ő irányított. Könyveim a családi könyvtárból kerültek ki. Szüleim leggyakoribb ajándéka a könyv volt. Ünnepeken a kötelező tennivalók után bevettem magam a könyvek közé, találgatva, melyikre vágyódom a legjobban. A választás mindig nehezemre esett. Nem tartoztam a mindent olvasók táborába, hiszen örökké időhiányban szenvedtem. Énekar, zenekar, úttörőmozgalom, szakkörök, köztük a színjátszó szakkör. Felejthetetlen élményem: Boka szerepe a Pál utcai fiúkban. No és az edzések, mert már akkor elhatároztam, hogy *élsportoló* leszek. Bizony nem sok időm jutott az olvasásra. Válogatnom kellett. De minek alapján? Akkor még nem tudtam, hogy a könyvekben saját problémáimra kerestem a választ. A családi könyvtár hamarosan szűk lett. Az általános iskola felső tagozatában beiratkoztam a bátaszéki községi könyvtárba. Az állványok között kezdetben az izgatottság és a reménytelenség érzése kerített hatalmába. Előttem a könyvek sokasága. Legszívesebben az összesnek a tartalmát magamba öntöttem volna. Aztán rádöbbentem: sohasem lesz annyi időm, hogy legalább a számomra fontosakat valaha is elolvashassam. Még ma sem tudom eldönteni, hogy eredendően lassú olvasó vagyok-e, vagy csak elmélkedő, aki minden gondolatot megemésztetni, feldolgozni akar. Talán együtt a kettő?

Középiskolás koromban még annyi időm sem jutott a könyvtárba járásra, mint azelőtt. Pedig Sopronban nemcsak „külsőjében”, de állományukban is gazdagabb könyvtárak vártak. Könyvtári óráimat némileg megkeserítette a számomra végtelen hosszúra duzzasztottnak tűnő családregények kötelező olvasása. Bizonyára ez is hozzájárult ahhoz, hogy egyre inkább vonzódni kezdtem az elbeszélésekhez, versekhez. Egy-egy órába sűrített, irodalmi éhségemet csillapító, móhó szellemi táplálkozásom ételei lettek ezek.

Soproni középiskolás éveim színesen, az önfelismerés jegyében teltek. Álmaim kezdtek beteljesedni. Megjötték a sikerek is, elsősorban vagy inkább kizárólagosan, mint magasugrónak. Középiskolai bajnokságok, válogatottság. De én többre vágytam. A tanulást „általában”, mint minden ember, én sem szerettem. Ám hamar rájöttem, tanulás nélkül „nagy” dolgokat felfedezni nem lehet. Jó tanuló voltam.

Végezven középiskolás „ministránsi” éveimmel — egyéves katonáskodás után — a Testnevelési Főiskolán folytattam tanulmányaimat. Karnyújtásnyira voltam álmaim megvalósulásától. Ezek-

ben az években váltam tudatosan könyvtárba járóvá. A szakkönyvek, tudományos folyóiratok hatalmas iramban szorították ki a szépirodalmat szellemi táplálékaim köréből. Most már szerettem tanulni, mert azt tanulhattam, amit tudni akartam. Így ismerkedtem meg a Testnevelési Főiskola és a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtárának olvasótermével. Új, izgalmas érzés volt ott csipegetni a tudásmolekulákat. Szerettem és ma is szeretem ezt a személytelen, társas magányt. Elmélyedni a mások írta, hozzám közel álló gondolatok világában, és belefűzni azokat enyéimbe. Valami csodálatos érzés volt felismerni a törvényszerűségeket, és sporteredményeim szolgálatába állítani őket. Kísérletező ember voltam és vagyok. Amit lehetett, kipróbáltam magamon, hol sikerrel, hol sikertelenül. De tanultam belőlük. Fedettpályás csúcsok, magyar bajnoki cím, válogatottságok és a világversenyeken elért hetedik helyek, amelyeket — sehol sem jegyeznek! Az első próbálkozások és sikerek a tudomány viharában. Tanulmányaimmal, előadásaimmal több díjat nyertem a tudományos diákköri pályázatokon és konferenciákon. Az első megjelent tanulmányom a *könyvtárba* került.

A szépirodalom üdítő forrásvíz maradt számomra, de csak könyvtárból kölcsönözve jutottam hozzá, mert pénzem nemigen volt. A háborúk mély utálatot váltottak ki belőlem. Talán éppen ezért érdekelt annyira a világháborúkról szóló irodalom. Szeretem a forrón izzó feszültségeket, nagy ellentmondásokat, az emberi küzdelmet leíró regényeket, elbeszéléseket.

A Testnevelési Főiskola tanára lettem. Életem részelemei egységbe rendeződtek. Oktatás, edzősködés, tudományos munka. Az eredményekre törekvés, a sikervágy ma is lételemem. Kandidátusi disszertációm közelgő megvédése elé ugyanolyan várakozással tekintek, mint arra, hogy sikeresen alkalmazzam magasugróim felkészítésében tudományos munkám tapasztalatait.

Kapcsolatom a könyvtárral teljessé és véglegessé vált. Odajárok gondolatokért, hogy később a magamét küldjem el tanulmányaim, könyveim soraiban.

Azokon a nyári estéken a csillagok elérhetetlen távolságban ragyogtak. Csaknem harminc évi tanulás, munka itt a Földön azonban közel hozta őket hozzám. S most kapnak igazi értelmet latin tanulmányaim kedves szentenciái: „Per aspera ad astra” és „Sic itur ad astra”, azaz göröngyös úton jutunk el a csillagokig...

Századunkban nem lehet a felszínen maradni könyv nélkül

**KULCSÁR
GERGELY**
főiskolai adjunktus,
volt olimpiai
ezüst- és kétszeres
bronzérmes,
főiskolai
világbajnok
gerelyhajító

Nem mondhatom el magamról, hogy ifjú éveim középpontjában a tanulás, a könyv állt volna. Mindig szerettem a könyveket, de talán nem elsősorban azért, hogy általuk bővítssem, szélesítsem tudásomat, ismereteimet. Szerettem olvasni! Nagyhalászbán, Szabolcs megyében születtem, gyermek- és ifjúkorom színhelye Vác volt. Kemény iskolás éveimben a könyv fogalma egyet jelentett a tanulással, az iskolai tankönyvekkel. Inkább bosszúság forrása volt, mint öröme.

Ebben az időszakban csak a könnyű műfajt kedveltem, az izgalmas kalandregényeket. Az általam olvasott könyveket ekkor nem a könyvtárakból, hanem a barátoktól szereztem be. Néhányszor ugyan jártam könyvtárban is, de nem érdekelt igazán. Mindig nehezemre esett egyhelyben ülve órákat eltölteni. Életemem a mozgás, a sport volt, és talán — úgy érzem — a mai napig is az maradt.

Az olvasás helyett szinte minden szabad időmet kint a téren, a sportpályán töltöttem. Fociztam, kézilabdáztam, atlétizáltam. Nem azért írtam a sor végére az atlétikát, mintha legkevésbé épp ezt szeretném, de az időbeli sorrend így követeli.

1953 — ifjúsági válogatottság gerelyhajításban és felvételi a Testnevelési Főiskolára.

Igen, ebben az évben, 19 évesen találkoztam úgy a könyvekkel, a könyvtárral, hogy ez a találkozás ma is felejtethetetlen számomra. Igaz, talán elsősorban a vizsgákhoz szükséges, kötelezően előírt olvasnivalók révén. Így kezdődött igazi barátságom a könyvekkel, a könyvtárral, a tudománnyal. Köztudomású, hogy elsősorban a sportban és nem a tudományok művelésében produkáltam átlagon felülit, de a könyvtár és a könyvek még a leg-

nehezebb időszakokban is a leghűségesebb, a leginkább segítőkész barátaim voltak.

Mint versenyző részt vettem négy olimpián, öt Európa-bajnokságon, három főiskolai világbajnokságon, és nem panaszkodhatom — néhány kivétellel — sikerrel. (Egy ezüst és két bronz az olimpiákon, két bronzérem az Európa-bajnokságokon, és egy arany a főiskolai világbajnokságokon.)

A sport, az atlétika töltötte ki életem legszebb húsz évét. Győzelmeik és vereségek, de mindenképpen nagy élmények fémjelezték ezt a két évtizedet. Olyan országokban jártam, ahová más módon soha el nem juthattam volna, olyan embereket ismertem meg, s kötöttem velük barátságot, akikkel másként soha nem találkozhattam volna.

Mindig velem volt útitársként egy-egy jó könyv. Sokszor segített át a verseny előtti, talán legnehezebb órákon, percekben. Segített, hogy gyorsabban múljék az idő, a figyelmem elterelésében, abban, hogy a legfontosabb órákban ne idegeskedjem agyon magam. Amikor már minden idegzsáلامmal csak a versenyre összpontosítottam, amikor másra szinte már gondolni sem tudtam, csak arra, hogy akarok, hogy jól kell szerepelnem, hogy győznöm kell...

Ma már, amikor versenyzői éveimre csak mint szép emlékekre gondolok vissza, más, de legalább olyan hasznos és fontos szerepet töltenek be mindennapjaimban a könyvek. Lassan tíz éve, hogy a versenyzést befejeztem, és a tanárkodás mellett — amit a versenyzés után a legjobban szeretek — edzősködöm. Sikeres edzőként emlegetnek az emberek. Igazuk lehet, mert keveseknek adatik meg, hogy olimpiai bajnok tanítványuk legyen — bár minél több ilyen akadna —, de a szerencse mellett, ami a sportban is szükséges a sikerhez, nagyon sok munka eredménye egy ilyen teljesítmény mind a versenyző, mind az edző részéről.

A ma embere, ha nem olvas, ha nem ismeri a szakirodalmat, a legújabb módszereket, nem keresi az előrelépés újabb és újabb módjait, lemarad! A huszadik században nem lehet felszínen maradni a könyv nélkül, egyik legjobb segítőtársunk nélkül. Aki nem hajlandó tudomásul venni, hogy a mai rohanó világban — sokkal jobban, mint bármikor ezelőtt — a maga szakmai területén tudásának kiegészítésére, bővítésére, egyáltalán az önművelésre nélkülözhetetlen a könyv, az nem képes az átlag fölé emelkedni.

Maróthi György

1715—1744

Országunknak ma is egyik legjelentősebb bibliotékája a debreceni kollégium több évszázados könyvtára. Hogy azonban ilyenre válhatott, annak alapjait a névtelen elődök, a tanuló ifjak közül kikerülő s többnyire évenként változó „bibliothecarius”-ok hosszú sora után a fiatalon elhunyt lángeszű professzor, Maróthi György rakta le. Maróthi ugyanis mintegy hat és fél évi tanári működése közben nemcsak a kollégium tanítási rendjét helyezte korszerű alapokra, olyanra, amelyen aztán az egész 18. sz. folyamán nyugodott, illetve biztosan épült tovább, hanem könyvtárát is a legjobb értelemben vett korszerűség szintjére emelte.

Maróthi 1715-ben született Debrecenben, ahol apja a város szenátora volt. Alapfokú tanulmányait a kollégiumban végezte, de már 1731 őszén a zürichi egyetemre irakozott be. Innen egyévi tanulás után Baselbe távozott, ahol két és fél évig volt az egyetem hallgatója. Ezután másfél évig a berni egyetemet látogatta, 1736 nyarán pedig Hollandiába, Groningenbe tette át tanulása színhelyét. Innen érkezett vissza — több hónapos hollandiai és németországi utazgatás után — 1738 elején szülővárosába. Egyetemi éveiben, illetve utazásai során buzgón tanulmányozta az ókori latin, görög, héber nyelveket, s a németen, francián kívül megtanulta az angol és a holland nyelvet is. A filológián, teológián kívül behatóan foglalkozott kora „filozófiá”-jával, a matematikával, a fizika legújabb eredményeivel, a Bernoulliak, Leibniz, Newton felfedezéseivel is. Hatalmas ismeretanyaga mellett könyvtárnyi könyvet is hazahozott. Hiszen, mint levelei bizonyítják, bárhol volt, szívesebben látogatta az egyetemi könyvtárakat, mint előadásait, és szenvedélyesen bújtatta a könyvkereskedéseket. Egyik levelében tréfásan „morbus librarius”-nak mondja e tulajdonságát. Itthoni munkáját is könyvtári tevékenységgel kezdte. Debrecen tanácsa ugyanis már külföldi tanulás idején meghívta a kollégium professzorául. Hazajöve tanszékét csak az

akkori tanévkezdettel, 1738 áprilisában foglalta el, addig viszont, hogy „ne legyen munka nélkül”, hozzáfogott a kollégiumi könyvtár állományának rendezéséhez.

Maróthi — akárcsak tanári pályájára — egész külföldi tanulmányútján tudatosan készült a kollégiumi könyvtárban elvégzendő feladataira is. Ezt nemcsak az általa látogatott egyetemi könyvtárainak tanulmányozása mutatja, hanem az is, hogy az általa hazahozott könyvek között több könyvtártudo-

mányi munka volt, mint például Struvius (Burcard Gotthelf) *Introductio in notitiam rei litteraræ et usum bibliothecarum* (Jéna, 1715) s Labbeus (R. Philippus) *Bibliotheca bibliothecarum* (Lipscse, 1682) című műve.

1738 elején végzett munkájával elrendezte a kollégium meglevő könyvanyagát, és elkészítette annak katalógusát. Ezt a katalógust, amely a harmadik a kollégium könyvtáráról készülték sorában, annak ellenére, hogy az akkori ifjúsági bibliothecarius, *Jánki Péter* nevét őrzi, minden vele foglalkozó Maróthi művének tartja. A katalógus ugyanis annyira „precíz és bibliográfikus”, hogy az csak a könyvtárak szerelmesétől, annyi európai nagy könyvtár ismerőjétől telhetett akkor ki Debrecenben.

A díszes címlappal ellátott katalógus az R 71,8 jelzetű, *Album*-nak nevezett kéziratos kötetben maradt fenn a kollégiumi könyvtárban, s a könyvek használatára vonatkozó iskolai törvények után a művek betűrendes jegyzékét tartalmazza olyan formán, hogy minden kezdőbetűs csoport számára, sőt gyakran az egyes szerzők után is bőséges helyet hagy a később beszerzendő művek részére. A több száz, számozás nélküli lapot kitevő jegyzék mindegyik lapján latin fejléc olvasható, amely tartalmazza a szerző nevét, a mű címét, nagyságát, állapotát, kiadási helyét, évét s megjegyzőli a tékát és a sort, ahol a könyv van.

A katalógust magába foglaló *Album* további, immár számozott lapjain (27—30., ill. 39. l.) azokat a könyveket sorolja fel négy, majd még egy lapon, ame-

lyeket Maróthi a kollégium vezetőinek megbízásából külföldön az iskola számára vásárolt, illetve a magából ajánlódókat a könyvtárnak. Az előbbieket száma 127, az utóbbiaké 9. Jegyzékük elsősorban klasszikus, főleg latin írók műveit tartalmazza, de van közöttük szép számmal görög szerzők alkotása is. A gyűjtemény a latin irodalom vonatkozásában szinte teljesnek mondható. A következő lapok az 1738. és 1739. év újabb beszerzéseiről tanúskodnak, s Maróthi külföldi tanulási irányának s hazai törekvéseinek jeleként az irodalmi művek mellett nagyobb számban tűnnek fel közöttük a természettudományiak.

Maróthi könyvtárfejlesztési, illetve alakítási tervei azonban további lépéseket tettek szükségessé. Mint egy 1742 végén Domokos Márton főbíróhoz, az iskolát fenntartó város vezetőjéhez írott leveléből s az annak mellékleteként ránk maradt, saját kezűleg írt „lajstrom”-ból tudjuk, Maróthi az előbbihez hasonló rend szerint újból elkészítette a könyvtár katalógusát, egyúttal pedig azoknak a könyveknek a jegyzékét, melyeket főlöszlegesen tartott, s javasolta Domokosnak ezek elárverezését. Az árverés 1743. aug. 15—17-én meg is történt, s a kilenc és fél oldalnyi jegyzéken szereplő könyvek eladási áráként 1160 forint 22 dénár folyt be az intézet kasszájába. Érdekes és jellemző, hogy Maróthi főleg a több példányban is meglevő, elavult teológiai és filozófiai (Descartes!) műveket ajánlotta eladásra, s helyettük újonnan könyvek beszerzését javasolta, mint az *Acta Eruditorem Lipsiensia*, főleg mert ez szinte minden újonnan megjelent könyvet „recenseál”, s: „Igen jó volna, ha azok a könyveink nintsenek, avagy tsak valami ideát felőlők szereznünk”...

Ha nem is az árverésen befolyt pénzből, a folyóirat kötetei teljes számban be is kerültek a könyvtárba, s máig megvannak, de ebből a pénzből vásárolták többek közt Stephanus (Étienne) négykötetes *Lexicon Graecum*-át és Fr. Weidler *Historia Astronomiae* című művét, Deschales *Cursus Mathematicus*-át s Pufendorf *Historia Europae* c. könyvét.

Vagyis Maróthi két legyet ütött egy csapásra: megszabadította a könyvtárat egy sereg régi, elavult munkától, és he-

lyettük lehetőséget teremtett új, a korabeli tudományt képviselő művek beszerzésére, a teológia, spekulatív filozófia helyett a modern természettudomány képviselőinek megjelenésére.

Az ilyenformán gyarapodott és új alapokra helyezett, az ifjúsági könyvtár kereteit kinőtt, az egyetemes tudományos könyvtárrá levés útjára lépett bibliothekát, gyarapítását, kezelését nem lehetett többé ifjúsági bibliothecariusokra bízni. Maróthi tehát megszervezte a „bibliothecae praefectus”-i állást, s azt 1744 nyarán — nyilván az ő kezdeményezésére — az 1742 tavaszán professzorrá választott *Szilágyi Sámuel*, a későbbi Voltaire-fordító személyével töltötte be az iskola vezetősége.

Maróthi 1744. október 17-én meghalt. Az a munka azonban, melyet a kollégiumi könyvtár gyarapításának szentelt, nem ért véget halálával sem. Könyveinek jó része, összesen 237 tétel, 1745 folyamán vétel, illetve árverés útján a kollégium birtokába került, de sok könyv jutott a halála utáni évtizedekben is vétel vagy ajándékozás útján a könyvtárba.

Igen nagy a Maróthi által beszerzett vagy tőle vásárolt könyvek könyvészeti, könyvtörténeti jelentősége is. Ezeket részletesen ismerteti mind *Varga Zsigmond*, mind *Ótvös János*. Szerintük az ő gyűjtéséből jutott a könyvtár az első öt ösnyomtatványhoz és az első Aldus-kiadványokhoz (3 darab, köztük Homérosz kétkötetes, 1517-i kiadása). Az ő könyvei közül való két Stephanus- (Étienne-), négy Plantin-, hét Frobenius-, tizenegy Elzevir-, négy Blaeu- és öt Janson-nyomtatvány. Ő szerezte a klasszikusok legrégibb és legszebb kiadásait (például Stobaeus, 1549, Apuleius, 1560), de a korabeli természettudósok (*Leibniz*, *Newton*, *Wolf*, *Gravesande*, *Musschenbroek*, *Tacet*, *Pardies*, *Prestét*, *L'Hôpital*, *Ozanam*) első, legjelesebb műveit, valamint az ugyancsak jelentős földrajzi (Amerigo Vespucci 1507-es kiadása, Varenus: *Geographia Generalis* 1712) és csillagászati műveket is.

E tevékenysége révén lett Maróthi a debreceni kollégium könyvtárának, s ezen keresztül a magyar könyvtárügynek egyik legjelentősebb fejlesztőjévé.

Tóth Béla

IRODALOM

- Sinka Sándor*: A gymnasiumi oktatásügy története 1848-ig. = Ev. Ref. Főgymnasium Értesítője az 1894—95. iskolai évről. Debrecen, 1895.
- Varga Zsigmond*: A kollégiumi nagykönyvtár és vele kapcsolatos múzeum. Debrecen, 1945.
- Ótvös János*: Maróthi György könyvtára. = KLTE Könyvtára Közleményei. Debrecen, 1955.
- Lengyel Imre—Tóth Béla*: Maróthi György külföldi tanulmányútja. = Könyv és könyvtár VIII:1. Debrecen, 1970.
- Lengyel Imre—Tóth Béla*: Maróthi György nevelési törekvéseinek külföldi gyökerei. = Könyv és könyvtár VIII:2. Debrecen, 1971.
- Tóth Béla*: Maróthi György szerepe a debreceni Kollégium könyvtárának fejlesztésében. = Könyv és könyvtár. Debrecen, 1975.

Csutak Levente

A romániai magyar grafikusművész a nagy múltú Brassói Lapok belső munkatársa. (Lakcíme: 2200 Brasov, Str. Gri-vitei 53, Bl. 40, sc. B., apt. 21.) Újságírói és képszerkesztői tevékenysége mellett grafikusként is tevékenykedik. A szabadgrafika mellett alig nyolc éve foglalkozik ex libris-szel, de mind nagyobb kedvét leli e műfajban. Magyarországon viszonylag még kevesen ismerik nevét. Ennek egyik oka az, hogy bár számtalan kiállítása volt, magyarországi exlibris-kiállításokon mindeddig nem szerepelt. Egyéni világát tükröző kisgrafikái azonban mind gyakrabban tűnnek fel a csereforgalomban, és aki találkozott már alkotásaival, az tudja: napjaink exlibris-művészetében feltétlenül számon kell tartanunk.

A művész 1940-ben született Kovásznán. Általános iskoláinak elvégzése után a marosvásárhelyi képzőművészeti középiskolában tanult, 1958 és 1964 között pedig a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola grafikai szakán képezte magát tovább, és szerzett oklevelet. 1968 óta tagja a romániai képzőművészek szövetségének.

Gyakori szereplése a romániai csoportos kiállításokon, egyéni kiállításai nemcsak termékenységről tanúskodnak, hanem művészetének megbecsüléséről és elfogadásáról is. A bukaresti országos grafikai tárlatok mellett (1966–1969, 1972, 1978) alkotásai szerepeltek a brassói „Experiment '74” című, valamint a „Brassó a művészetben” című kiállításokon (1974) is. Első egyéni kiállítását 1968-

ban rendezték meg a nagyszebeni Bruckenthal Múzeumban. 1970 és 1974 között egyéni tárlatai voltak Brassóban (sajtóklub), Kovásznán (Kőrösi Csoma Sándor-emlékkiállítás), Bukarestben (Petőfi Sándor Művelődési Ház), Sepsiszentgyörgyön (múzeum), Fogarason (művelődési ház) és Kolozsvárott (Korunk Galéria). Külföldön 1973-ban Wrocławban, 1975-ben pedig Barcelonában láthatták műveit az érdeklődők. Az utóbbi években, amióta az ex libris erősen foglalkoztatja, csaknem kizárólag exlibris-kiállításokon szerepeltek munkái.

Csutak Levente grafikai művészetét, különösen pedig ex libriseit nehéz beskatulyázni, vagy bármilyen stílusiránzathoz kötni. Mert bár mindenkittől tanult, akitől lehetett és akitől érdemes volt, nehéz volna ráfogni bármiféle idegen hatást. Csutak Levente ugyanis *konzervatíván modern művész*. Ragaszkodik ugyan a valósághoz, de ebből néha kitör, hol az expresszionizmus, illetve a szürrealizmus, hol pedig a dekorativitás felé; közérthetőségének nem a görcsös szájrágás, hanem a benyomások spontán megfogalmazása a titka. Komoly, de nem komor művész. A játékosság csak itt-ott csillan meg alkotásain (Ex libris dr. Magdó János), túlságosan is „erdélyi fi” ugyanis ahhoz, hogy a mosoly lepkeszárnyán lebessen fel a magasba. Mint minden olyan művészen, aki ösztönös és tudatos egyszerre, benne is van valami ünnepélyesség, ezt talán alkotásainak gondolati töltése okozza, vagy a benne folyamatosan élő erdélyi múlt. Egyoldalúsággal igazán nem lehet megvádolni. Portrés lapjai (Apáczai, Petőfi) szellemi sarkpontokra utalnak; az erdélyi múlt, az erdélyi tájra hagyatkozó könyvjegyei pedig a szűkebb haza ismeretéről és szeretetéről vallanak. (Deák Zsolt számára készített ex librisének emberi arcélt formázó sziklája nemcsak bravúros grafikai megfogalmazásával tűnik ki, de életérzésének tragikus felhangjaival is.) Érti a heraldika sajátos nyelvét, otthon van az indiai (Ex libris Kapusán Juditka) és a görög (Ex libris Dobolyi István) mitológiában is; de ha körvonalakra redukált, sajátos ornamentikájú lapjait nézzük, arról is meggyőződhetünk, hogy az egyszerű rajzi elemek művészetté emelése sem hozza zavarba. Nem idegen tőle a technikai tematika sem, lett legyen szó akár az atomról (Ex libris Csutak Levente), akár az űrrepülésről (Bérces Judit). Ezzel nemcsak a műszaki témák „művészi-etlen” voltáról vallott tévhitet oszlatja szét, de a hagyományos szimbolika bomlására és a korszerű jelképrendszer kialakulására is utal.

Galamboş Ferenc

Pótlások a lexikonokhoz az 1979. évről

Idézzünk Landenberger Istvánnénak, a Kazincbarcikai Városi Könyvtár mb. igazgatójának a Könyvtáros szerkesztőségéhez írott leveléből:

A Könyvtáros márciusi számában megjelent összeállításhoz a következő megjegyzéseket szeretném fűzni:

Egy-egy adatváltozást célszerű mindazon lexikonokban feltüntetni, amelyek egyébként is a felsorolt lexikonok körébe tartoznak, hiszen csak így lesz megbízható a könyvtári információszolgáltatás. Hasznos lenne a lexikonok közé felvenni „A Nobel-díjasok kislexikona” és a „Mindenki lexikona” című munkákat is. Bár az utóbbi igen rövid szócikkeket közöl, de például az elhalálozás tényét benne is fel kell tüntetni. A „Mindenki lexikoná”-ban viszont olyan személyek neve is megtalálható, akik más lexikonokban nem szerepelnek (például az „Adatközlés” rovatban említett Kocsis Sándor labdarúgóé).

Vitatkozni lehet azokról az esetekről, amikor egy-egy személy szerepel az „Új Magyar Lexikon”-ban és annak kiegészítő, 7. kötetében is. Az 1979. évi díjazottak közül például Gádor István, Garai Gábor, Lehel György. Kérdés, hova célszerű a kiegészítést írni: az eredeti kötetbe, a kiegészítőbe, vagy mindkettőbe? Mi ez utóbbi megoldás mellett vagyunk.

Az általam felvételre javasolt kiegészítések a következők — a rövidítések meg-
egyeznek a Könyvtárosban közltekkel, de ezekhez csatlakoznak az

NKL A Nobel-díjasok kislexikona. 1974. és a

MINL Mindenki kislexikona. 1974. című művek is —:

Ádám Ottó KM, ÚFL

Baló József † Bp. 10. 10? BL, MINL, TTL

Blohincev, Dmitrij Ivanovics † Moszkva?
1. 27. MTAA

Chain, Ernst Boris † Írország 8. 12. BL,
MINL, MTAA, TTL7

Csűrös Zoltán † Bp. 10. 28. MINL, MTAA

Gábor Dénes † London 2. 9. MINL,
MTAA, NKL

Gábor György † Bp. 6. 8. BL, MTAA
TTL7

Haynal Imre † Bp. 2. 5? MINL, TTL

Homoki Nagy István † Bp. 12. 15. FL,
MINL

Hont Ferenc † Bp. 3. 11. MINL

Issekutz Béla † Bp. 7. 31. BL, MINL, OL,
TTL

Kesztyűs Loránd † Debrecen? 8. 17. BL,
KL, MINL, TTL

Kocsis Sándor labdarúgó † Barcelona 7.
23. MINL

Marton Endre † Bp. 10. 12. KL, MINL

Mesterházi Lajos † Bp. 4. 5. MINL, VK

Natta, Giulio † Bergamo 5. 2. NKL

Nemeskürty István JA, UFL

Nenni, Pietro † Olaszország 12. 31. KL

Ormos Imre † Bp. 2. 27? BL, TTL

Örkény István † Bp. 6. 24. VK

Öveges József † Bp. 9. 4. KL, MINL

Pátzay Pál † Bp. 9. 14. MINL

Pethes Ferenc † Bp. 3. 21. MINL

Svéd Sándor † Bécs 6. 14 előtt MINL

Szénási Géza † Bp. 2. 21. MINL

Szimonov, Konsztantyin Mihajlovics †
Moszkva? 8. 28. MINL

Tarján Róbert † Bp. 9. 7? BL, MTAA,
TTL7

Tyihonov, Nyikolaj Szemjonovics †
Szovjetunió 2. 10? MINL

Várkonyi Zoltán † Bp. 4. 10. MINL

Verzár Frigyes † Arlesheim (bei Basel)
3. 13. BL, MINL, TTL7

Waltari, Mika † Helsinki 8. 27. HKI

Weinstein Pál † Bp. 4. 14? TTL

Hallottuk

a Kulturális Minisztériumban, hogy 1981 április vagy május hónapjában Budapesten tartják a IV. országos könyvtárügyi konferenciát, melynek körülbelül 300 résztvevője lesz, mégpedig nemcsak könyvtárosok, hanem a fenn-
tartók képviselői is...

hogy sikerült megoldást találni az Országos Széchényi Könyvtár várbeli építkezésének meggyorsítására: lengyel építők munkába állításával előrelátha-
tólag már 1982 végére elkészül a nemzeti könyvtár otthona a Budavári Pa-
lotában...

Még egyszer a fölösleges idegen szavakról

A könyvtári szaksajtóban nemegyszer megszólalnak irodalomtörténészek, történészek, pszichológusok, jogászok, műszakiak stb. stb. Milyen nyelven? Ahogy saját tudományágukban, eszmecseréikben, szakmai lapjaikban megszokták. Csakhogy a szaknyelv saját körén túl *zsargonná*, a „beavatottak” nyelvévé, a megértés gátlójává lesz. Az említett szakembereknek meg kellene gondolniuk, hogy most *ismeretterjesztő* cikket, tanulmányt kell írniuk a *művelt nagyközönségnek*, ez esetben a könyvtárosoknak. Tisztelet a szórványos kivételnek, nem szokták meggondolni, s ugyanazon a tömény, zsúfolt, nyakatekert, idegen szavaktól hemzsegtő nyelven írnak, ahogyan egymás között „tudományos”. Mit tegyen ilyenkor például a *Könyvtáros*? Tapintatosan neveljen. Ha az elektronika könyvtári alkalmazását fejtegeti egy szakember, és hússzor leírja: *input*, *output*, mindjárt az elsőnél azt kell neki tanácsolni, írja oda zárójelben: *bemenet*, *kimenet*. (Némi vita után megteszi, főként ha ő mondta meg a magyar megfelelőt...) Tíz sorral lejjebb kérjük a sorrend megfordítására: *bemenet* (*input*) és *kimenet* (*output*). Húsz sorral lejjebb javasoljuk: írjon *bemenetet* és *kimenetet*, hiszen az olvasó — hála szerzőnk tudományos rugalmasságának — már érti. Szociológusok kedvelt szava a *struktúra*. Ha kiváló szerzőnk a nekünk írt cikkben *izlésstruktúrát* mond, kellő odaadással kérdezzük meg, hogy a szociológailag tájékozatlanok kedvéért nem fejezhetné-e ki érthetőbben. Némi fejtörés után kiderül: lehet *izléselemek*, *izlésfelépítés*, *izlésösszetevők*, *izlésszerkezet*, sőt esetleg *izlés* is...

Ha a könyvtárosok szemügyre veszik saját írásait, a szakszókincsen kívül meglepően sok *latin* szót találnak bennük. *Műveltség*szavak ezek, melyeket a középiskolában, egyetemen verejtékesen sajátítottak el. Igen, a *művelt* ember sok idegen szót használ, de a *még műveltebb* megpróbálja magyarral helyettesíteni őket: nyolctized részüket sikerül. Mit is mondott *Kosztolányi Dezső*? Hogy az még nem műveltség, ha a szerves vegy-*tant* *organikus* *chemiának* nevezzük. *Lenint* is bosszantották a fölöslegesen használt idegen szavak: „Miért mondjuk: *defektus*, mikor mondhatjuk: *hibák*, *hiányok*, *fogyatékosságok*?” Leninre és Kosztolányira hallgatva fogalmazzunk át néhány műveltségfigtató mondatot! „Újabb könyvtáros-státuszt kapott a sárbogárdi könyvtár” — örül a Fejér megyei Könyvtáros (78. nov.: 21); helyesen

írva: *státust* kapott, magyarul mondvá: *állást*. „Az olvasótábor *belső struktúrája* [fölelítése, összetétele, szerkezete] eltért a szokásostól” (Szolnok, 77. I–II.: 76). A „magasan *kvalifikált* szakember” (Tolna, 78. 2.: 3) miért nem lehet *kiválóan képzett*, *jól képzett*, *képzett* szakember? A „piros *skay* fotelt” (FSZEK, 77. 1.: 15) inkább piros *műbőr* fotelnek mondanám. „E rendszerek *optimálisan* [a legkedvezőbben, legjobban] biztosítják mindazon előnyöket, melyek...” (Kvtári Figy., 78. 4.: 369). 15 oldallal arrébb már a „*legoptimálisabb*”-ról beszél a folyóirat, amely „*leg-leg-legjobbat*” jelent... Még egy „szép” mondat a folyóiratból: „*Maximálisan* 20–25 intézményt kellene *koordináltan és koncentráltan* fejleszteni” (438). A veszprémi Horizont a „*válogató és szelektáló képességről*” ír (77. 2.: 36): a „laikus” — gondolom — válogat, a „specialista” szelektál... Az Orvosi Könyvtáros (77. IV.: 397) is lelkünkre köti, hogy „szigorú *szelekcióval* kell *kiválogatni* az anyagot”. Bizony! Nehogy valaki szigorú válogatással szelektáljon!... Tolnában működik az „*információs-tájékoztató rendszer*” (77. 2.: 7). Hogy mit csinál? Hát informál is, tájékoztat is, kit így, kit úgy. A Komárom megyei Könyvtár *speciális* helyzetben van” (Komárom, 78. 1.: 4): nem *egyedi*, *különleges*, *különös*, *sajátos*, *sajátságos*, *minden mástól eltérő*, *nevezetes*, *érdekes* helyzetben, hanem *speciálisban*. Végül *kultúra* szavunkról, mely a *művelődés* és a *műveltség* mellett is nélkülözhetetlen. A latin *cultura* egyrészt az egyházi latin közvetítésével jutott el nyelvünkbe. De másik úton is. A francia levágta, és „néma” e-vel pótolta a hangját; innen a németbe került, amelyben véghangzója lekopott, s lett belőle — főnévi és melléknévi értelemben egyaránt — *Kultur*. Ez jött át a magyarba. Így, eredeti latin véghangzójától megfosztva nálunk germanizmus, a németben pedig gallicizmus. Évtizedekig kifogásolta a nyelvmuvelés, a *kulturális* meg a *művelődési* szót ajánlva helyette. 1977-ben hallhatuk *Kodály Zoltán* rádióbeli felolvasásának hangfelvételét („*Szóval — kultur*”): ebben a mester „nyelvi ocsmányságnak” bélyegezte a megcsontított alakot, a *Kultur*t. Ma már csak a kevésbé igényes nyelvhasználatban él, de hogy él, arra minden könyvtáros szaklapban és híradóban bő példát találhat. Ne térjünk vissza a két világháború közti időszak és az ötvenes évek e németességéhez!

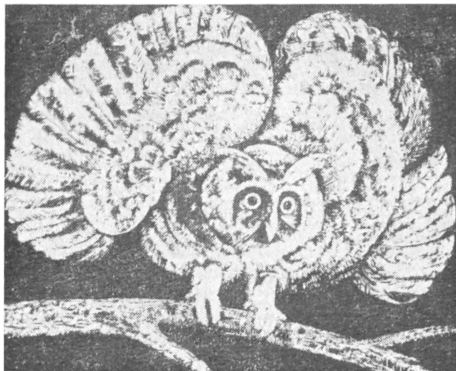
Szabó Ernő

Két gyermekkönyvtári kiadvány

Az év elején két fontos, valóban hiánypótló kiadványt jelentetett meg a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Népművelési Propaganda Iroda gondozásában. Közülük **A gyermekkönyvtári munka** (1979. 207 l. — 29,50 Ft) tanulmánykötet, de sok területen a kézikönyv szerepét is betöltheti. Azzal a céllal készült, hogy „az adott kérdések többféle megoldása közül a gyakorlatban leginkább bevált, legjobbnak tartott módszereket ismertesse” — olvassuk a bevezetőben. Hogy ez valóban sikerült, az elsősorban a szerencsésen megválasztott szerzőgárdának köszönhető. Valamennyien jönevű szakemberek, többségük évtizedes gyermekkönyvtári tapasztalattal rendelkezik. A tizenhárom szerző 17 téma köré csoportosította mondani valóját. A kötet szerkezete — amely világos és áttekinthető — *Károlyi Agnes* dicséri. A könyv négy nagy fejezetben tekinti át a legfontosabb gyermekkönyvtári területeket, ismereteket és a róluk írt tanulmányokat. A *Kitekintés és viszsza pillantás* című fejezetben *Károlyi Agnes* a szakirodalom alapján elemzi a gyermekkönyvtárügy külföldi tapasztalatait, *Kovács Mária* pedig a hazai gyermekkönyvtárak történetét foglalja össze a felszabadulástól napjainkig. Mindkét írás rövid és tömör, tanulságokat kiemelő, összegező. Egyben meghatározza a feladatokat, a fejlődés irányát is. A *Szervezet, kapcsolatok, könyvtárosképzés* témakörből három tanulmányt olvashatunk. *Kovács Mária* a gyermekkönyvtárak helyét keresi a könyvtári ellátás rendszerében. Összegezi a hazai gyakorlatot, foglalkozik a gyermekek ellátásának kettős csatornájával, felvázolja a szervezetben és működésben elképzelhető kapcsolatokat. Szegényes azonban az

együttműködés formáinak, módszereinek bemutatása, hiányzik belőle az a sokféle, színes törekvés, ami épp napjainkban jellemzi e területet. Nem az ő igazi területe, és logikailag is kilóg gondolatmenetéből az iskolákkal, óvodákkal, úttörőmozgalommal való kapcsolat fejtegetése. *Bánhegyi Gyuláné* témája ez, aki a PR- (public relations), azaz közönségkapcsolatokat próbálja megfogalmazni a gyermekkönyvtárak vonatkozásában. Kevés sikerrel. Mintha a gyermekkönyvtárosok nem ismernék a fogalmat, a kérdés általános, elvont magyarázatával vesződik, s adós marad a gyermekkönyvtárak igen kiterjedt kapcsolatainak rendszerezésével. Amiket említ, azokat is csak általánosságban és futólag érinti. *Katsányi Sándor* a gyermekkönyvtári munkához szükséges szakismereteket összegezi, a gyermekkönyvtárosok szakmai képzettségéről ad áttekintést, és a képzés, illetve továbbképzés mai lehetőségeit mutatja be. Nem tőle, hanem a kiadványtól kérhető számon, miért csak ennyi helyet és figyelmet kapott a gyermekkönyvtáros személye, holott meghatározó szerepe van a gyermekkönyvtári munkában.

A kötet harmadik — terjedelemben is uralkodó — fejezete a *Könyvtártechnológia*. A gyűjteményalakítás és állománygyarapítás kérdéseiben *Benkő Attiláné*, az állomány feldolgozásában és feltárásában *Pápayné Kemenczey Judit* nyújt megbízható támpontot, kiváló arányérzékkel, kiértelt véleménnyel. Jó lett volna azonban éreztetni, hogy a szabadpolcos állomány raktári rendjéről korántsem ennyire egységes a gyermekkönyvtárosok véleménye, s hogy egyebek között emiatt sem oldható meg évek óta központilag a gyermekkönyvek témájának jelzése a könyvön, illetve a katalóguscédulákon! A gyermekkönyvtári adminisztrációról és a könyvvédelemről *Sáráné Lukácsy Sarolta*, a folyóiratok és hangosképes eszközök gyermekkönyvtári helyéről *Mónus Ferencné* írt két-két tanulmányt. Sokéves gyakorlatuk alapján könnyen átfogják ezt a nagy területet is, rengeteg tapasztalatuk, módszerük tanulságos. Érdekes és elgondolkasztó, amit *Mónusné* a folyóiratok szerepéről ír a gyermekek olvasóvá nevelésében, s ahogy az érdeklődés motívumait elemzi. Praktikus beszerzési, nyilvántartási, feltárási tanácsai mellé kíváncznék egy mintajegyzék is, amely valóban színes, sokoldalú választékot mutatna be, s népszerűsíthetné a szomszédos országok

magyar nyelvű gyermeklapjait is. A hangos-képes eszközökkel kapcsolatos gyermekkönyvtári álláspontokat elsőként összegezi; a gyűjteményalakításban, a feldolgozásban, a „használatában” kevés hazai gyakorlatra támaszkodhat, emiatt — úgy tűnik — néha elvétí az arányokat is. *Sallai István* mindössze tizenkét oldalon foglalta össze azt a rengeteg tudnivalót, ami a gyermekkönyvtárak építéséhez, berendezéséhez szükséges. Írása egyszerre elméleti és gyakorlati, a mai lehetőségekre alapozó, de távlatokat is nyitó. Ismét bizonyosságát adta annak, hogy szemléletben, világos fogalmazásban mindannyiunknál korszerűbb és fiatalabb volt utolsó lélegzetvételéig.

A kötet negyedik egysége a *Pedagógia és lélektan a gyermekkönyvtári munkában* címet viseli. Itt már kiűtköznek a tanulmánykötet aránytalanságai: ez a rész az egész terjedelemnek alig negyedét (24 százalékát) teszi ki, holott a gyermekkönyvtári munka legfontosabb területével foglalkozik. *Vargha Balázs* a gyermekkönyvtárak pedagógiai programját fogalmazza meg elegánsan, biztos kézzel beillesztve azt más pedagógiai tényezők sorába, a megfelelő helyre. *Nagy Attila* a gyermekek és az olvasás kapcsolatát elemzi lélektani megközelítésből. Gyermekkönyvtári munkánk legfontosabb alapköveit rakja le, s a kötet legújabb, legérdekesebb megállapításait neki köszönhetjük. Elismerésre méltóan rendezett, világos okfejtésében a lélektan általános megállapításait, törvényeit alkalmazza a sajátos gyermekkönyvtári viszonyokra. A gyermekkönyvtár tartalmi munkáját két tanulmány (*Sárányé Lukácsy Sarolta: Olvasószolgálat és Juhász Andrásné: Órák az iskolai könyvtárban*) képviselik. Írásaik saját tapasztalataikat rögzítik, inkább a megfigyelés, mint az általánosítás szintjén. Helyes szerkesztői elképzelés volt, hogy az iskolai órák tapasztalatait könyvtáros-tanár írja meg, ezzel is hangsúlyozván, hogy ez elsősorban iskolai feladat. Juhászné érdekes, sok előrevivő gondolatot tartalmazó írása azonban csak egyetlen város tapasztalatait összegezi, az országos gyakorlat, tapasztalat sokszínűbb, gazdagabb ennél.

Nem esett szó a kötetben sok mindenről, ami pedig ma már egy átlagos gyermekkönyvtár napi munkájához is hozzátartozik (óvodások, hátrányos helyzetűek és kiemelkedő képességűek, a könyvtárhasználatra szoktatás törekvései, a sokféle csoportos foglalkozás, a könyvtárak köré csoportosuló gyermekközösségek, a szépirodalmi érdeklődés, az ízlés alakítása stb.). Magyarázza talán ezek hiányát, hogy a könyv 10 (!) éve készül, s korábban talán még nem volt olyan kiáltó e témák hiánya. Ma azonban sürgősen

megírásra várnak a leendő kézikönyv számára. Örvedetes viszont, hogy az olvasótáborokról, mint a gyermekkönyvtári munka egyik sajátos, összetett és alapos ismereteket igénylő területéről már olvashatunk *Kamarás István* tollából.

Összegezve: a kötet nagy segítséget nyújthat minden könyvtárosnak, aki gyermekekkel vagy gyermekszolgálat szervezésével foglalkozik. A szerzők és a szerkesztő érdeme, hogy a 17 tanulmány egységes szemléletet sugall, hogy nem kerültek ellentmondásba egymással, és ritka az átfedés közöttük. Önmagában is érdekes a tanulmányok végén levő jegyzetanyag, amelyet katalóguscédulákra kiírva a gyermekkönyvtári téma bibliográfiájaként is felhasználhatunk.

Benkő Attiláné több éves munkával készítette el a *Mintakatalógus a közös iskolai és gyermekkönyvtárak számára* című összeállítást (1978. 247 l. — 35 Ft), amely az elmúlt tizenöt év legfontosabb ismeretterjesztő, illetve gyermekirodalmát dolgozza fel, mintegy 2500 címet ír le. A kötetet az állományépítés és az állományelemzés segédeszközének szánja a szerző, aki évek óta foglalkozik a gyermekkönyvtárak gyűjtőkörével és állománygyarapításával. Ez a mostani mintakatalógus az 1977-ben megjelent *Javaslat a közös iskolai és gyermekkönyvtárak gyűjtőkörére* című kiadvány szerves folytatása, kiegészítése. A két kiadvány egységet alkot, és együtt értelmezhető helyesen. Benkő Attiláné modellt próbál adni, de figyelemztet arra is, hogyan kell a mintát alkotóan alkalmazni, saját gyakorlatunkhoz igazítani. Kiadványai abban is sokat segítenek, hogy az iskolai és a gyermekkönyvtárak többet tudjanak egymásról, és megoszthassák feladataikat. Egy más mellett közli mindkét típusnak szánt javaslatait, s ezeket együtt is, külön-külön is hasznosíthatják a könyvtárak. A kötet könnyen kezelhető: a szakirodalmat a főbb szakok rendjében, a szépirodalmat a szerzők betűrendjében sorakoztatja föl. Az eligazodást egyesített szerzői és címmutató könnyíti meg. Hiányzik azonban a minősítő jelek magyarázata a könyv elejéről — ezeket nagyjából az *Új Könyvekkel* összhangban használja, de nem mindig az előző kiadványával azonos értelemben.

Az ismertetett két kiadvány külön érdeme az egyszerű, ízléses kivitel, a szöveg jó olvashatósága. Az sehonnan sem derül ki, milyen példányszámban jelentek meg, de remélhetően minden érdeklődő hozzájuk juthat. Hiszen ott a helyük valamennyi iskolai és közművelődési könyvtáros polcán. S nemcsak a polcon, hanem szemléletünkben, napi gyakorlatunkban, munkánkban is.

Balogh Ferencné

Pelejtei Tibor: Közönségkapcsolatok

A könyvtári alkalmazás módszerei

Nehéz feladatra vállalkozott a szerző, amikor a közönségkapcsolatok könyvtári alkalmazásának módszertanát igyekezett összegezni. Maga a fogalom: közönségkapcsolatok (*public relations*, rövidítve PR) nincs még egészen tisztázva. Sokan — hibásan — összetévesztik a propagandát, a reklámmal, a tájékoztatás fogalmával, noha e tevékenység ezeknél sokkal összetettebb: bár az említettek beletartoznak, de beletartozik az *imago*, a kedvező képmás kialakítása is, ráadásul mindez könyvtári környezetben. Ezt a munkát szinte könnyebb elvégezni, mint definiálni, s különösképp módszertanát rögzíteni. Ezért különös érdeklődéssel olvastam végig (többször is) a munkát, amely igen hasznos útmutatást nyújt a könyvtárosoknak ahhoz, hogy a tevékenységet, melyet eddig sokan nem tudatosan végeztek, most tudatosan folytassák.

A könyv lényegében két részből áll: a szerző önálló munkájából és jól válogatott előadások és vizsgadolgozatok közléséből.

Az első rész a közönségkapcsolatok általános fogalmával ismerteti meg az olvasót, majd ezt kivetíti a könyvtárügyre. Igen érdekes a történeti bevezetés, amelyből megtudjuk, hogy a PR-munka a kapitalista vállalatoktól indult ki a XX. század hajnalán, de ma már — ha más formában is és a szocialista viszonyokra alkalmazva is — általánosan tért hódít. Igen fontos a „Módszerek” fejezet, amely a lélektani feltételekkel, a viselkedési normákkal, az úgynevezett metakommunikációval (a szavakat kísérő, nem szándékos és nem tudatos közlés), a figyelemfelkeltéssel stb. foglalkozik. Kitér a könyv a szakkönyvtárakban és a tájékoztatási intézményekben alkalmazott igényvizsgálati módszerekre, a belső tájékoztatásra, a külső kapcsolatokra. (Ez utóbbi részben külön foglalkozik a fiatalokkal és a munkásolvásokkal való kapcsolatfelvétellel.) „A tömegkommunikáció, mint segítőtárs” fejezet

elméleti fejtegetés után gyakorlati példákkal: panaszra adott válaszevelekkel, rádióinterjúval világítja meg a lehetőségeket.

A szerző *munkaeszköznek* szánja a könyvét, sok hasznos tanácsot ad a közönségkapcsolatok kiépítésére. A lehetőség a közönségkapcsolati tevékenységre azonban mindig egy bizonyos helyzetben jelentkezik, s ennek felismerésére szinte ösztönös adottságokkal kell rendelkezni. Mégis a könyv tanulmányozása — és nem átolvasása — hathatós segítséget nyújt ehhez. Ha tehát valaki azt olvasja e terjedelmes műben, hogy a „kapcsolatszervezési munka egyik legfontosabb eszköze és segítőtársa a tömegkommunikáció, illetve ennek — a hirdetmény, a vásár, a kiállítás és a film mellett — leghatékonyabb részei: a sajtó, a rádió és a televízió” — meg is kell találnia az utat a sajtó stb. illetékeseihez. A könyv tehát nem receptkönyv, hanem *elméleti tanulmány*, amely egyébként — mint mondtuk — a közönségkapcsolat igen sok szakemberének előadását is rögzíti. Ez az előadásgyűjtemény és a vizsgadolgozatok közlése, amely a könyv csaknem kétharmadát teszi ki, igen szélesre nyitja az olvasó látókörét, és sok lehetőségre hívja fel a figyelmet. Külön kiemelés érdemel *dr. Marinovich Endre: A könyvtárak és a közönségkapcsolatok* című előadásának publikálása, amely a közönségkapcsolatok szinte minden ágát felöleli, beleértve a szociológiát és a pszichológiát is, részletezve e munka eszközeit általában és a könyvtári munkára vetítve.

A könyv jó ügy szolgálatában íródott. Ilyen összefoglaló e fontos témáról még nem jelent meg magyar nyelven, és igen hasznos segítője lehet a könyvtári munka e területén tevékenykedőknek. (OSZK, KMK 1979., *Népművelési Propaganda Iroda*, 252 l. 36 Ft)

P a p J á n o s

Hallottuk

a Kulturális Minisztériumban, hogy az Országos Közművelődési Tanács megvitatta a népművelők és a könyvtárosok képzésével kapcsolatos előterjesztést, és megnyugtatóan foglalt állást mind az egyetemi, mind a főiskolai képzés, valamint a középfokú képzés legégetőbb kérdéseiben...

hogy a Közművelődési Alap a közelmúltban 9,5 millió forintot juttatott a tanács könyvtáraknak az ellátórendszerek fejlesztésére. A kapott pénzt a könyvtárak állománygyarapításra és raktárak bővítésére fordíthatják.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1980. évi első számának olvasója a folyóirat forgatásakor önkéntlenül is szurkolójává szegődik egy izgalmas ügy sorsának: aki elolvassa a Közti három fiatal mérnökének ismertetését az általuk tervezett békéscsabai új megyekönyvtár-épületről, a sok rokonszenves könyvtári-építészeti megoldás láttán azért izgul, hogy ez a minden bizonnyal korszakos jelentőségű építkezés a nehéz gazdasági körülmények ellenére is megvalósuljon, további ötleteket sugallva a későbbi építtetőknak. A leendő csabai könyvtár érdekességei közé tartozik a természeti környezettel, a szép Körös-parttal való kapcsolat tudatos kialakítása, a régi könyvtár földszintes, kisvárosi hangulatot idéző épületének és az udvar egy részének a növényzettel, fákkal együtt történő befoglalása az új épületegyüttesbe, az épületen belül pedig a két be- és kijáratú „belső utca” kiképzése, a szolgáltatások még szabadabb igénybevétele érdekében. A tervezők a teljesen flexibilis — változtatható belső terű — kialakítás helyett a könyvtári olvasói tereket váltakozóan tagolták a nagy fesztávú mezők tetszés szerint berendezhető szabadpolcos övezeteivel és a kis fesztávú sávok, kutatófülkék, tanácskozók, olvasózugok kevésbé változtatható gyűjtőzónáival. A könyvtár tervezett befogadóképessége 400 ezer kötet, amelyből 300 ezer kerül a szabadpolcokra és a hozzáférhető szakrendi raktárba. — A Figyelő több cikke is foglalkozik a nemzetközi együttműködéssel. Ezek egyikében Dúzs János az ENSZ világméretű tudományos és műszaki információs rendszerének, az UNISIST-nek tevékenységét, programjainak végrehajtását ismerteti az eddigi két UNISIST kormányközi konferencia (1971. okt.; 1979. máj. 28.—jún. 2.) munkájának tükrében; a másik cikkben pedig a KGST-államok kulturális és művészeti információs tevékenységét, illetve ezek nemzetközi információs rendszerét, az INTERINFORMKULTÚRÁT ismerteti Zircz Péter. A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer ágazati alrendszeréknél működő szervezet magyarországi kijelölt vezető szerve az Országos Széchényi Könyvtár. A folyóirat továbbra is nagy figyelmet szentel a számítógépes információ-visszakereső rendszerekkel kapcsolatos kérdéseknek: e számában például bemutatja a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának és dokumentációs szolgálatának TEXT—PAC nevű szabad szöveges információkereső rendszerét (e rendszerben nincs szükség sem szinonimaszótárra, sem tezauruszra,

csupán kategóriajegyzékre és tárgyszójegyzékre), amelynek dokumentumbázisa jelenleg 9000 feldolgozott tétel, növekedése havi 600—700 tétel. A „Fórum” rovat vitacikke pedig az ISBD-t (Nemzetközi szabványos bibliográfiai leírás) számítógépes nézőpontból vizsgálva megállapítja, hogy az ISBD-leírások csak output-termékek, és sem számítógépes inputként, sem gépi tárolási formátumként nem kezelhetők.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS idei első számának vezércikke az iskolai könyvtarjesztésről szól. Ennek jelentőségét bizonyítja, hogy például 1978-ban a kiskereskedelmi könyvbizományosok 22 százaléka az iskolákban tevékenykedett. A cikk foglalkozik a bizományosi és a könyvtárosi munka viszonyával, a könyvkiválasztás és ajánlás alapelveivel, a tanulók saját könyvtárának megalapozásával kapcsolatos feladatokkal, végül pedig a két tevékenység összeegyeztethetőségének hangsúlyozása mellett összekeverésük veszélyére is figyelmeztet: a kölcsönzési és könyvtárhaználtati — többnyire szűkreszabott — idő nem lehet egyúttal a „bolt” nyitvatartási ideje is, s az olvasóterem sem alkalmas helyszíne a könyvvásárlásnak. — A folyóirat egyéb írásai közül Hegedűs Gézának „Az olvasó ember életformája” című, a könyvről és az olvasóról szóló vallomását emeljük ki, továbbá dr. Tóth Béla kandidátusnak „Az olvasás és a gyermekirodalom szerepe a gyermek erkölcsi tudatának fejlesztésében” című cikkét, amely eredetileg előadás formájában hangzott el a nemzetközi gyermekév alkalmából rendezett moszkvai tanácskozáson (1979. ápr. 17—20.).

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ-nak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „közlönyének” 1979/4-es jelzésű (okt.—dec.) száma valódi híradó olyan értelemben, hogy anyagának túlnyomó részét a kisebb-nagyobb informatív közlemények képezik — kár, hogy ehhez képest a folyóiratszám késése túlságosan nagy. A híradó a tavaly októberi jubileum jegyében készült: közli azokat az üdvözlőleveleket, amelyeket imponálóan nagy számban kapott az intézmény az FSZEK megalapításának 75. évfordulójával kapcsolatos ünnepségek idején (okt. 15—17.) a külföldi és a hazai testvérintézményektől, a könyvtár régi munkatársaitól, egykori és mai olvasóitól; továbbá az emlékülésen elhangzott, az intézmény munkáját és tervét ismertető előadás (Szőke Tiborné főig.-h.) szövegét is közléstesszi a folyóirat. Az előadásból egyebek között azt is megtudjuk, hogy a még nem olvasó korosztály, az óvodás korúak szá-

ma évről évre növekszik a könyvtár igénybevevőinek táborában: 1978-ban arányuk már meghaladta az öt százalékot! Napjainkban két könyvtárban — a központiban és a kőbányaiban — több mint 24 ezer olvasót tartanak nyilván, annyit, mint ahányan 1945 előtt az egész fővárosi hálózatban olvastak. A jövő törekvéseiből: az FSZEK a középfokú könyvtárak köréből területbővítéssel vagy új létesítményekkel kerületenként szeretne egy-egy olyan könyvtárat kifejleszteni, amely állományával, szolgáltatásaival kiemelkedik a többi közül. Szeretne néhány központi helyre prézens könyvtárat vagy részleget telepíteni azaz a feladattal, hogy helybenolvasás céljára mindenkor hozzáférhető legyen a legszélesebben értelmezett kurrens közművelődési irodalom és a periodikumok gazdag választéka. A városrészközpontokban, közlekedési csomópontokban hat-nyolc helyen nagy vonzáskörzetű, részleges felsőfokú könyvtárakat terveznek. A leendő központi könyvtár létesítésével kapcsolatban szerény elképzeléseket körvonalazott a beszámoló: a kétlépcsős megoldással is beérné a könyvtár — esetleg úgy is, hogy előbb egy külön helyre telepített szolgáltatóház épülne fel, ellátó, kiszolgáló és tárolókönyvtári feladatokkal.

A CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁROS tavaly decemberi, 1979/4-es jelzésű számából kiemelkedik egy rendkívül alapos és érdekes elemzés a szegedi Somogyi Könyvtár olvasótáborának hullámszáról. Bozó Klára azt vizsgálja, hogy az 1977-ről 1978-ra lemorzsolódott 3440 olvasó (40,7 százalék) hogyan oszlik meg olvasói rétegek szerint. (1979-ben több mint 3000 új olvasó jelentkezett, a könyvtár olvasótáborának hullámszáma tehát évről évre egészségtelenül nagy.) Az olvasók legnagyobb része, csaknem 60 százaléka valamelyik közép- vagy felsőfokú intézmény tanulója, s a lemorzsolódottak között ugyanilyen arányban szerepelnek a diákok. Az elemzés táblázatok segítségével is kimutatja a különféle tanintézetek tanulóinak számához viszonyított beiratkozási és lemorzsolódási arányokat, s ezekből az iskolatípusok jellegzetességein kívül az iskolai ösztönzés, a pedagógusoknak a könyvtárhasználatra nevelő szerepe is megmutatkozik: a gimnáziumok tanulói közül sokkal többen iratkoznak be, mint a szakközépiskolások köréből, s a lemorzsolódás is kisebb a gimnazisták között. A gimnáziumok után az élelmiszeripari szakközépiskolások beiratkozási aránya a legnagyobb, s náluk a legkisebb a lemorzsolódási arány is (43,2—19,3 százalék); míg a közgazdasági szakközépiskolások körében a szerényebb beiratkozási

arányal (25,3 százalék) szemben sokkal nagyobb lemorzsolódási százalék (43,1) áll. A Somogyi Könyvtár jó állományát és szolgáltatókészségét bizonyítja az az adat, amely szerint a József Attila Tudományegyetem bölcsészeti karának csaknem valamennyi hallgatója beiratkozott olvasó a könyvtárban, s közöttük a legkisebb arányú a lemorzsolódás is. (A könyvtárosok a nyugdíjasok mellett őket ismerik a legjobban!) A 18 százalékot kitevő értelmiségi olvasótábor csaknem egyharmada (31,3 százaléka) maradt ki 1978-ban a könyvtárból. (A pedagógusok fele morzsolódott le egy év alatt!) Az ipari munkások több mint 70 százaléka nem újította meg tagságát, s hasonlóan nagy a kimaradt szakmunkásképző intézeti tanulók aránya is (66,4 százalék). Ugyancsak felkiáltójellel kommentálja a szegedi krónikás az adminisztratív munkakörben dolgozó olvasók 55,3 százalékos lemorzsolódási arányát, de összegezőképpen megfelelő következtetéseket is levon és feladatokat is kijelöl a helyzet megjavítása érdekében. — A változatos, információgazdag híradószám egyéb írásai a Szegedi Tanárképző Főiskola könyvtárát és a Kendefonó szakszervezeti könyvtárának olvasócsoportjait mutatják be, értékelik a gyermekév Csongrád megyei könyvtári akcióit, illetve a „Könyv és ifjúság” olvasópályázatot. *Új kezdemény a folyóiratban a megyében működő középiskolák címjegyzékének közzététele, az igazgatók és a könyvtárosok nevének feltüntetésével együtt.* Ugyancsak érdekes az egymillió forintos könyvtárfejlesztési alap első szétosztásáról közölt táblázat. A megyei tanács felhívására 20 könyvtárfenntartó tanács kért segítyt a megyei központi alapból, s közülük 13 intézmény kapott 10 ezertől 300 ezer forintig terjedő egyszeri támogatást.

KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS idei első száma közli a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárhálózat 1979. évi tevékenységéről szóló összefoglalót. A tanácsi jelentésből kiderül, hogy a korábbi évekhez képest ismét csökkent a könyvbeszerzésre fordított összeg, sőt a nem eléggé körültekintő pénzügyi intézkedések a folyóirat-beszerzési lehetőségeket is szűkítették. Érdekes, hogy bár a könyvbeszerzésre költött összeg 166 ezer forinttal volt kevesebb 1979-ben, mint 1978-ban, az olvasók száma 2170-nel nőtt egy év alatt — elsősorban talán a három új főhivatású falusi könyvtárosi álláshely megszervezése, másik három nagyobb költségben pedig a főfoglalkozású könyvtárosok számának egy-egy fővel történt növelése következtében. A közeljövőben — Kisbér körzetében — megkezdí pró-bajáratát a megye első mozgókönyvtára

is. Figyelemre méltó, hogy a szakszer-
vezeti könyvtárak — a tanácsi könyvtá-
rakkal ellentétben — az elmúlt évben
többet fordíthattak könyvbeszerzésre (82
ezer forinttal), mint 1978-ban. A híradó
korábbi dicséretes szokásához híven
most is településenként együtt közli a
tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak
legfőbb adatait feltüntető táblázatokat,
kár azonban, hogy viszonyszámokat nem
ad, pedig ezek néhány esetben minden
bizonytal felhívják a fenntartók és a
módszertani irányítók figyelmét a fel-
tűnőbb jelenségekre, kiugró eltérésekre.
Így például arra, hogy néhány helyen
egészségtelen a kölcsönzött műveknek az
olvasók számára viszonyított aránya:
Gyermelyen 60, Agostyánban 62, Tarján-
ban meg éppenséggel 90 kötetes forga-
lom jutott egy olvasóra 1979-ben! — A
híradó e számát is több irodalmi és hely-
ismerteti tárgyú írás színesíti. Szívesen
olvastuk *Csukly László* áttekintését a
felszabadulás élményének magyar irodal-
mi tükröződéséről; *Monostori Imre* „Fiatal
olvasók József Attiláról” című interjú-
sorozatát (a szerző 14, véletlenszerűen
kiválasztott olvasónak tett fel négy-négy
kérdést); *Tapolcainé Sáray Szabó Éva*
ismertetését a megyei könyvtár és a Bo-
lyai Könyvesbolt által fenntartott, bib-
liofil érdeklődésű emberekből toborzott
Szinnyei-kör öt éves tevékenységéről,
amelynek keretében 47 előadást tartot-
tak 2089 résztvevővel. — A „Magunk
között” rovat a jubiláló *Budai Károlynét*
mutatja be, aki húsz éve vezetője a ta-
tabányai Bányász Körzeti Könyvtárnak.

**NÓGRÁDI KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZ-
TATÓ** címmel új könyvtári híradó jelent
meg Salgótarjánban, a megyében működő
könyvtári hálózatok kiadványaként. A
megyei könyvtár által szerkesztett és 600
példányban sokszorosított tájékoztató
címlapján *Czinke Ferenc* érdemes mű-
vész rajza látható. A Nógrádi Könyv-
tári Tájékoztató megjelenését azért is
üdvözölhetjük örömmel, mert olyan idő-
ben született meg — pontosabban szü-
letett újjá —, amikor más megyékben
a hálózatok közötti összefogást és a me-
gyei könyvtárirányítást, illetve az in-
formációcserét oly jól szolgáló, 10—20
éves orgánumokat szüntet meg a kicsi-
nyes garaszkodás. Az első, tartalmas
szám bevezetőjéből megtudjuk, hogy a
Tájékoztató évente kétszer fog megjelen-
ni; indító számának megjelenését 1979
júniusára tervezték, ez azonban techni-
kai nehézségek miatt meghiúsult, és az
1979. évi 1—2. szám összevontan jelent
meg 1980 tavaszán. Az első számban di-
cséretes módon érvényesül a hálózatközi
jelleg: Nemcsak tanácsi és szakszervezeti
könyvtárosok írásai láttak napvilágot
benn, hanem műszaki és orvosi könyv-

tárosok cikkei is, s a későbbi számokban
az iskolai könyvtárügy képviselői bizo-
nyára szintén helyet kérnek maguknak.
A híradószám vezető cikkében a megyei
könyvtár igazgatója tekinti át Nógrád
közművelődési könyvtárügyét annak az
előterjesztésnek alapján, amelyet 1978.
nov. 20-án tárgyalta meg a Nógrád me-
gyei Közművelődési Bizottság. Az önkri-
tikus hangú beszámoló az eredmények
mellett olyan hiányosságokról is szól,
mint például a helyismereti dokumen-
tumok iránti igény és a feltáratlanság
között feszülő ellentét (a megyében sehol
nincs rendezett és feltárt helyismereti
gyűjtemény), a három legnagyobb hál-
lózati egyeztetett fejlesztési terveinek
hiánya, az iskolai könyvtári hálózati
módszertani központ helyzetének, mű-
ködésének megoldatlansága stb. A be-
számolót a tanácsi és a szakszervezeti
könyvtárak 1978. évi statisztikai táblá-
zatai követik; ezekből is a megyei
könyvtárügy legnagyobb gondja, az el-
aprózottság világlik ki: 177 szolgálati
hely közül 124-ben mindössze heti 1—2
napos a nyitvatartás, 73 helyen heti négy
vagy ennél kevesebb órában tartanak
nyitva; a 146 szakszervezeti szolgáltató-
hely közül pedig 120 a heti 1—2 napon
át nyitva tartó és 113 a heti 4 vagy en-
nél kevesebb órában nyitva tartó egység.
— A híradó egyéb írásai a „Kell a jó
könyv ”77” olvasópályázat eredményei-
vel, a nógrádi nemzetiségi települések
könyvtári ellátásával, a szécsényi nagy-
községi könyvtár és az iskolák kapcso-
latával foglalkoznak, illetve bemutatják
a Salgótarjáni Kohászati Üzemek mű-
szaki könyvtárát, valamint Nógrád me-
gye orvosi könyvtárát, továbbá a balas-
sagyarmati egykori kismemesi udvar-
házban, a „Csillagház”-ban elhelyezett
könyvtárt és kiállítótermet. Interjú (egy
szakszervezeti letéti könyvtárossal), kró-
nika- és hírrovat, valamint a „Rólunk
írják...” című sajtótükröz és jogszabály-
jegyzék egészíti ki a jól indult megyei
híradó tartalmát.

A **SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI
KÖNYVTÁRI HÍRADÓ** 1979/1—2. jelzé-
sű összevont száma 120 oldalnyi terje-
delmével valósággal évkönyvnek számít.
Négy nagyobb témacsoportba oszthatók
a benne megjelent írások. A Móricz-év-
fordulóval van kapcsolatban a nyiregy-
házi főiskolán tanuló leendő tanítók-ta-
nárok körében az író népszerűségéről
végzett felmérés. Ebből kiderül, hogy a
magyar szakos hallgatók és a tanítóje-
löltek csoportjában megfelelő Móricz
népszerűsége és olvasottsága, viszont a
„reál” szakos hallgatók között megdöb-
bentően gyenge — igaz, hogy az ő ál-
talanos olvasottsági kultúrájuk szintén
elfogadhatatlanul alacsony színvonalú:

„Néhányan anti-olvasottságukkal” tüntetnek, sokan csak szakirodalmat sorolnak föl; az 58 kedvenc könyvcím között 43 a bestseller, lektűr olvasmány... ebben a mezőnyben Móricz Zsigmond könyveinek, de sok más klasszikus írónak sincs helye.” Ezt a vizsgáldást egészítik ki a megye tanácsi könyvtáraiban — „A”-, „B”- és „C”-típusú könyvtárakban, városokban — végzett felmérés adatai, amelyek az író műveinek olvasottságát rétegenként és műfajonként rögzítik. A leggyakrabban forgatott tíz Móricz-regény listájának élén a *Rokonok* és *A boldog ember* áll, a 3—5. helyet a *Pillangó*, a *Sárarany* és az *Árvácska* foglalja el. A híradó a Móricz-jubileummal kapcsolatban közli még a Nyíregyházi Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményében levő Móricz-művek 75 tételes jegyzékét, továbbá két írása is szól a tivadari I. országos Móricz Zsigmond-olvasótáborról. — A másik évfordulóval, a magyar könyvünnepek fél évszázados jubileumával szintén helytörténeti vonatkozásban foglalkozik a híradó: *Orosz Szilárd* írása a megye könyvnapjainak, könyvheteinek történetét a kezdetektől, 1929-től 1979-ig tekinti át. Érdekes kitekintés a világba *Gyarmathy Zsigmondné* szemléje a honismereti és helyismereti kérdéseknek és tapasztalatoknak a külföldi szakirodalomban való tükröződéséről. — A harmadik fő témacsoportból, a könyvtárfejlesztéssel foglalkozó írások közül *Tóth Lászlóné*nak a Szabolcs-Szatmár megyei nagyközségek könyvtári helyzetével foglalkozó összefoglalását emeljük ki. Kár, hogy ez a nagyon alapos elemzés nem korábban jelent meg: adatai ugyanis 1976-ra vonatkoznak, azóta pedig két nagyközséget is várossá nyilvánítottak. A tartalmas híradószám negyedik témakörét a „Műhely” rovatban közzétett olvasónevelési — iskolai könyvtári — gyer-

mekkönyvtári cikkek adják. Közülük a Kölcsey Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola könyvtári szakkörének tevékenységéről szóló írás és a hozzá csatolt két szakköri összejövetei forgatókönyv, valamint a megyei gyermekkönyvtár művelődéstörténeti foglalkozásainak ismertetése lehet különösen hasznos az iskolai és a gyermekkönyvtárosok számára.

A VAS MEGYEI KÖNYVTÁRAK ÉRTESÍTŐJÉnek 1979. évi 3. száma több, példászerűen működő iskolai könyvtárat mutat be: az olvasó megismerkedhet a körmendi Somogyi Béla Körzeti Általános Iskola és Diákotthon könyvtárával, valamint a szentgotthárdi Vörösmarty Mihály Gimnázium és Kollégium új könyvtárával — mindkettőnek az átlagosnál jóval kedvezőbbek a feltételei, s ez bizonyára összefügg a megye hosszú idő óta követett céltudatos iskolai könyvtárügyi fejlesztési politikájával is. Mint ahogy talán az sem véletlen — erről egy másik cikk ad hírt —, hogy a megyében nemcsak főiskolai könyvtárosképzés folyik, hanem az utánpótlás gondjainak megoldását a kőszegi gimnáziumban 1975 óta folyó közgyűjtemény-kezelői képzés is segíti, amelynek keretében eddig három könyvtári csoport tett sikeres záróvizsgát. Érdeklődéssel olvastuk *Urbán László* sárvári könyvtárigazgató cikkét is arról, hogyan segíti a községi könyvtárak gyarapító tevékenységét, átlományalakítását a központi (járási-városi) könyvtár, továbbá örömmel a két könyvtárosportrét: a szakszervezeti könyvtáros *Farkas Józsefné* (Szombathelyi Remix) és a falusi könyvtáros *Antalovits Gyula* (Bük) bemutatását. Tanulságos a közelmúltban lezajlott „Könyv és ifjúság” vetélkedősorozat és pályázat előkészületeinek rendkívül érdekes módszereit ismertető írás is.

Lapozgató

● **ÍRÓK ÉS KÖNYVEK. MAGYAR ÍRÓK KÖNYVEKRŐL ÉS AZ OLVASÁS-RÓL** címmel a Népművelési Propaganda Iroda gondozásában megjelent *Batári Gyula* összeállítása, amely klasszikus, illetve klasszikussá váló, már nem élő magyar írók, költők vallomásait tartalmazza legkedvesebb olvasmányaikról és az olvasásról. A kötet folytatása és kiegészítése kíván lenni az 1974-ben — ugyancsak az NPI kiadásában — megjelentetett „Írók könyvek közt. Kortárs magyar írók vallomásai olvasmányaikról” című gyűjteménynek, amely viszont *Kőhalmi Béla* „Könyvek könyve” (1918) és „Új könyvek könyve” (1937) kötetét tekintheti elődének. *Batári Gyula* részben ezekből és *Kiss József*, valamint *Gyalui Farkas* korábban megjelent hasonló gyűjtéseiből válogatott, részben különböző életrajzokból, folyóiratokban és napilapokban rejtőző írásokból ásta elő a vallomásokat. A szerzők köre a XV. századtól a XX. században élt alkotókig terjed: *Oláh Miklóstól* *Kassáig* és *Lesznai Annáig*, a betűrendet tekintve pedig *Ábrányi Emiltől* *Zrínyi Miklósig*. A 73 vallomás mindegyikét az íróról szóló néhány soros életrajzi jegyzet vezeti be, a kötetet pedig nemcsak névmutató egészíti ki, hanem egy összesítés is a vallomásokban említett művek szerzőiről: e statisztika élén Goethe és Shakespeare áll 49—49 említéssel. (NPI [1980], 186 l. 29,50 Ft)

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

SVÁJCról szól a Buda-
pesti Műszaki Egyetem
Központi Könyvtárának az
„Európai műszaki egyete-
mek és főiskolák szakosí-
tási rendje” című, értékes
sorozatában nyolcadikként
megjelent kötet. Lécesné
Mesterházi-Nagy Márta
munkája nemcsak a tíz
svájci egyetem, műszaki
egyetem, illetve főiskola
szervezeti felépítését, tan-
terveit, órarendjeit ismer-
teti rendkívül alaposan és
részletesen, hanem történe-
nüket is bemutatja, a svájci
műszaki felsőoktatás hát-
terének érzékeltetésére pe-
dig foglalkozik az ország
alsó- és középfokú oktatás-
ügyével, a felsőfokú okta-
tás rendszerével, szerveze-
tével, fejlődésével, ezen be-
lül pedig olyan kérdések-
kel, mint például a hallga-
tók száma, az oktatásze-
mélyzet, az egyetemek
anyagi támogatása, az ok-
tatás és a kutatás kapoco-
lata. A svájci könyvtár-
ügyről is sokat megtudhat
az olvasó a kötetből, mivel
a szerző egyetlen felső-
oktatási intézmény ismer-
tetésekor sem feledkezett
meg könyvtárának vagy
könyvtárainak bemutatá-
sáról. (1980. 570 l.)

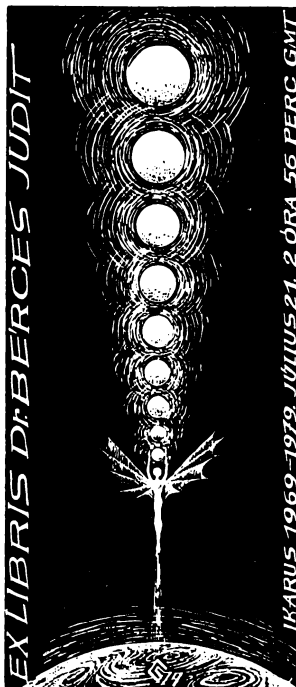
A TÖRÖKSZENTMIK-
LÓSI VÁROSI KÖNYV-
TÁR „Helytörténeti füze-
tek” című sorozatának 7.
darabjaként kiadta Kerek
Béla értékes munkásmoz-
galmi tanulmányát — „Épí-
tőmunkások. Adalékok az
építőmunkások törökszent-
miklósi szervezetének tör-
ténetéhez (1903—1940)” —,
melynek érdekessége, hogy
a korabeli munkáskönyvtá-
ri törekvésekről is ad némi
képet. (1979. [1980] 84 l.)

A MUNKÁSHATALO-
MÉRT! a címe és „Komá-
rom megye forradalmi
munkásmozgalmának bib-
liográfiája” az alcíme a Ta-
tabányai Megyei Könyvtár
által 1000 példányban, sok-
szorosításban kiadott köny-

vészetnek. A *Tapolcainé Sá-
ray Szabó Éva* szerkeszté-
sében készült munka kiegé-
szítése kíván lenni az
MSZMP Komárom megyei
Bizottsága által megjelen-
tetett „A munkáshatalo-
mért!” című életrajzgyűjte-
ménynek, s ezért fő figyel-
mét a mozgalom személyi
vonatkozásainak feltárása-
ra fordítja. Az első rész há-
rom fejezetből áll: első, 250
tételes fejezetében a me-
gyére vonatkozó kiadvá-
nyokat (könyveket, kézira-
tokat — köztük nagy szá-
mban iskolai dolgozatokat,
pályamunkákat is) sorolja
fel a szerzők betűrendjé-
ben, mégpedig az országos
kiadványokat válogatva, a
helyi dokumentumokat tel-
jességre törekedve, és min-
den esetben megjegyzés-
ként közölve a dokumen-
tumokban szereplő szemé-
lyek nevét is; a második
fejezet 320 tételes válogatás
az 1945 és 1979 közötti
években megjelent cikke-
kből és tanulmányokból —

a tételek tartalmára és a
dokumentumokban szerep-
lő személyekre való rövid
utalásokkal; a harmadik
pedig az 1920—1944-es kor-
szak helyi sajtójából válo-
gat, s cikkeinek címeirását
már nem szerzői betűrend-
ben, hanem a megjelenés
időrendjében közli (109 té-
tel). A második részt a me-
gye munkásmozgalmában
szerepet játszott 164 szemé-
ly bibliográfiája alkotja.
A kötet tartalmát egyetlen,
összevont mutató tárja fel.
(1979. [1980] 205 l.)

**TÁJÉKOZTATÁSI GYA-
KORLATOK** címmel új
módszerű könyvtároskép-
zési segédletet adott ki a
Népművelési Propaganda
Iroda. A Szombathelyi Ta-
nárképző Főiskola könyv-
táros tanszékén dolgozó
Ferenczi Zsuzsa által ké-
szített programozott fel-
adatgyűjtemény a „C”-tí-
pusú könyvtárak állomá-
nyát feltételezve siet a
községi, a szakszervezeti
és az iskolai könyvtáro-
sok, a könyvtárkezelők és
a tanítóképző főiskolák
szakkollégiumának hallga-
tói segítségére, hogy a gy-
akorlati feladatok megol-
dására példákat nyújtva
egészítse ki a tankönyveket.
A füzet 12 példát hoz fel
az olvasók kérdéseire, s a
könyvtáros által ezekre
adott lehetséges válaszok,
keresési utak több változa-
tát közli. A válaszok szá-
mot kapnak, s ha a tanulók
az általuk jónak tartott
megoldások helyességéről
kívánnak megbizonyosod-
ni, a szám alapján meg-
keresik döntésük külön la-
pon található értékelését.
Helytelen döntés esetén
vissza kell lapozniuk a ki-
indulási helyre, és újabb
választással próbálkozniuk.
A példatár a tanulóknak
közbevetett feladatokat is
ad, s a megoldások lép-
csőinek végigjárásakor a
könyvtáros tájékoztató
munkájának magatartás-

beli kérdéseivel is foglalkozik, sőt a könyvtári munkaágak összefüggéseire (gyarapítás, feltárás) szintén rávilágít. E tulajdonsága és vonzó módszere alkalmassá teszi a kiadványt a továbbképzésben való felhasználásra is. (1979. [1980] 233 l. — 33 Ft)

SZENTES UTCANEVEI címmel fontos helyismere-ti művet jelentett meg a szegedi Somogyi Könyvtár a „Csongrád megyei könyvtári füzetek” sorozat 12. kiadványaként. **Barta László** 500 példányban sokszorosított munkája, amely **Páhi Ferenc** adatgyűjtésének felhasználásával készült, először a város utcáinak névadástörténetét tekinti át, majd közli a mai utcanév-jegyzéket (az 1978. dec. 31-i állapot szerint), értékeli az utcanévcsoportokat, végül olyan utcanévtárat ad, amelyben a névadóra vonatkozó legfontosabb adatokon kívül megtalálhatók a korábbi elnevezések is. (1980. 155 l. — 15 Ft)

JÓZSEF ATTILÁRól adott ki ajánló jegyzéket 500 példányban, sokszorosításban a **Salgótarjáni Megyei Könyvtár**. Az összeállító, **Godó Anna**, egy — a testvértől, **József Etától** vett — idézet után a **J. A.-emlékbi-zottság** felhívását közli, majd válogatást nyújt a költőnek a könyvtárban meglevő műveiből, továbbá a róla szóló önálló művek 29, illetve folyóiratcikkek 35 tételes, annotációk nélküli, betűrendes jegyzékét adja közre.

„**A SZOLNOKI SZIGLIGETI SZÍNHÁZ MŰHELYE 1979–80.**” sorozat 10. köteteként **Szász Péter**: **Whisky esővízzel c. bohózatnak**, 11. köteteként pedig **Reginald Rose**: **Tizenkét dühös ember** című bűnügyi történetének szöveg-könyvét tette közzé a színház és a **Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár**. A 300–300 példányban, gondos

sokszorosításban megjelen-tett kiadványokhoz értelmező — továbbgondolkodtató kiegészítés is tartozik: **Szász Péter** darabjához részletek **Parkinson** „törvényeiből”; **Rose** drámájához pedig egyebek között az előítéletekről szóló könyvekből vett részletek.

TIZENKÉT LAP A DÉL-MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉBŐL 1910–1980 címmel érdekes hasonmás kiadványt bocsátott közre 1500 példányban a szegedi **Somogyi Könyvtár**. A hírneves napilap különböző korszakaiból vett hasonmás oldalakon olyan írásokkal ismerkedhet meg az olvasó, mint **Juhász Gyula** „**Forradalmi Kis Káté**”-ja (1919. márc. 24.) és **Ady** védelmében írt „**Ködobás**” c. cikke (1924. aug. 6.), **Móra Ferenc** „**Konstrukció bombával és ököllel**” c. kurzus-ellenes vezércikke (1923. febr. 22.), **József Attila** „**Tiszta szívvel**” c. verse az 1925. márc. 25-i számban és **Révai József** 1945. július 24-én írt vezércikke „**A kommunista Délmagyarors-zág**”.

A KOMÁROMI LAPOK repertóriumát adta ki a **Tatabányai Megyei Könyvtár** abban a — keret-cim nélküli, de valóságos —

sorozatában, amely az öszirozás forradalom és a Magyar Tanácsköztársaság eseményeit kívánja feltárni a megye korabeli lapjainak tükrében. A **Komáromi Lapok 1880-tól 1944. december 16-ig** jelent meg a **Duna-balparti Komáromban**, így 1919. január 10., a cseh burzsoá csapatok bevonulása után már csak hézagos értesülések alapján kísérhette figyelemmel Magyarország meg nem szállt részeinek és a folyó jobb partján fekvő Komáromnak eseményeit, a Tanácsköztársaság életét, harcait. Ennek ellenére értékes forrása a kornak. Az olvasmánynak is érdekes cikkbibliográfia, melyet **Szerencse Ferencné** állított össze, az 1918. okt. 5-től — 1919. aug. 9-ig terjedő időszak anyagát dolgozta fel időrendben, 647 tételben, jó annotációkkal. Igen gazdag információs anyagot tartalmaznak a kötet bevezetői is: ismertetik Komárom város történetét, a Komáromi Lapok megjelenése előtti helyi sajtóorgánumok történetét, a Komáromi Lapok krónikáját, és összefoglalják a polgári demokratikus forradalom, valamint a Magyar Tanácsköztársaság eseményeit is, úgy amint azok a lapban tükröződnek. A 300 példányban, igen szépen sokszorosított repertóriumban való keresést a tételeszámokra utaló, egyesített név-, földrajzi, intézmény- és tárgymutató könnyíti meg. (1979. [1980] 99 l.)

DOKUMENTUMOK. MÓRICZ ZSIGMOND — 1919–1942 címmel kiállítási célokra alkalmas hasonmásokat adott ki a Fővárosi **Szabó Ervin Könyvtár**. A 18 képes tábla az író minden korszakából közöl képaláírásokkal, illetve rövid magyarázó szövegekkel ellátott fénykép-, levél-, könyv-címlap- vagy képzőművészeti reprodukciókat (1979. [1980]).

KÉT BIBLIOGRÁFIAI RÖPLAPOT jelentetett meg a Baranya megyei Könyvtár: „A 35 éve történt” című kiadvány a felszabadulási évfordulóval kapcsolatos idézeteket közöl, és néhány dokumentumkötet felsorolása után emlékezőések, vallomások, riportkötetek címeirásait adja, a „Költészet napja” című jegyzék pedig József Attiláról szóló monográfiákat, tanulmány- és gyűjteményes köteteket sorol fel 35 tételben.

A MAGYAR MŰSZAKI EGYETEMEKEN ELFOGADOTT DOKTORI DISZSZERTÁCIÓK 1977. évi jegyzékét bocsátotta közre a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. A budapesti, a miskolci és a veszprémi egyetemen készült értekezések adatait egyetemenként, ezen belül pedig karonként és a szerzők nevének betűrendjében leíró kiadvány közli a diszsertációk angol, német és orosz cínfordítását is. A jegyzék a kandidátus, illetve a műszaki tudományok doktora cím elnyeréséért benyújtott disszertációk adatait nem tartalmazza, mivel ezekről a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára ad ki katalógust. Az összeállítást a Somogy, Győr-Sopron, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szolnok megyei, valamint a fővárosi helyismereti gyűjtemények munkatársainak érdemes átnézniük a helyi vonatkozások számbavétele céljából, de más megyék helytörténeti is meríthetnek belőle adatokat legalább az ún. helyi szerzők megismeréséhez: a jegyzék ugyanis feltünteteti az értekezést benyújtó személy születési helyét (és évét) is. (1979 [1980] 507 l.)

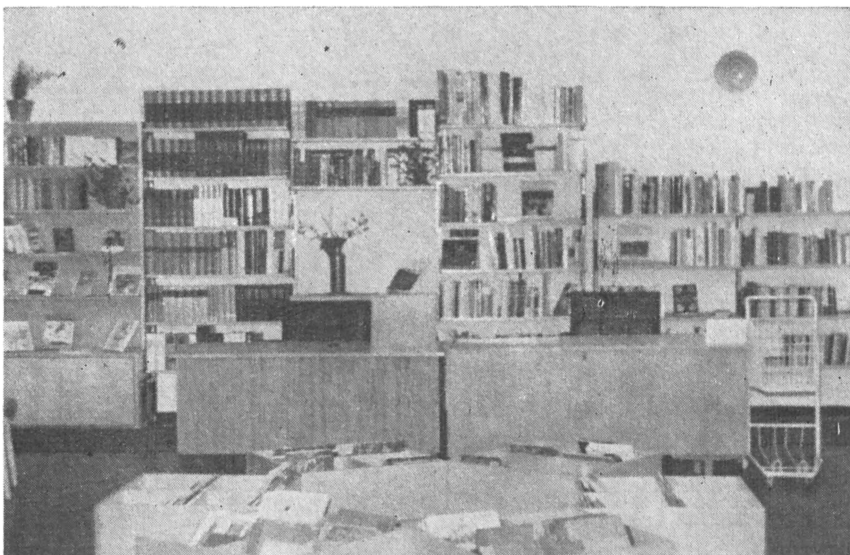
MÁJUS 1-IG A SZERKESZTŐSÉGBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: Eseménynaptár. Módszertani útmutatás, ajánló bibliográfia és kiállítási segédanyag a

negyedév fontosabb évfordulóihoz. 1980/2. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Folyóirat- és hírlapjegyzék* 1980. (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 44. [1980] február (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Gyarapodási jegyzék* 1979/2. *Spanyol és olasz nyelvű könyvek* (Állami Gorkij Könyvtár); *Hungarian Library and Information Science Abstracts (HLISA)* 1979/2. H 809 — H 864 (OSZK KMK); *Információ a könyvtári és információs munka eszközeiről és be rendezéseiről* (1979/15. sz.) 5. Szervezéstechnika. Tartalma: Könyvtári szállítórendszer [Telelift-jellegű, csehszlovák gyártmány], Schwarz öntapadó fólia és ASCOMAT fóliázó gép, Scotch Nr. C 27 tekercselőgép, Körös I., I. és III.

öltözőszekrény; Lyukkártyatároló doboz (1979/16. sz.). 2. Audiovizuális technika. Tartalma: Meos duo filmvetítő készülék. Rusz duál filmvetítő készülék, Chiron 7000 hangosfilmvetítő, GAF 201 diavetítő, GAF Rotomatic 757 Zoom diavetítő; *Irodalomkutatások*. Az általános és nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke. 1980. április (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Szombathely); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap*. 1979/4. sz. (OSZK KMK); *Könyvtári tájékoztató* 1980. április (Edelényi Nagyközségi-Járási Könyvtár); *Külföldi Pedagógiai Információ*. 1979/10—11—12. sz. (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); *Somogy a sajtó tükrében. A megyei könyvtár sajtófigyelője*. 1980. első negyedév [Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár]; *A Szakszervezeti Szemle analitikus feltárása* 1979 (A Szakszervezetek Vas megyei Tanácsának Központi Könyvtára, Szombathely); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról*. „A”-sorozat. *Referátumok*. 1980/3—4. sz., „B”-sorozat. *Bibliográfia*. 1980/3—4. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból*. 1980. március (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára* 1978. Összesítő kötet (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára* 1980/3. sz., március (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról*. 1980/1., 1980/4. (FSZEK); *Új könyvbemutatók* 1980/1. sz. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ); *Világirodalmi Híradó* 15. sz., 1979. jan.—márc. (Állami Gorkij Könyvtár).

MERABONA

könyvtári bútorcsalád

Rilzánózott és festett kivitelben

Széles skálájú színválaszték

Gyártja és forgalomba hozza :

TÖVÁLL, SZANY

Ügyintéző: Németh László

Postacím: 9317 Szany, Szabadság u. 1.

**A berendezési tárgyakat a helyszínre szállítjuk
és beszereljük.**

Díjtanlan berendezési tanácsadás.

**Csutak Levente
grafikáiból**

(Cikkünket lásd
a 363. oldalon)

